

2023-2027

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

**DOLNOODRZAŃSKA
INICJATYWA ROZWOJU
OBSZARÓW WIEJSKICH**

Chojna, maj 2023

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

Wstęp.....	3
Rozdział 1 Charakterystyka partnerstwa lokalnego	4
Rozdział 2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	10
Rozdział 3 Partycypacyjny charakter LSR.....	18
Rozdział 4 Analiza potrzeb i potencjału LSR	29
Rozdział 5 Spójność, komplementarność i synergia	52
Rozdział 6 Cele i wskaźniki	66
Rozdział 7 Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustalania kryteriów wyboru	74
Rozdział 8 Plan działania	77
Rozdział 9 Plan finansowy LSR	78
Rozdział 10 Monitoring i ewaluacja	80

Wstęp

Niniejszy dokument został przygotowany dla Lokalnej Grupy Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich obejmującej obszar 7 gmin położonych na terenie powiatów gryfińskiego w województwie zachodniopomorskim.

W skład Lokalnej Grupy Działania DIROW wchodzi: Gmina Banie, Gmina i Miasto Cedynia, Gmina Gryfino, Gmina i Miasto Mieszkowice Gmina Widuchowa, Gmina i Miasto Moryń oraz Gmina i Miasto Chojna.

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana na lata 2023-2027(n+3).

W procesie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju czynny udział brali członkowie Stowarzyszenia z Zarządem, Radą LGD oraz Komisją Rewizyjną na czele. Okazję do wypowiedzenia się i konsultacji mieli także przedstawiciele rozmaitych środowisk: sołtysi, lokalni działacze, przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy, grupy w niekorzystnej sytuacji

Autorami opracowania są:

1. **Elżbieta Lach - Dyrektor Biura LGD**
2. **Justyna Wiktorowicz – Kierownik ds. koordynowania projektów.**

Rozdział 1 Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Nazwa: Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich

Nazwa skrócona: DIROW

Status prawny: Stowarzyszenie

Data wpisu w KRS: 2008-12-01

Numer KRS: 0000318665

1.2. Potencjał LGD

1.2.1. Sposób powstania i doświadczenie LGD

Inicjatywę powstania Dolnoodrzańskiej Inicjatywy Rozwoju Obszarów Wiejski podjął Jan Olech oraz Piotr Paczkowski - wieloletni działacze samorządowi. Głównym kryterium zastosowanym przy doborze gmin wchodzących w skład LGD była bliskość geograficzna, spójność społeczno-gospodarcza oraz tło historyczno-kulturowe.

Szczególnie cenne przy formowaniu Lokalnej Grupy Działania okazało się wsparcie Starosty Powiatu Gryfińskiego, Zarządu Powiatu w Gryfinie i Rady Powiatu w Gryfinie. Ostateczny skład Lokalnej Grupy Działania został sformułowany na bazie sesji oraz posiedzeniach komisji samorządów lokalnych na terenie projektowanej LGD. Przy zaangażowaniu wójtów i burmistrzów, których poparły w formie stosownych uchwał rady gmin, udało się utworzyć Lokalną Grupę Działania na obszarze gmin: Stare Czarnowo, Bielice, Kozielice, Gryfino, Banie, Widuchowa, Chojna, Moryń, Cedynia i Mieszkowice.

W grudniu 2007r. gminy chcące działać na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach podejścia LEADER podjęły uchwały intencyjne o członkostwie w Lokalnej Grupie Działania – DIROW.

Kolejnym etapem formalizacji Stowarzyszenia było spotkanie założycielskie DIROW. Odbędzie się ono 30 września 2008 roku w Krzywiniu. **Podczas spotkania powołano 3-osobowy Komitet Założycielski, oraz uchwalono statut Stowarzyszenia**

Członkami Komitetu Założycielskiego zostali:

1. Maria Fatyga (gm. Widuchowa),
2. Michał Jasiński (gm. Widuchowa),
3. Piotr Waydyk (gm. Widuchowa).

Komitet założycielski był odpowiedzialny za prowadzenie czynności związanych z rejestracją Stowarzyszenia. Z dniem 8 lutego 2008r. rozpoczęła się procedura rejestracyjna Stowarzyszenia, natomiast dnia 1 grudnia 2008r. LGD uzyskała osobowość prawną. Stowarzyszenie zostało wpisane do KRS w ramach rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej.

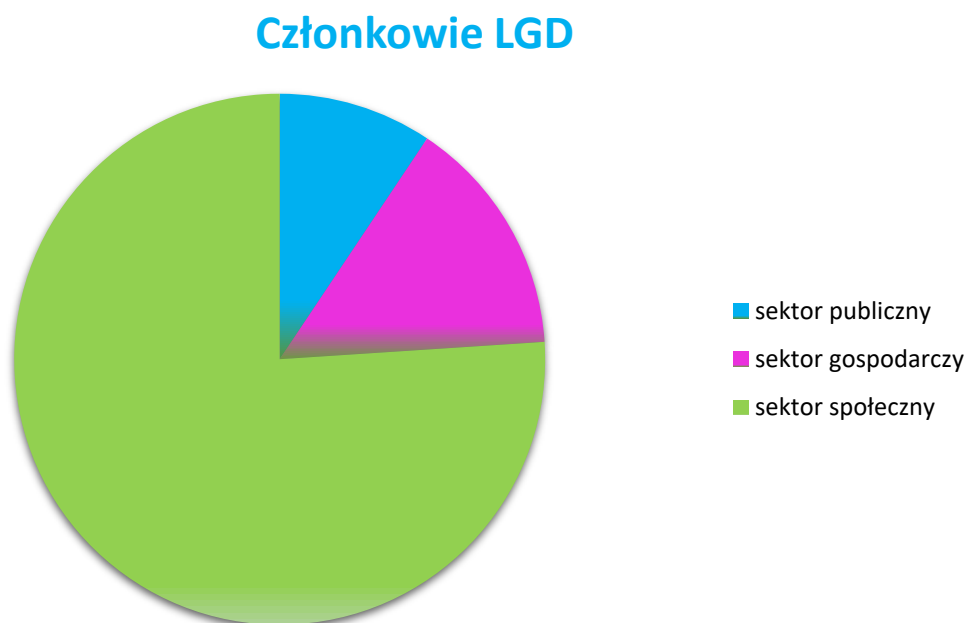
Pierwsze Walne Zebranie Członków odbyło się 5 stycznia 2009 r. w Baniach

Lokalna Grupa Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich jest kontynuacją LGD, która realizowała LSR w okresie programowania 2007-2013 na podstawie umowy nr 6933-UM160010/09 o warunkach i sposobie realizacji LSR oraz 2013-2020 na podstawie umowy 00010-6933-UM1610003/15

1.2.2. Reprezentatywność LGD

LGD jest partnerstwem trójsektorowym. Skład LGD jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców. Każdy z sektorów reprezentowany jest przez mieszkańców obszaru objętego wsparciem. Struktura LGD kształtuje się następująco:

Rysunek 1. Struktura LGD

Źródło: Opracowanie własne.

W swojej działalności LGD DIROW bazuje na **siedmiu zasadach podejścia Leader** – oddolność, terytorialność, partnerstwo, wielosektorowość, sieciowanie, innowacyjność i współpraca. Ważną cechą partnerstwa jest także otwartość na nowych członków i ich pomysły (**inkluzywność**). Wszystkie decyzje podejmowane są kolegiałnie, demokratycznie, a każdy członek LGD ma wpływ na działalność całego partnerstwa. LGD DIROW stale podejmuje działania na rzecz animacji lokalnego partnerstwa – z biegiem lat zwiększała się liczba członków stowarzyszenia i instytucji partnerskich. Wyraźnie wzmocniła się też współpraca i zaangażowanie poszczególnych członków we wdrażanie LSR. LGD planuje wspierać te pozytywne efekty poprzez tworzenie warunków do dalszego zacieśniania więzi między lokalnymi partnerami (np. spotkania animacyjne, wymiana doświadczeń, integracja członków LGD, wsparcie dla realizacji operacji partnerskich w LSR, działania informacyjno-promocyjne ujęte w Planie komunikacji).

Partnerstwo lokalne jest istotnym działaniem z punktu widzenia wdrażania LSR, gdyż na etapie budowania LSR zastosowano możliwie szeroki wachlarz możliwości dostosowania narzędzi konsultacyjnych LSR do zdiagnozowanych grup znajdujących się na terenie LGD. Liczne, a zarazem reprezentatywne względem zdiagnozowanych grup interesariuszy, uczestnictwo członków społeczności jest priorytetem we wzmacnianiu trafności, adekwatności, odpowiedzialności i efektywności wdrażania LSR i oczekiwanych wyników. Proces włączenia społeczności lokalnej w budowanie LSR został szczegółowo opisany w rozdziale III Partycypacyjny charakter LSR.

W odniesieniu do społeczności lokalnej już sam proces planowania strategicznego, w którym część z nich bierze udział, uczy współpracy w grupie, umożliwia artykułowanie własnych opinii, racji, problemów i proponowanie sposobów ich rozwiązywania oraz wskazywania kierunków rozwoju, co motywuje do włączenia się w realizację strategii, a tym samym przejęcia części odpowiedzialności za jej wdrażanie i osiąganie celów. W celu prawidłowego zachęcania do wdrażania LSR konieczne jest zidentyfikowanie rzeczywistego interesu poszczególnych grup, a następnie formułowanie komunikatów w języku korzyści, jakie mogą oni odnieść z działań partnerstwa. Aktywizacja jednostek wymaga nieustannej refleksji nad prowadzonymi działaniami i przeglądu

aktualnej sytuacji. Szczegółowe informacje na temat zaangażowania społeczności lokalnych we wdrażaniu LSR znajdują się w załączniku do niniejszej strategii - Plan Komunikacji.

Członkowie wszystkich organów stowarzyszenia oraz pracownicy biura posiadają ogromną wiedzę wynikającą z obserwacji wdrażania lokalnych strategii, których realizacja dobiegła końca. Szczegółowe informacje na temat zaangażowania członków we wdrażaniu LSR znajdują się w załączniku do niniejszej strategii - Plan Komunikacji, a polegać one będą między innymi na możliwości udziału w zadaniach organizowanych przez LGD poprzez bezpośredni kontakt mailowy/telefoniczny z członkami stowarzyszenia, zaproszenia na wydarzenia organizowane przez LGD. Dbałość o dobrą współpracę i zaangażowanie może przejawiać się w najdrobniejszych szczegółach np. poprzez wysłanie kartki Bożonarodzeniowej czy Wielkanocnej do członków, wysłanie życzeń z okazji urodzin, polubienie czy udostępnienie na portalach społecznościowych postów Członków Stowarzyszenia. Te działania wydają się może kuriozalne, ale powodują zacieśnienie panujących relacji i chęć większej współpracy.

1.2.3. Poziom decyzyjny – Rada

Rada LGD jako organ decyzyjny i odpowiedzialna jest za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje są zgodne ze strategią.

Skład organu decyzyjnego kształtuje się następująco:

Tabela 1 Skład Rady LGD

LP	NAZWISKO I IMIĘ	FUNKCJA W RADZIE	SEKTOR
1	Skrzypiński Janusz	Przewodniczący	Społeczny
2	Mąka Monika	Wiceprzewodniczący	Gospodarczy
3	Buko Mirosława	Członek Rady	Społeczny
4	Gabryś-Portkowska Małgorzata	Członek Rady	Społeczny
5	Górski Robert	Członek Rady	Społeczny
6	Jasek Sławomir	Członek Rady	Publiczny
7	Kozieł Marian	Członek Rady	Społeczny
8	Lidwin Michał	Członek Rady	Społeczny
9	Malak Wiktoria	Członek Rady	Społeczny
10	Piątek Józef	Członek Rady	Publiczny
11	Siedmiogrodzki Janusz	Członek Rady	Społeczny

Źródło: opracowanie własne

Organ decyzyjny nie jest reprezentowany przez władze publiczne, ani władza publiczna, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Biuro LGD prowadzi **Rejestr interesu**.

Przez grupę interesu rozumie się grupę jednostek połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści, której członkowie mają świadomość istnienia tych więzów. Jej członkowie mogą brać mniej lub bardziej aktywny udział w artykulacji swoich interesów wobec instytucji państwa, starając się wpłynąć na realizację tych interesów. Mogą to być np. organizacje branżowe, grupy producentów.

Wprowadza się również ograniczenie reprezentowania sektora społeczno-gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym poprzez zakaz reprezentacji członka z sektora społeczno-gospodarczego przez osoby powiązane służbowo z członkami z sektora publicznego oraz wyłączenie z wyboru operacji przez osoby fizyczne, które są powiązane służbowo z osobami prawnymi. Dodatkowo nieupoważnia się osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Funkcje członków Rady powinny być pełnione osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do Rady – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie

dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych.

Podjęte zostaną działania dyscyplinujące wobec członków, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach Rady wniosków (zgodnie z regulaminem Rady LGD) lub też podczas dokonywania oceny nie stosują zatwierdzonych kryteriów (dokonują oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny) poprzez :

- Zapewnienie mechanizmu zmian w składzie Rady, kiedy ocena niezgodna z kryteriami ma charakter powtarzalny lub w jej wyniku istnieje konieczność dokonywania powtórnej oceny wniosków.
- Opracowanie programu szkoleń dla członków Rady w zakresie oceny wniosków w celu podniesienia ich wiedzy i kompetencji.
- Weryfikowanie w formie testu/egzaminu wiedzy członków Rady w zakresie zapisów LSR.

1.2.4. Zasady funkcjonowania LGD

Tabela 2 Rodzaj dokumentu

LP	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie
1	Statut LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC – aktualizowany według potrzeb np. zmieniających się przepisów prawa)	Minimalny zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność. Dodatkowo Statut winien regulować m.in. następujące kwestie: organ nadzoru • wskazanie właściwego Marszałka Województwa, • wprowadzenie dodatkowego/ych organu/ów stowarzyszenia – rady/rad odpowiedzialnej/nych za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego/ich kompetencji i zasad reprezentatywności, • określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji, • uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków rady w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), • zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach
2	Regulamin WZC LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC i aktualizowany według potrzeb)	• szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie, • szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie, • zasady protokołowania posiedzeń WZC.

3	Regulamin Rady LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC – aktualizowany według potrzeb)	•szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady/Rad (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie, • szczegóły rozwiązań dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), •szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (opiniowanie wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych dokumentach typu „księga procedur”, •zasady protokołowania posiedzeń Rady, •zasady wynagradzania członków Rady, •zakres odpowiedzialności osoby, której zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu decyzyjnego oraz poprawnym opracowaniem dokumentacji dotyczącej wyboru operacji.
4	Regulamin Komisji Rewizyjnej (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC i aktualizowany według potrzeb)	•szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, •zasady prowadzenia działań kontrolnych, •zasady protokołowania posiedzeń.
5	Regulamin Zarządu LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu i aktualizowany według potrzeb)	•podział zadań pomiędzy członków Zarządu, •zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Zarządu, •zasady protokołowania posiedzeń, •zasady wynagradzania członków Zarządu bez uszczerbku dla art. 2 ust. 3 z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. 2001 Nr 79 poz. 855, z późn. zm.) „Stowarzyszenie opiera swoją działalność na pracy społecznej członków; do prowadzenia swych spraw może zatrudniać pracowników”.
6	Regulamin Biura LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu i aktualizowany według potrzeb)	•zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, •uprawnienia kierownika biura, •zakresy obowiązków pracowników biura, •zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD.

Źródło: Opracowanie własne

1.2.5. Potencjał ludzki LGD a regulaminy rady/zarządu/biura itd.

Lokalna Grupa Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich jest partnerstwem trójsektorowym odpowiedzialnym za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje będą zgodne ze strategią.

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD powinny mieć odpowiednie kompetencje oraz zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych do pełnienia wybranych funkcji w organach/ biurze odpowiadają zakresowi merytorycznemu lokalnej strategii rozwoju.

Ponad 50 % zatrudnionych Pracowników Biura posiada niezbędną wiedzę(poświadczoną dokumentami) i doświadczenie do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym/lokalnym. Wszyscy pracownicy mają również doświadczenie we wdrażaniu PROW 2014-2020. Wewnętrzne regulaminy LGD zawierają informacje dotyczące kompetencji wymaganych w LGD na konkretnych stanowiskach:

- Rada LGD – Regulamin Rady LGD
Członkowie Rady LGD zobowiązani są do przedłożenia dokumentacji świadczącej o spełnieniu kryteriów wyboru Członków Rady zgodnie z Regulaminem Rady LGD
- Zarząd LGD – Regulamin Zarządu LGD
- Pracownicy Biura LGD – Regulamin Biura LGD
Pracownicy Biura LGD powinni spełnić minimalne wymogi przy ubieganiu się o zatrudnienie. Wybór pracowników w oparciu o wymogi formalne oraz merytoryczne.

Rozdział 2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

2.1 Zwięzły opis obszaru LSR

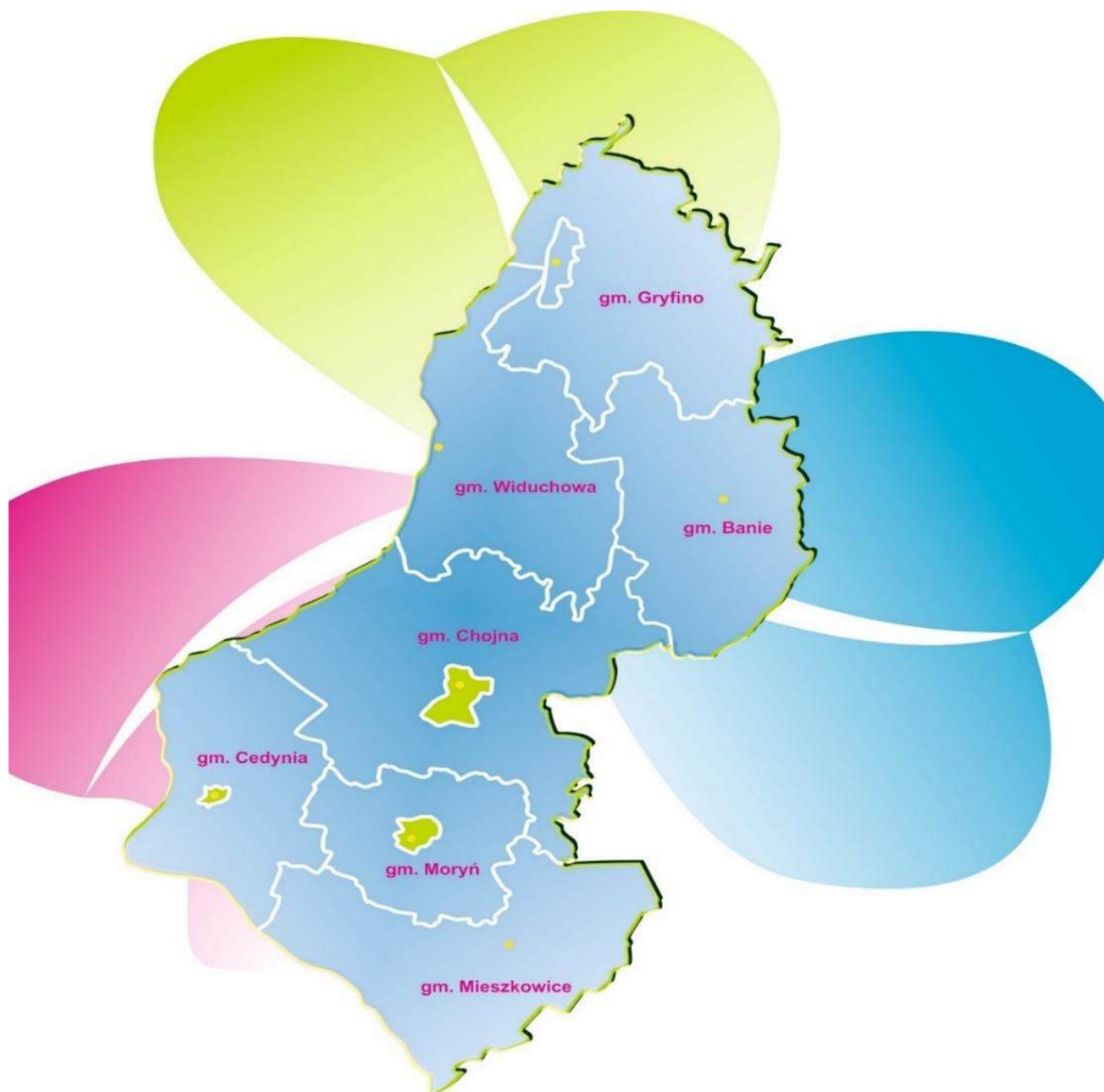
Lokalna Grupa Działania DIROW znajduje się na terenie powiatu gryfińskiego leżącego w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego. Stowarzyszenie Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich funkcjonuje w siedmiu gminach powiatu gryfińskiego. Stowarzyszenie obejmuje: Gminę Banie, Gminę i Miasto Cedynia, Gminę i Miasto Chojna, Gminę i Miasto Mieszkowice, Gminę i Miasto Moryń, Gminę Gryfino, Gminę Widuchowa. Gminy obszaru LGD DIROW leżą na kontynentalnym Szlaku Odrzańskim oraz położone są w pasie Rzeki Odry. Cały obszar LGD jest spójny terytorialnie pod względem geograficznym, z uwagi na fakt, że gminy wchodzące w skład LGD sąsiadują ze sobą i położone są w jednym historycznie ukształtowanym obszarze (położenie w granicach administracyjnych jednego powiatu), a ich rozwój społeczny i gospodarczy zawiera elementy wspólne. Obszar LGD DIROW od zachodu graniczy z Republiką Federalną Niemiec – (land Brandenburgia), patrząc od północy natomiast: z gminą Stare Czarnowo (powiat gryfiński), z gminami Pyrzyce, Bielice, Kozielice (powiat pyrzycki), a także gminami Myślibórz, Dębno i Boleszkowice (powiat myśliborski). Teren ten cechuje się **dogodnym położeniem geograficznym oraz turystyczno - krajobrazowym**. Na całym obszarze znajdują się atrakcyjne zabytki sakralne, obiekty dziedzictwa kulturowego i historycznego.

Tabela 3 Obszar LSR prezentujący liczbę ludności i gęstość zaludnienia, wg stanu na 31.12.2020r.

L.p.	Nazwa Gminy	Typ Gminy	Powierzchnia w km2	Ludność ogółem	Ludność na 1 km2
1	BANIE	Gmina wiejska	206	5946	29
2	CEDYNIA	Gmina miejsko - wiejska	181	4103	23
3	CHOJNA	Gmina miejsko - wiejska	332	13412	40
4	GRYFINO	Gmina miejsko - wiejska	244	10465	43
5	MIESZKOWICE	Gmina miejsko - wiejska	239	6739	28
6	MORYŃ	Gmina miejsko - wiejska	125	4174	34
7	WIDUCHOWA	Gmina wiejska	210	5121	24
	SUMA		1537	49960	221
	ŚREDNIA		219	7137	31

Źródło: opracowanie własne

2.2 Mapa obszaru LSR DIROW

Źródło: Opracowanie własne

Największą obszarowo gminą LGD jest gmina miejsko - wiejska Chojna (ponad 332 km²), najmniejszą Moryń (125 km²). Widać zatem zróżnicowanie gmin tworzących obszar.

Sytuacja społeczno -gospodarcza na obszarze objętym LSR

Zagrożenia trwałą marginalizacją na obszarze LSR

Zgodnie z zaktualizowaną listą gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027 zamieszczoną w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego na liście tej znajdują się 4 gminy wchodzące w skład LGD. Są to Gminy:

1. Banie
2. Cedynia
3. Moryń
4. Widuchowa

Bezrobotni na obszarze LSR

Cechy charakteryzujące rynek pracy na obszarach wiejskich różnią się od tych w większych jednostkach osadniczych, ponieważ bezrobocie przybiera inny charakter. Cechami charakterystycznymi dla tego rynku jest mała elastyczność oraz niewielkie zmiany.

Liczba osób bezrobotnych na przestrzeni 2013-2020 przedstawia się stabilnie. Liczba ta sukcesywnie maleje. W porównaniu do roku 2013 zmalała o ponad połowę. Największy odsetek osób bezrobotnych w stosunku do całego obszaru stanowią mieszkańcy gminy Chojna. Na dzień 31 grudnia 2020 roku bezrobocie na obszarze LSR wynosiło 1703 osoby co stanowi 3,41% ogółu obszaru LSR. Większość ludności obszaru LGD DIROW są to osoby w wieku produkcyjnym. Stanowią oni 64,10% ludności.

Tabela 4 Ludność w wieku produkcyjnym

	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG GMIN (DANE PÓŁROCZNE) 2020 R. STAN W KOŃCU GRUDNIA - OGÓŁEM
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020
BANIE	146
CEDYNIA	197
CHOJNA	585
GRYFINO	166
MIESZKOWICE	281
MORYŃ	172
WIDUCHOWA	156
SUMA	1703

Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 roku wynosi

Tabela 5 Bezrobotni zarejestrowani

	KOBIETY W WIEKU PRODUKCYJNYM 15-59 LAT	MĘŻCZYŹNI W WIEKU PRODUKCYJNYM 15-64 LATA	LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM 15-59 LAT KOBIETY, 15-64 LATA MĘŻCZYŹNI OGÓŁEM
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020	2020	2020
BANIE	1676	2081	3757
CEDYNIA	1186	1479	2665
CHOJNA	3961	4674	8635
GRYFINO	3086	3680	6766
MIESZKOWICE	1914	2415	4329
MORYŃ	1206	1390	2596
WIDUCHOWA	1465	1813	3278
SUMA	14494	17532	32026

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times 32026}{1703}\right) = 3,6$$

Dochód podatkowy na obszarze LSR

Dochód podatkowy na obszarze LSR wg wskaźnika G jest stosunkowo stały we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD. Największy dochód podatkowy występuje na obszarze wiejskim Gminy Gryfino, a najmniejszy w Gminie Widuchowa.

Tabela 6 Dochód podatkowy na obszarze LSR

	DOCHÓD PODATKOWY NA OBSZARZE LSR WSKAŹNIK G
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020
BANIE	1244.85
CEDYNIA	1707.26
CHOJNA	1467.89
GRYFINO	2293.77
MIESZKOWICE	1476.38
MORYŃ	1262.14
WIDUCHOWA	1231.11
SUMA	10683.4
ŚREDNIA ARYTMETYCZNA	1526.2

5.3 Dochód podatkowy na obszarze LSR

$$\frac{3750}{1526,20} = 2,46$$

Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR

Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR wynoszą 2601 osób, co stanowi 5,21 % ogółu społeczeństwa. Na uwagę zasługuje fakt, iż odsetek osób bezrobotnych jest mniejszy niż odsetek osób korzystających z pomocy społecznej. Dane dla Gminy Gryfino podawane są dla całego obszaru, nie wyodrębniono obszaru wiejskiego.

Tabela 7 Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku 2020 ogółem

	OSOBY KORZYSTAJĄCE ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ WG KRYTERIUM DOCHODOWEGO I EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU 2020 OGÓŁEM
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020
BANIE	321
CEDYNIA	406
CHOJNA	691
GRYFINO	0
MIESZKOWICE	343
MORYŃ	343
WIDUCHOWA	497
SUMA	2 601

5.4 Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times 49960}{2601}\right) = 4,26$$

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR

Tabela 8 Ludność w wieku nieprodukcyjnym

	LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM I POPRODUKCYJNYM OGÓŁEM	LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM	LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020	2020	2020
BANIE	2373	1100	1273
CEDYNIA	1572	752	820
CHOJNA	5174	2472	2702
GRYFINO	4031	2020	2011
MIESZKOWICE	2613	1277	1336
MORYŃ	1692	775	917
WIDUCHOWA	1999	978	1021
SUMA	19454	9374	10080

Ludność w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym wynosi 19454 osoby. Ludność w wieku poprodukcyjnym wynosi 10080 osób i stanowi ponad 20% ogółu społeczeństwa. Stosunek ludzi w wieku przedprodukcyjnym do osób w wieku poprodukcyjnym jest malejący. Ma to związek z syndromem starzenia się społeczeństwa.

5.5 Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR

$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times 49960}{19454}\right) = 3$$

Migracje na obszarze LSR

Migracje na obszarze LSR są wartością stałą. Prawie w każdej gminie stosunek ludzi zameldowanych do wymeldowanych jest podobny. Jedynie w gminie Gryfino stosunek osób zameldowanych na obszarze wiejskim jest znacząco wyższy niż liczba osób, które wymeldowały się z gminy. Zmiany te mogą być podyktowane faktem, iż od wielu lat ludność zamieszkująca miasta buduje sobie domki na obszarach wiejskich, wyludniając największe miasta obszaru tj. Gryfino. Migracje na obszarze są jednak zjawiskiem występującym znikomo. W gminie Cedynia suma migracji wynosiła zaledwie 90 osób. To samo dotyczy gminy Widuchowa, gdzie suma migracji wynosi zaledwie 80 osób. Dane te pokazują, że mieszkańcy obszaru chcą mieszkać w swoich gminach. Należy zapewnić im jednak warunki do życia na odpowiednim poziomie.

Tabela 9 Migracje na obszarze LSR

	KIERUNEK MIGRACJI ZAMELDOWANIA I WYMELDOWANIA OGÓŁEM	KIERUNEK MIGRACJI ZAMELDOWANIA OGÓŁEM	KIERUNEK MIGRACJI WYMELDOWANIA OGÓŁEM
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020	2020	2020
BANIE	122	47	75
CEDYNIA	90	37	53
CHOJNA	336	165	171
GRYFINO	266	172	94
MIESZKOWICE	142	43	99
MORYŃ	101	55	46
WIDUCHOWA	80	34	46
SUMA	1137	553	584

5.6 Migracje na obszarze LSR

$$4 \times \left(1 - 40 \times \frac{553 - 584}{49960}\right) = 3,9$$

Przedsiębiorczość na obszarze LSR

Na obszarze LSR łącznie zarejestrowanych podmiotów zatrudniających od 0 do 49 pracowników jest 5583. Zdecydowana większość podmiotów zatrudnia od 0 do 9 pracowników. Największa występowalność przedsiębiorstw znajduje się w gminach Chojna i Gryfino, i najprawdopodobniej wynika z faktu, że przedsiębiorstwa skupiają się wokół największych miast obszaru.

Tabela 10 Przedsiębiorczość na obszarze LSR

	PODMIOTY WEDŁUG KLASY WIELKOŚCI 0-9	PODMIOTY WEDŁUG KLASY WIELKOŚCI 10-49
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020	2020
BANIE	583	11
CEDYNIA	489	15
CHOJNA	1630	37
GRYFINO	1149	37
MIESZKOWICE	676	18
MORYŃ	389	8
WIDUCHOWA	526	15
SUMA	5442	141

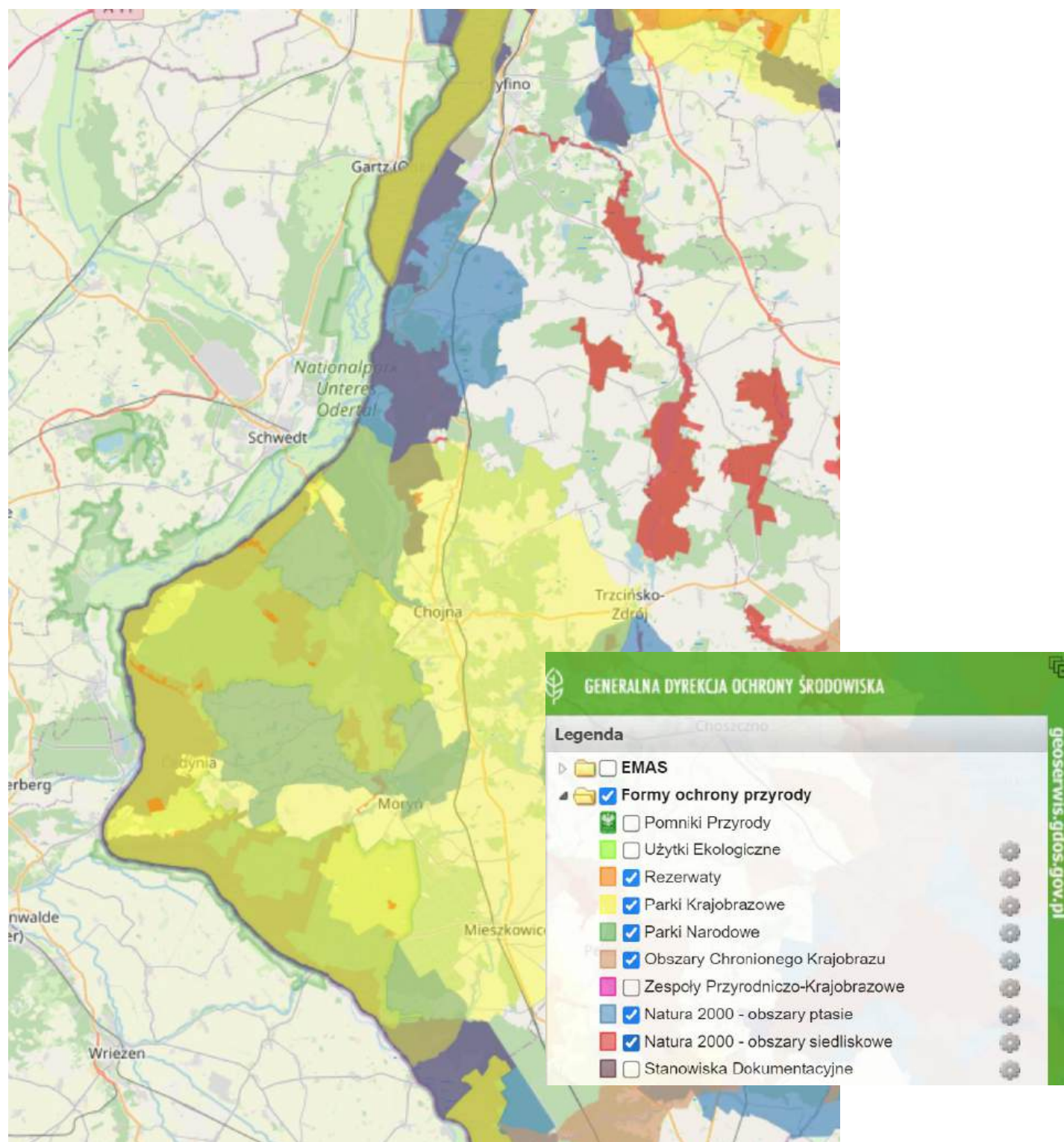
Przedsiębiorczość na obszarze LSR

$$\frac{0,25 \times 49960}{5583} = 2,24$$

Formy ochrony przyrody

Na obszarze LGD występują liczne formy ochrony przyrody szerzej opisane w rozdziale 4. Ponad 80% gmin objętych LSR znajduje się terenach ochrony przyrody w różnej formie z godnej z Rysunkiem nr 2.

Rysunek 2 Formy ochrony przyrody

Spójność obszaru LGD DIROW

Obszar Lokalnej Grupy Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich tworzy siedem gmin wywodzących się z powiatu gryfińskiego. Gminy te są ze sobą spójne terytorialnie. Gminy obszaru LGD DIROW leżą na kontynentalnym Szlaku Odrzańskim oraz położone są w pasie Rzeki Odry. Cały obszar LGD jest spójny terytorialnie pod względem geograficznym, z uwagi na fakt, że gminy wchodzące w skład LGD sąsiadują ze sobą i

położone są w jednym historycznie ukształtowanym obszarze (położenie w granicach administracyjnych jednego powiatu), a ich rozwój społeczny i gospodarczy zawiera elementy wspólne. Na całym obszarze znajdują się atrakcyjne zabytki sakralne, obiekty dziedzictwa kulturowego i historycznego.

Opisywany obszar charakteryzuje się wspólnymi specyficznymi uwarunkowaniami, do których można zaliczyć: wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe, turystyczne i historyczne oraz duże zaangażowanie ludności obszaru w życie społeczne.

2.3 Wspólne cechy i czynniki obszaru LGD

Wspólna tożsamość

Obszar LGD jest interesującym miejscem ze względu na historię i szczególne dziedzictwo kultury duchowej. Prowadzone na tym obszarze po 1945 roku osadnictwo zetknęło ze sobą ludzi o odmiennych tradycjach, kulturze pracy, mentalności czy folklorze. Na całym Pomorzu Zachodnim, celowo rozpraszano osadników wywodzących się z tych samych wsi, czy nawet powiatów. Główna idea dążyła do tworzenia społeczeństwa nowego typu, silnie przywiązanego do ustroju socjalistycznego. Ta swoista sytuacja społeczno-kulturowa, ku zaskoczeniu ówczesnych władz, wywołała jednak zupełnie inne efekty. Zamiast izolacji jednostek i rodzin, wywołany został proces zmiany kulturowej, polegającej na integrowaniu różnych elementów regionalnych w otwarty i wciąż zmieniający się system kulturowy. Otwartość na wymianę wartości kulturowych jest więc w tym regionie chyba najbardziej wyrazistą cechą kulturową. Wzory takiego integrowania różnych elementów powinny być rozpowszechniane w ramach procesu rozwoju obszarów wiejskich, jako przykład tworzenia kapitału społecznego i kulturowego lokalnych społeczności. Mieszkańcy obszaru LGD chcą uczestniczyć w procesach tworzenia swojej tożsamości terytorialnej, społecznej i kulturowej. Wskutek ich współpracy powstała m.in. wspólna Lokalna Strategia Rozwoju.

Wspólne tradycje

Zróżnicowane pochodzenie mieszkańców doprowadziło do powstania na obszarze LSR nowych tradycji. Dziś ważne funkcje w tym zakresie pełnią gminne ośrodki kultury, biblioteki, świetlice wiejskie oraz szkoły, mające w swojej ofercie różne formy aktywizacji kulturalnej i społecznej mieszkańców. Rozwijany jest wolontariat i współpraca z organizacjami pozarządowymi. Mieszkańcy sami wykonują działania na rzecz powrotu do korzeni i „odkopywania” kulturalnej i tradycyjnej przeszłości. Najlepszym przykładem tworzenia tradycji jest szereg wydarzeń kulturalnych przyciągających uczestników z całego obszaru działania LGD (związanych z historią, tańcem, muzyką, przyrodą).

Wspólne potrzeby

Wspólne potrzeby wynikają zazwyczaj z wspólnych problemów, a te na całym obszarze LSR są bardzo podobne. Głównie są to problemy społeczne takie jak: występowanie na obszarze LSR środowisk o wysokim stopniu bezrobocia, ubóstwo, brak wizji zmiany. Wspólną potrzebą jest na pewno konieczność współpracy w zakresie przedsiębiorczości i wykreowania marki obszaru, jak również mocny rozwój i wykorzystanie potencjału turystycznego i przyrodniczego tego terenu.

Zasoby lokalne

Do wspólnych zasobów lokalnych na pewno można zaliczyć warunki przyrodnicze obszaru LSR (woda, tereny leśne), możliwości aktywnego wypoczynku, liczne ślady historyczne dziedzictwa kulturowego, tereny rekreacyjne i łowieckie, potencjał szlaków, ścieżek pieszych i rowerowych.

Rozdział 3 Partycypacyjny charakter LSR

3.1. Opis procesu partycypacji LSR

Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2023 - 2027 została opracowana przez przedstawicieli LGD i pracowników biura samodzielnie, bez korzystania z podmiotu zewnętrznego.

W przygotowaniu LSR wykorzystano wyniki badań ewaluacyjnych w zakresie wdrażania LSR za okres 2014-2020, opracowane na koniec 2022 r., danych pozyskanych ze źródeł statystyki publicznej oraz materiałów pozyskanych w wyniku przeprowadzonych konsultacji ze społecznością lokalną. Stowarzyszenie prowadząc pracę nad przygotowaniem LSR korzystało z doświadczenia swoich członków oraz kadr LGD uczestniczących w realizacji LSR w latach 2007-2013 oraz 2014-2020. Ponadto korzystano z wyników badań własnych i ewaluacji LSR.

Zgodnie z przyjętym planem włączenia społeczności lokalnej w prace nad przygotowaniem LSR w sierpniu 2022 r. rozpoczęły się spotkania konsultacyjne w zakresie planu włączenia społeczności lokalnej w przygotowanie LSR. W formie organizowanych w każdej z gmin partnerskich spotkań informacyjno-konsultacyjnych, przedstawiciele LGD prezentowali efekty realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju z lat 2014-2020 oraz wstępne założenia nowej perspektywy finansowej. W trakcie spotkań została wykorzystana metoda burzy mózgów, aby uzyskać odpowiednio dużo elementów mogących znaleźć się w ostatecznej wersji LSR. Spotkania poświęcone były również analizie potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, a także celów strategii w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz odnośnych planowanych działań. Mając na uwadze partycypacyjny charakter opracowania LSR, a więc uczestnictwo różnych grup społecznych w procesie tworzenia LSR zaangażowani zostali przedstawiciele wszystkich sektorów, na których oparte jest działanie LGD, tj. sektora społecznego, publicznego, gospodarczego (m. in. wólarze, sołtysi, członkowie KGW, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, członkowie OSP itp.). Należy podkreślić, że przygotowywanie strategii miało na celu z jednej strony osiągnięcie spójności wymaganej od tego typu dokumentu, a z drugiej uwzględnienie potrzeb lokalnej społeczności. Konsultacje społeczne posłużyły poszukiwaniu rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii, formułowaniu wskaźników realizacji LSR oraz identyfikacji grup docelowych strategii. Znaczna część uczestników spotkań zadeklarowała dalszą chęć współpracy przy opracowaniu LSR oraz określiła w formie „mini sondażu” preferowane formy informowania, najczęściej wykorzystywane źródła pozyskiwania informacji o wydarzeniach lokalnych oraz możliwości udziału w pracach nad tworzeniem LSR na lata 2023-2027. Kolejnym etapem była agregacja wyników wszystkich spotkań poprzez kolejne rangowanie.

Zgodnie z przyjętym planem włączenia, LGD DIROW zastosowała koncepcję partycypacji na 3 poziomach:

- 1 Poziom najszerszych **konsultacji z ogółem społeczności lokalnej** w formie ogólnodostępnych ankiet - formularzy zamieszczonych na stronie internetowej LGD oraz udostępnianych na spotkaniach, ogólnodostępnych spotkań informacyjno-konsultacyjnych.
- 2 Poziom węższy w ramach tzw. **zespołu partycypacyjnego**, składającego się z przedstawicieli wszystkich sektorów oraz mieszkańców obszaru objętego LSR, ze szczególnym uwzględnieniem grup w niekorzystnej sytuacji. Udział zespołu będzie polegał głównie na zaangażowaniu w warsztaty partycypacyjne w poszczególnych etapach planowania LSR.
- 3 Poziom najwęższy w ramach tzw. **grupy roboczej ds. LSR**, składający się z przedstawicieli biura i Zarządu Stowarzyszenia, polegający na koordynacji procesu przygotowania LSR i opracowaniu jego poszczególnych elementów, a następnie przeprowadzeniu procesu konsultacji i wersji końcowej do zatwierdzenia przez władze Stowarzyszenia.

Zarząd Stowarzyszenia przyjął założenie stosowania minimum 4 różnorodnych metod partycypacji na każdym kluczowym etapie prac nad LSR. Założenie to zostało zrealizowane w stopniu wyższym od zakładanego. W procesie partycypacji szczególnie uwzględniano włączenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR:

- **osób z grup w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy** – poprzez CUS, OWES informowano o

spotkaniach konsultacyjnych osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, włączenie w opracowanie LSR przedstawicieli istniejących spółdzielni socjalnych oraz przedstawiciela powiatowego urzędu pracy, OPS.

- **przedsiębiorców**, w szczególności właścicieli mikro i małych przedsiębiorstw – wysyłanie zaproszeń drogą mailową i zapraszanie telefoniczne na spotkania informacyjne w gminach oraz wywiady indywidualne w biurze LGD,
 - **dzieci i młodzież** – poprzez szkoły i organizacje zajmujące się działaniami na rzecz dzieci i młodzieży,
 - **seniorów** – poprzez kluby seniora oraz uczestników Uniwersytetu Trzeciego Wieku,
 - **osób niepełnosprawnych** – dotarcie i zaproszenie do współpracy przedstawicieli organizacji zajmujących się wsparciem na rzecz osób niepełnosprawnych,
 - **organizacji pozarządowych** – poprzez bazy kontaktowe (mailowe i pocztowe) będące w posiadaniu Gmin i LGD,
 - **osób bezrobotnych**, w tym długotrwale bezrobotnych oraz osób biernych zawodowo - poprzez PUP, CUS, OWES
- informowano o spotkaniach konsultacyjnych osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, poprzez organizacje niosące pomoc tym osobom np. charytatywne.

3.2. Dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR oraz wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

1. Etap I - **diagnozy i analizy SWOT**
2. Etap II - **celów, przedsięwzięć i wskaźników**
3. Etap III - **zasad wyboru operacji i kryteriów wyboru**
4. Etap IV - **zasad komunikacji LGD ze społecznością (przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR)**
5. Etap V - **zasad ewaluacji i monitoringu**

Tabela 11 Metody partycypacji

Metoda partycypacji/data spotkania lub opracowania/ilość uczestników	Zastosowanie metody					Opis metody	Dokumenty potwierdzające zastosowanie metody
	Etap I	Etap II	Etap III	Etap IV	Etap V		
Wywiady z mieszkańcami CATI; Indywidualne wywiady pogłębione IDI bezpośrednio/ telefoniczne z wnioskodawcami; Bezpośrednie wywiady kwestionariuszowe PAPI, Studium przypadku (Case Study) / kwiecień -maj 2022	x	x	x	x	x	W celu przeprowadzenia badań kompleksowo zastosowano wachlarz metod i narzędzi badawczych zastosowano triangulację źródeł danych, triangulację metod badawczych oraz triangulację perspektyw badawczych	Dokument pt.: "Ewaluacja LSR".
Badanie ankietowe wójtów i burmistrzów/kwiecień-maj 2023	x					Przesłanie ankiety elektronicznej do każdego z włodarzy gminy z terenu LGD	Elektroniczne zestawienie odpowiedzi.

Badanie potrzeb społeczności lokalnej podczas działań animatorów/grudzień-maj 2023	x				x	Pracownik biura przygotował tablicę, która przedstawiała obszary możliwe do wsparcia. Podczas spotkania aktywizującego, pracownik biura wręczał jego uczestnikom samoprzylepne karteczki i z prośbą o wpisanie na nich potrzeb mieszkańców i umieszczenie w odpowiednim obszarze tematycznym. Wszystkie potrzeby zostały spisane w Biurze LGD	Elektroniczne zestawienie zebranych potrzeb.
Szkolenie dla grupy partycypacyjnej 18-19 października 2022	x	x	x	x	x	Przeprowadzenie subiektywnych-indywidualnych oraz grupowych (praca zespołowa) rozmów na temat funkcjonowania obszaru oraz poszczególnych gmin wchodzących w skład Dolnoodrzańskiej Inicjatywy Rozwoju Obszarów Wiejskich	Dokument pt.: „Diagnoza społeczna obszaru LGD DIROW obejmująca analizę otoczenia i funkcjonowania społeczności lokalnej w tworzeniu i kreowaniu obszaru (ocena partycypacyjna), listy obecności oraz dokumentacja fotograficzna spotkań.
Spotkania warsztatowo – konsultacyjne/ 2-5 sierpnia 2022 r.	x	x	x	x	x	Prowadzone na terenie DIROW konsultacje społeczne w postaci bezpośrednich spotkań ze społecznościami lokalnymi. Uczestnikami tych spotkań byli przedstawiciele wszystkich sektorów tj. administracji, biznesu, organizacji pozarządowych aby w jak najlepszym stopniu diagnoza oraz analiza odpowiadała potrzebom lokalnym	Dokument pt. : „Raport dotyczący prowadzonych spotkań lokalnych na obszarze działania lokalnej grupy działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich.”, listy obecności ze spotkań, dokumentacja fotograficzna.
Ankieta LSR – „fiszki projektowe”/grudzień 2022-maj 2023	x				x	Opracowanie fiszek projektowych, które zostały wypełnione przez wszystkie	Fiszki projektowe-oryginały i druki z poczty

					grupy społeczne i sektory. Fiszki określiły kierunki działań wynikające z analizy potrzeb. Podczas wypełniania i opisywania fiszek projektowych przez wszystkie grupy społeczne i sektory, w przypadku problemów, pracownicy Biura stowarzyszenia pełnili funkcje konsultantów. W każdej gminie można było złożyć fiszki projektowe oraz wypełnione ankiety. Fiszki i ankiety można było przesłać również na adres Biura LGD oraz za pomocą poczty elektronicznej.	biurodirow@gmail.com.	
Spotkanie zespołu partycypacyjnego 14 kwietnia 2023	x	x	x	x	x	Przeprowadzenie subiektywnych-indywidualnych oraz grupowych (praca zespołowa) rozmów na temat funkcjonowania obszaru w tym problemy założeń programowych oraz ustalenia osób w niekorzystnej sytuacji przy zastosowaniu innowacyjnych metod partycypacji	Lista obecności, zdjęcia
Spotkanie konsultacyjne z grupami znajdującymi się w niekorzystnej sytuacji /17 maja 2023	x	x	x	x	x	Przeprowadzenie subiektywnych-indywidualnych oraz grupowych (praca zespołowa) rozmów na temat problemów osób w znajdujących się niekorzystnej sytuacji przy pomocy innowacyjnych metod partycypacji(word cafe, Nic bez nas...,oblicza partycypacji)	Notatka ze spotkania, zdjęcia
Prowadzenie bezpośrednich konsultacji w Biurze sierpień 2022-maj 2023	x				x	Zaproszenie do konsultacji LSR poprzez umieszczenie stosownych informacji na stronie www.dirow.pl zachęcanie do czynnych konsultacji	Karta udzielonego doradztwa w Biurze LGD.

Spotkania robocze pracowników Biura LGD przy opracowywaniu LSR/01.08.2022-31.05.2023/2 osoby		x	x	x	x	Regularne spotkania pracowników biura tworzących zespół przygotowujący LSR 2023-2027. Podczas spotkań korzystano z wielu technik pracy zespołowej, bazując na dokumentach diagnozujących obszar LSR oraz wszelkich informacjach - dokumentach legislacyjnych.	Lista obecności (ewidencja czasu pracy) pracowników Biura LGD w okresie 1.08.2022-31.05.2023 r.
---	--	---	---	---	---	---	--

Tabela 12 Zakres konsultacji metod partycypacji.

Metoda partycypacji	Zakres konsultacji / zgłoszone uwagi
Spotkania warsztatowo – konsultacyjne	Spotkania miały część informacyjną o nowym instrumencie finansowania rozwoju obszarów wiejskich jakim jest rozwój lokalny kierowany przez społeczność – RLKS, a także część konsultacyjną: prezentacja wstępnej diagnozy i analizy SWOT, dyskusja z uczestnikami spotkań i zgłaszanie uwag. Podczas spotkań przeprowadzono ankiety można było odpowiedzieć między innymi na otwarte pytania: Jakie grupy społeczne Pana/Pani zdaniem wymagają objęcia wsparciem w ramach wdrażania LSR? Prosimy o podzielenie się Pana/Pani pomysłem na działania, które moglibyśmy dofinansować w ramach realizacji LSR. Jaki obszar będzie wspierał realizowany pomysł? Zgłoszone propozycje zostały opracowane, a wyniki ankiet znalazły w znacznym stopniu odzwierciedlenie w zapisach strategii. Grupy, do których powinno być skierowane wsparcie: lokalni przedsiębiorcy, rolnicy, wszystkie grupy zawodowe różniące się wiekiem, wykształceniem, zainteresowaniami, organizacje pozarządowe, jednostki wspierające lokalne działania i rozwój turystyki, osoby bezrobotne, osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby młode poszukujące pracy, osoby starsze, dzieci i młodzież, osoby wykluczone społecznie, w tym osoby niepełnosprawne, rodziny wielodzietne, osoby deklarujące założenie działalności gospodarczej, grupy nieformalne (np. Koła Gospodyń Wiejskich), dzieci i młodzież. Cele zaproponowane do LSR: wzrost przedsiębiorczości i miejsc pracy, rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, małej infrastruktury, ścieżek pieszo-rowerowych, powstawanie nowych gospodarstw agroturystycznych, podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców, zintegrowanie i zaangażowanie młodzieży w życie społeczne, rozwój infrastruktury społecznej, zwiększenie promocji obszaru LSR, aktywizacja społeczeństwa, zagospodarowanie przestrzeni publicznej w miejscowościach, zwiększenie bezpieczeństwa (budowa chodników, ścieżek rowerowych), rewitalizacja byłych terenów popegeerowskich, pomoc osobom wykluczonym społecznie.
Warsztaty i spotkania zespołu	Na podstawie zebranych informacji w formie diagnozy i analizy SWOT, wyników badań i wyników konsultacji członkowie zespołu partycypacyjnego metodą burzy mózgów

partycypacyjnego/ osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji	określili ostateczny zakres analizy SWOT, biorąc pod uwagę możliwości w LSR. Zespół partycypacyjny określił również wizję na lata 2023-2027, a także określił główne priorytety rozwojowe obszaru: gospodarka, infrastruktura, kapitał społeczny, co zostało wprost przeniesione do zapisów LSR. Założenia opracowane na warsztatach zostały następnie dopracowane przez zespół roboczy ds. LSR, a potem przedstawione do konsultacji na kolejnym spotkaniu zespołu partycypacyjnego. Zostało złożonych kilka uwag, które w większości zostały ujęte w zapisach dokumentów.
Badanie ankietowe wójtów/burmistrzów/s tarostów	Wyniki badania ankietowego zostały uwzględnione w diagnozie i analizie SWOT, wyznaczeniu celów i przedsięwzięć LSR.
Wywiady indywidualne i grupowe w biurze LGD	Wnioski z wywiadów indywidualnych: największe zainteresowanie ze strony przedsiębiorców lokalnych oraz osób, które planują podjąć działalność gospodarczą w następujących branżach: turystycznej, budowlanej, catering, stolarstwo, usługi transportowe, hotelarstwo, pośrednictwo pracy, agencja reklamowa, salon tatuażu, pracownia protetyczna, usługi kosmetyczne, działalność edukacyjna i usługi opiekuńcze dla osób starszych, usługi budowlane. Ponadto konsultacje dotyczyły działań w zakresie aktywizacji osób wykluczonych społecznie (w tym osób niepełnosprawnych), obszarów rewitalizacyjnych, odnowienia zabytków sakralnych, rozwój turystyki i lokalnych inicjatyw społecznych. Część zgłoszonych potrzeb i pomysłów ujęta została w analizie SWOT, celach i przedsięwzięciach
Konsultacje koncepcji projektów planowanych do realizacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2023-2027	Zestawienie koncepcji projektów i ich zakresów wskazujące na potrzeby w zakresie: rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej, aktywizacja i integracja społeczności lokalnej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego, rozwój produktów lokalnych, edukacja dzieci, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją, ochrona środowiska naturalnego, rozwijanie pasji oraz kształtowanie wrażliwości i estetyki u dzieci i młodzieży, działania wspierające rozwiązania w zakresie organizowania społeczności lokalnej i animacji społecznej, rozbudowa i przebudowa instytucji kultury wraz zakupem wyposażenia związanego z prowadzeniem działalności kulturalnej, w tym edukacyjnej, promocja obszaru LGD, rozwój społeczno-gospodarczy obszaru, rewitalizacja społeczno-gospodarcza, aktywizacja osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pomysły zostały przeanalizowane pod kątem LSR i ujęte w większości w formułowaniu celów i przedsięwzięć oraz przy ustalaniu kwot wsparcia i zasad dofinansowania.

3.3. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR

Partycypacja to branie w coś udziału, uczestnictwo. Aby mieszkańcy obszaru jak najszerzej włączyli się w proces tworzenia LSR przedstawiciele LGD Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich podjęli szereg działań informacyjno-promocyjnych w ramach tzw. wsparcia przygotowawczego m.in. na stronach internetowych i portalach społecznościowych LGD zostały zamieszczone zaproszenia otwarte dla wszystkich zainteresowanych udziałem w tworzeniu LSR, do udziału w spotkaniach konsultacyjnych w każdej z gmin oraz do indywidualnych konsultacji w biurze LGD. Publikowano liczne komunikaty zapraszające do udziału w badaniach ankietowych prowadzonych, przez LGD w zakresie potrzeb i problemów, warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, do zgłaszania pomysłów na projekty w tzw. bazie pomysłów (online) oraz zasad komunikacji LGD z lokalną społecznością. U podstaw partycypacji leży współpraca różnych grup interesu, pozwalająca trafniej diagnozować potrzeby społeczności, projektować zaspokajające je działania i efektywniej korzystać z dostępnych zasobów i

kapitałów, dlatego LGD podjęła wszelkie wysiłki i dostępne kanały komunikacji, aby pozyskać jak najwięcej uczestników procesu tworzenia LSR.

LGD zastosowała pełną partycypację, która zakłada udział jak najszerszej grupy interesariuszy na kluczowych etapach procesu tworzenia LSR: od diagnozy po zasady ewaluacji. Poprzez to pełne włączenie uczestnicy procesu partycypacji podjęli realne współdziałanie i wymianę doświadczeń, w efekcie realny wpływ na kształt LSR.

Na każdym kluczowym etapie zostało zastosowanych kilka metod partycypacyjnych w zakresie:

1. **diagnozy i analizy SWOT** – spotkania konsultacyjno-informacyjne, wywiady indywidualne w biurze LGD, warsztaty zespołu partycypacyjnego, badania ankietowe wójtów/burmistrzów/starostów, konsultacje z mieszkańcami, e-konsultacje za pomocą formularza przesyłanego mailem, wyniki ewaluacji ewaluacja LSR na lata 2014-2020
2. **celów, przedsięwzięć i wskaźników** – wyniki ewaluacji ewaluacja LSR na lata 2014-2020 ,sondaż w zakresie celów i grup docelowych LSR, warsztaty zespołu partycypacyjnego (określenie priorytetów, celów i przedsięwzięć), badania ankietowe w zakresie potrzeb (pytania dotyczące kierunków rozwoju obszaru), e-konsultacje za pomocą formularza, grupa robocza, wywiady indywidualne, e-konsultacje (poprzez stronę internetową i maila);
3. **zasad wyboru operacji i kryteriów wyboru** – spotkania grupy partycypacyjnej, warsztaty zespołu partycypacyjnego, wyniki ewaluacji ewaluacja LSR na lata 2014-2020, planuje się powołanie specjalnej grupy ds. kryteriów wyboru operacji, w skład której wejdą przedstawiciele wszystkich sektorów, pracownicy operacyjni gmin oraz przedstawiciele LGD, którzy wspólnie opracują kryteria wyboru operacji
4. **zasad komunikacji LGD ze społecznością (przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR)** – wyniki ewaluacji ewaluacja LSR na lata 2014-2020 , badanie w zakresie planu komunikacji, warsztaty partycypacyjne (konsultacje w zakresie form komunikacji), konsultacje nt. wyłączenia społecznego (dyskusja na temat preferowanych form komunikacji z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym), e-konsultacje (poprzez stronę internetową i maila);
5. **zasad ewaluacji i monitoringu** - warsztaty zespołu partycypacyjnego, konsultacje nt. wyłączenia społecznego, e-konsultacje (poprzez stronę internetową i maila).

3.4. Opis metod i form partycypacji:

- **Spotkanie informacyjno-konsultacyjne** – spotkania służące prezentacji założeń PS WPR, diagnozy i analizy SWOT oraz uzyskiwania opinii, stanowisk, propozycji itp. od instytucji, organizacji i osób, których w pewien sposób dotkną, bezpośrednio lub pośrednio, skutki wdrożenia LSR. Spotkania przyczyniły się do uzyskania informacji na temat potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, a także celów strategii w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz planowanych działań widzianych oczami lokalnej społeczności.
- **Sondaż / fiszki projektowe w formie badań ankietowych w zakresie celów i grup docelowych** – pytania otwarte w formie formularza papierowego.
- **Badania ankietowe skierowane do włodarzy gmin i powiatu** w zakresie potrzeb mieszkańców, przedsiębiorczości oraz w zakresie komunikacji w formie ankiety.
- **Warsztaty/spotkania zespołu partycypacyjnego** - zespół został utworzony według określonych kryteriów reprezentacji sektorów oraz proporcjonalnej reprezentacji z każdej z gmin. Członkami zespołu partycypacyjnego zostali przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańców, w tym przedstawiciele tzw. grup w niekorzystnej sytuacji i przedsiębiorców. Z terenu każdej z gmin, będących członkami LGD. Zespół pracował metodami warsztatowymi np. metoda Walta Disneya, burza mózgów, dyskusja, praca warsztatowa w oparciu o formularze, word cafe . Zakres prac zespołu dotyczył wszystkich 5 etapów budowania LSR. Efekty prac były opracowywane przez grupę roboczą ds. LSR. W oparciu o materiały wypracowane przez grupę były tworzone założenia LSR.

- **Wywiady indywidualne** – konsultacje w biurze LGD dotyczące konkretnych indywidualnych potrzeb oraz pomysłów na projekty, zapisywane na liście zgłoszone potrzeby i propozycje.
- **Dyskusja** – to zastosowany szeroko w partycypacji sposób wymiany poglądów na temat proponowanych w LSR rozwiązań, popartych argumentami, prowadzona w gronie od kilku do kilkudziesięciu osób. W wyniku dyskusji dochodzi do ścierania się różnych poglądów związanych z różnymi punktami widzenia osób prowadzących dyskusję. Określenie zbieżnego (wspólnego) stanowiska, o ile do tego dojdzie, może mieć formę kompromisu lub konsensusu.
- **Grupa robocza** – utworzono grupę roboczą, która doprecyzowywała założenia LSR w zakresie inwestycji JST oraz w zakresie działań na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji. Praca zespołu roboczego miała formę warsztatową i dyskusyjną. Jej celem było wyznaczanie kierunku prac nad poszczególnymi rozdziałami LSR oraz analiza danych zebranych podczas spotkań z mieszkańcami;
- **e-konsultacje poprzez stronę www** – na każdym etapie opracowania LSR były prowadzone konsultacje – zaproszenie do zgłaszania uwag i opinii na temat proponowanych zapisów w LSR.
- **Baza pomysłów do LSR** – formularz online do zgłaszania propozycji projektów do LSR. Baza była podstawą do określania zakresów projektów w poszczególnych operacjach oraz budżetu na poszczególne typy projektów.
- **biały wywiad** – gromadzenie niezbędnych informacji do tworzenia LSR za pomocą ogólnie dostępnych źródeł m. in. baz danych, danych publicznych.

Z powyższego opisu wynika, że na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR wykorzystano metody adekwatne do potrzeb.

Lokalna Strategia Rozwoju opracowywana była przy pełnym zaangażowaniu społeczności lokalnej i jej aktywnym uczestnictwie. Dokumentami potwierdzającymi przeprowadzoną analizę oraz dane do budowy LSR wspólnie z mieszkańcami obszaru były ankiety, ogłoszenia, listy obecności, fiszki projektowe, zdjęcia. Skutki i wyniki zastosowanych przez Stowarzyszenie partycypacyjnych metod zostały opisane w dalszych rozdziałach LSR.

Podstawą aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju będą m. in.:

- wyniki monitoringu i ewaluacji opracowywane zgodnie z procedurami zawartymi w rozdziale X LSR,
- wnioski, uwagi, pomysły, propozycje, inicjatywy zgłoszone poprzez formularz kontaktowy umieszczony na stałe (w widocznym miejscu) na stronie internetowej LGD, będą stale monitorowane przez pracowników LGD i przekazywane do analizy na Zarządzie. Informacja o wyniku weryfikacji zgłoszonej propozycji/inicjatywy będzie przedstawiana na spotkaniach grupy roboczej celem podjęcia decyzji w zakresie opracowania zmian w LSR. Praca grupy roboczej powinna opierać się o metody partycypacji, zakładać sprawdzenie proponowanych zmian w LSR w odniesieniu do ustawodawstwa krajowego, wytycznych do budowania strategii, rekomendacji zawartych w ewaluacji LSR. W uzasadnionych przypadkach grupa robocza może zawnioskować do Zarządu o przeprowadzenie aktualizacji szczegółowej diagnozy obszaru z uwzględnieniem lub odrzuceniem propozycji zmiany LSR zgłoszonej za pośrednictwem formularza kontaktowego.

Zmiany LSR będą konsultowane z lokalną społecznością przed ich zatwierdzeniem. Propozycje zmian wychodzące od mieszkańców, wnioskodawców, grantobiorców, członków organów LGD oraz zaleceń organów nadzoru i instytucji zarządzających będą szczegółowo analizowane przed ich przyjęciem lub odrzuceniem.

Mieszkańcy obszaru planowanego do objęcia LSR brali czynny udział w budowie LSR poprzez składanie propozycji do analizy potrzeb i potencjału, celów LSR w trakcie przeprowadzanych spotkań konsultacyjnych i grupy roboczej. Propozycje mogły być również składane za pośrednictwem poczty elektronicznej i tradycyjnej, a także bezpośrednio w biurze Stowarzyszenia. Informacja o planowanych spotkaniach i konsultacjach oraz zebraniach grupy roboczej były rozpowszechniane za strony internetowej Stowarzyszenia, portali społecznościowych (Facebook), mailowo do wszystkich członków Stowarzyszenia.

W trakcie tworzenia LSR Stowarzyszenie uwzględniało zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060 w tym:

- poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,

- zasady równości kobiet i mężczyzn,
- zasad równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czynić poważnych szkód”.

Zasady te stosowane będą również w trakcie wdrażania LSR.

Praca nad Lokalną Strategią Rozwoju to nie tylko jej napisanie, ale również wieloletni proces jej wdrażania. Jest to dokument bardzo dynamiczny, zmieniający się w czasie i odpowiadający na bieżące potrzeby obszaru nim objętego. Stowarzyszenie będzie stale monitorować postępy realizacji poszczególnych przedsięwzięć i wskaźników zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale X LSR. Aby móc realizować LSR w sposób partycypacyjny Stowarzyszenie będzie w ciągłym kontakcie z lokalną społecznością poprzez informacje zamieszczone na stronie i wysyłanie wiadomości do członków LGD.

Pierwszym krokiem w procesie angażowania społeczności lokalnej jest ich identyfikacja i pogrupowanie. Dokładne przeprowadzenie identyfikacji i pogrupowania zainteresowanych stron pomaga w określeniu najbardziej wpływowych spośród nich. Proces ten LGD DIROW przeprowadziło z uwzględnieniem ról, obowiązków, wpływu, motywacji, poziomu łączności i zasięgu działania zainteresowanych stron. Należało wziąć pod uwagę wszystkie zainteresowane strony, których bezpośrednio lub pośrednio dotyczy wynik, w tym zainteresowane strony reprezentujące sektor publiczny i prywatny, NGO, osoby w niekorzystnej sytuacji itd..

LGD zdaje sobie sprawę, iż należy odpowiednio wcześniej przedyskutować z poszczególnymi zainteresowanymi stronami ich oczekiwania, obowiązki i zaangażowanie w proces, co LGD DIROW uczyniło angażując wszystkie strony w proces budowy LSR. W ocenie poziomu oddziaływania oraz stopnia zaangażowania zainteresowanych stron kluczowe znaczenie ma zrozumienie podstawowych motywacji (i mandatu) każdej z nich.

Zadania jakie stawia sobie LGD w następnych etapach:

- Należy wziąć pod uwagę fakt, że partnerstwa zmieniają się, przechodząc z jednego etapu strategii do drugiego (np. z etapu przygotowania i planowania do etapu wdrażania).
- Należy zweryfikować, czy struktura zarządzania jest odpowiednia również na etapie wdrażania.
- Należy z wyprzedzeniem zdefiniować docelowy kierunek podejmowania decyzji, cel zaangażowania zainteresowanych stron oraz oczekiwane wykorzystanie ich wkładu. Może to również pomóc w wyjaśnieniu kwestii związanych z komunikacją, zaufaniem, budowaniem konsensusu i solidarnością.
- Na zaangażowanie zainteresowanych stron należy przeznaczyć odpowiednie zasoby finansowe i ludzkie.
- Należy unikać rozdrobnienia i zapewnić jeden punkt kontaktowy dla wszystkich zainteresowanych stron.
- Należy używać jasnego i zrozumiałego języka oraz unikać żargonu.
- Należy zachować otwartość umysłu w trakcie całego procesu, co pozwoli na nabywanie wiedzy i rozwój.

Sposoby komunikacji oraz motywowania lokalnej społeczności do wzięcia udziału w procesie rozwijania LSR zostały opisane w Planie Komunikacji z lokalną społecznością.

Partnerstwo w LGD (wewnętrzne)

Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem osób fizycznych i prawnych zrzeszonych w ramach Stowarzyszenia i działającym na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Nasza współpraca polega na wspieraniu i rozwijaniu inicjatyw społecznych, podejmowaniu decyzji dotyczących kierunków rozwoju oraz realizacji konkretnych działań na rzecz społeczności lokalnej. Członkowie stowarzyszenia udzielają się w nim poprzez aktywny udział w Walnych Zebraniach Członków, uczestniczą w posiedzeniach organów, szkoleniach, spotkaniach refleksyjnych, grupach roboczych i w wyjazdach studyjnych. Komunikacja z członkami stowarzyszenia odbywa się telefonicznie, poprzez mailing, wiadomości sms, stronę internetową i portale społecznościowe. W trakcie trwania pandemii COVID-19

stowarzyszenie wprowadziło możliwość komunikacji również drogą telekonferencji. Zasady podejmowania decyzji, zakresy czynności poszczególnych organów są szerzej opisane w Regulaminach poszczególnych organów.

Partnerstwo na obszarze LSR

Partnerstwo to przede wszystkim równe traktowanie siebie nawzajem, myślenie o interesie drugiej strony. Dlatego też patrząc długofalowo na proces wdrażania LSR, LGD będzie zachęcało do współpracy lokalną społeczność poprzez umożliwienie im zgłaszania nowych inicjatyw/pomysłów (także w partnerstwie), które będą mogły być realizowane w ramach LSR. Należy mieć tu na uwadze, że zgłaszane propozycje mogą skutkować dokonaniem zmian w LSR. LGD będzie weryfikowała zgłoszone uwagi, propozycje/pomysły, a o wyniku ich analizy wraz z uzasadnieniem będzie informowała za pośrednictwem środków przekazu dostosowanych do konkretnych grup docelowych szerzej opisanych w dokumencie Plan Komunikacji. LGD przewiduje otwarte konsultacje nowych pomysłów oraz animowanie podmiotów z obszaru objętego LSR do współpracy z innymi podmiotami (nie tylko z LGD). Działania te już mają miejsce. LGD podpisało umowę partnerską w kwietniu 2022 roku, na mocy której zawiązało partnerstwo z Lokalnymi Grupami Działania z Niemiec, 5 LGD z Polski oraz Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie w celu realizacji wspólnych działań partnerskich. W spotkaniach, które odbywają się regularnie omawiane są wspólne potrzeby i koncepcje do przyszłych projektów. Uczestnikami spotkań są nie tylko przedstawiciele LGD, ale również aktywni mieszkańcy terenu LGD DIROW. Mieszkańcy Ci zapoznali się między innymi z terenem „Drogi Pszczelej” na terenie Niemiec, odwiedzili wieś niezależną energetycznie czy zapoznali się z biogazownią odpadów w Szczecinie. Te wspólne działania prowadzą do wypracowania nowych zakresów partnerstwa w przyszłości.

Innowacyjność w LSR

Innowacyjność zgodnie z zasadą obowiązującą w podejściu LEADER to poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, także poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru. Popularne rozumienie innowacyjności odnosi się do wprowadzenia czegoś zupełnie nowego lub udoskonalenia, choć częściej kojarzone jest z pełnym nowatorstwem. Innowacyjne jest jednak zarówno ulepszenie maszyn lub poprawa organizacji, jak i wytwarzanie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk bądź wartości. Szczegółowe informacje dotyczące opisu planowanych metod wdrożenia zdefiniowanych innowacji i ich wpływ na rozwój obszaru LSR zostały zaprezentowane w rozdziale VII niniejszej strategii.

Aktywizacja ludzi młodych

Aktywizacja ludzi młodych w LGD DIROW odbywać będzie się na różnych etapach wdrażania LSR. Aktywizacja ludzi młodych została zaplanowana w ramach celu 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej i Przedsięwzięciu 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów. Odpowiednie informacje są widoczne nie tylko w opisie przedsięwzięć ale i w planie finansowym, planie działania i wskaźnikach.

W trakcie konsultacji społecznych wielokrotnie zwracano uwagę na potrzebę aktywizacji ludzi młodych, którzy bardzo mocno odczuli skutki ograniczeń wprowadzanych w celu spowolnienia rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19. Zamknięcie szkół oraz izolacja od rówieśników niekorzystnie wpłynęła na zdrowie psychiczne środowiska młodzieżowego, pogorszyło się ich samopoczucie i satysfakcja z życia. Dlatego też zdecydowano na umieszczenie w Planie działania operacji na rzecz aktywizacji ludzi młodych. Działania zaplanowane do realizacji w ramach LSR uwzględniają analizę obecnej oferty, o której szerzej w rozdziale IV.

Aktywizacja seniorów

Działalność seniorów na obszarze planowanym do objęcia LSR jest zróżnicowana w zależności od gminy. Planuje się włączenie seniorów poprzez członkostwo w Zarządzie. Odpowiednie zapisy zostaną doprecyzowane w dokumencie Regulamin Zarządu. Seniorzy zasiadają w Zarządzie LGD. Aktywizacja seniorów w LGD DIROW odbywać będzie się na różnych etapach wdrażania LSR. Aktywizacja seniorów została zaplanowana w ramach celu 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej i Przedsięwzięciu 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów. Odpowiednie informacje są widoczne nie tylko w opisie przedsięwzięć ale i w planie

finansowym, planie działania i wskaźnikach. Działania zaplanowane do realizacji w ramach LSR uwzględniają analizę obecnej oferty, o której szerzej w rozdziale IV.

Wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji

Określenie grup osób w niekorzystnej sytuacji oraz ich wsparcie w Lokalnej Strategii Rozwoju DIROW jest uzasadnione tzn. wynika z analizy ludności zamieszkującej obszar objęty LSR oraz ich potrzeb. Odpowiednie informacje są widoczne nie tylko w opisie przedsięwzięć ale i w planie finansowym, planie działania i wskaźnikach.

W przypadku PS WPR przez osoby w niekorzystnej sytuacji rozumie się: kobiety, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów lub osoby poszukujące zatrudnienia, w tym mieszkańców osiedli po-PGR, migrantów.

W przypadku EFS + natomiast główną grupą docelową (ostatecznymi odbiorcami wsparcia) mogą być: osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny i otoczenie, osoby bierne zawodowo oraz ich rodziny i otoczenie, osoby z niepełnosprawnościami, pracodawcy.

Dodatkowo cała LSR została zaprogramowana, w taki sposób, aby wspierała osoby młode oraz seniorów.

LSR zawiera konkretne działania na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji, które polegać będą między innymi na premiowaniu operacji w ramach wszystkich celów dla wszystkich grup w niekorzystnej sytuacji. LGD przewiduje w LSR efektywny (przekazanie informacji w taki sposób, aby odbiorca zrozumiał intencje nadawcy i charakteryzujący się odpowiednim stosunkiem nakładów do korzyści) oraz adekwatny (przekaz w formie i treści, która dotrze do grupy docelowej i zakładany cel zostanie osiągnięty) sposób animacji, komunikacji i informowania lokalnej społeczności o działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji opisany szerzej w Planie komunikacji.

Rozdział 4 Analiza potrzeb i potencjału LSR

Analiza SWOT dla obszaru DIROW została przeprowadzona poprzez prowadzone na terenie DIROW konsultacji społecznych w postaci bezpośrednich spotkań ze społecznościami lokalnymi. Uczestnikami tych spotkań byli przedstawiciele wszystkich sektorów tj. administracji, biznesu, organizacji pozarządowych, aby w jak najlepszym stopniu diagnoza oraz analiza odpowiadała potrzebom lokalnym, a tworzone na jej podstawie wnioski i cele były adekwatne do oczekiwań i możliwości rozwoju całego obszaru. Analiza obszaru została oparta na opiniach i wiedzy uczestników konsultacji, podczas których opracowane zostały czynniki poszczególnych stron analizy. Dla celów analizy przyjęto ocenę trzech obszarów problemowych dotyczących funkcjonowania obszaru tj.

- obszar społeczno- kulturalny (obejmujący m.in. elementy społeczeństwa obywatelskiego, funkcjonowania społeczności lokalnych, funkcjonowania obszaru kultury, działalność społeczną),
- obszar gospodarczy (obejmujący m.in. przedsiębiorczość, otoczenie biznesu, funkcjonowanie biznesu),
- obszar infrastrukturalny (obejmujący m.in. infrastrukturę mieszkalną, komunalną, społeczną, socjalną, elementy małej infrastruktury).

Wszystkie wskazane przez uczestników czynniki poszczególnych obszarów i stron analizy tj. mocne strony (S), słabe strony (W), szanse(O) i zagrożenia(T) zostały ocenione względem wagi wpływu na poszczególne strony a następnie względem siebie w analizie SWOT/TOWS. Przyjęcie wag i określenie czynników oddziaływania, wpływu i współzależności między sobą pozwoliło na określenie strategii dla obszaru DIROW.

Tabela 13 Mocne i słabe strony obszaru LGD DIROW w poszczególnych obszarach analizy

MOCNE STRONY (S) OBSZARU LGD DIROW	SŁABE STRONY (W) OBSZARU LGD DIROW
OBSZAR SPOŁECZNO- KULTUROWY	
dogodne położenie (bliskość granicy) do współpracy międzynarodowej	niski poziom oferty kulturalnej dla mieszkańców
funkcjonowanie opieki społecznej	niski poziom realizacji dotyczących prowadzenia i wzmacniania ekonomii społecznej
spora ilość funkcjonujących organizacji pozarządowych na terenie	zróżnicowanie społeczne, w tym zagadnienia tolerancji i rozwarstwienia
prowadzenie imprez, spotkań wzmacniających społeczności lokalne	niewyspecjalizowana kadra prowadząca działania lokalne, w tym dla świetlic wiejskich
dogodna ilość wydarzeń kulturalnych i miejsc wydarzeń kulturalnych	brak lokalnych liderów
funkcjonowanie dużej ilości świetlic wiejskich	brak współpracy organizacji pozarządowych z regionu
wsparcie małego lokalnego biznesu w działaniach społecznych	odpływ i mała liczba osób młodych na terenach lokalnych
silne poczucie tożsamości lokalnej, integracji społeczności i chęci do współpracy na jej rzecz	brak informacji i wsparcia dot. możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
sprzyjająca przestrzeń publiczna/ krajobrazowa do wykorzystania na rzecz integracji i aktywności	organizacja wydarzeń nie obejmujących promocji miejscowości
bogata przeszłość historyczna regionu	brak działań integracyjnych ze strony społeczności lokalnej

atrakcyjne położenie i tereny turystyczno- widokowe jako miejsca dla rozwoju inicjatyw	niski poziom i ilość działań skierowanych do młodych osób
	starzejąca się społeczność lokalna
	brak działań edukacyjnych z zakresu tradycji lokalnych, dziedzictwa
	niska ilość ofert turystycznych dla mieszkańców i turystów
OBSZAR GOSPODARCZY	
bliskość i dostępność Odry oraz funkcjonowanie obszaru przygranicznego	braki w infrastrukturze turystycznej nie pozwalające na rozwój turystyki
funkcjonowanie małych gospodarstw rolnych (w tym oferty turystyczne, regionalne produkty)	brak rynków zbytu dla produktów lokalnych i regionalnych
atrakcyjne tereny dla rozwoju przedsiębiorstw i dogodny dojazd	zły stan dróg i infrastruktury drogowej, niepozwalający na rozwój inicjatyw gospodarczych
bliskość do dużych ośrodków gospodarczych - Berlina i Szczecina	niewydolność małych gospodarstw rolnych w zakresie wykorzystania swojego potencjału
wpływy finansowe związane z turystyką (atrakcyjny teren turystyczny i zakupowy)	sezonowość branży gospodarczych i inicjatyw gospodarczych na terenie
duża ilość miejsc pracy w usługach (sklepy, małe przedsiębiorstwa)	brak infrastruktury opieki nad dziećmi (w tym żłobki, kluby malucha) umożliwiającej działalność zarobkową opiekunów
dobrze rozwinięte małe usługi (sklepy, małe przedsiębiorstwa)	brak dogodnej i rozwiniętej komunikacji zbiorowej pozwalającej na mobilność
dogodna baza hotelowa (nowoczesna i tania)	niewiele wyodrębnionych lokalnych stref przemysłowych
cenione i nagradzane produkty lokalne	brak kapitału inwestycyjnego, większych przedsiębiorców
funkcjonowanie małych gospodarstw agroturystycznych	brak lokalnych sklepów na terenach wiejskich
	brak miejsc pracy i zakładów pracy
	niski poziom usług specjalistycznych
	brak kształcenia zawodowego
	katastrofa ekologiczna rzeki Odry
OBSZAR INFRASTRUKTURY	
silnie rozwinięty obszar kultury i otoczenia kultury (baza do organizacji wydarzeń)	niewystarczające finansowanie rozwoju infrastruktury, w tym turystycznej
duża ilość parków i szlaków turystycznych (miejsc wypoczynkowych)	Niewystarczająca ilość inwestycji na terenie
duża ilość świetlic wiejskich	Brak długofalowego planu rozwoju w zakresie obszaru

mocna gospodarka wodno- ściekowa (wzrost infrastruktury)	Słabe funkcjonowanie infrastruktury społecznej, w tym świetlic
ciekawa zabudowa i ukształtowanie terenu zwiększająca atrakcyjność	niski poziom inwestycji w budownictwo lokalne i mieszkaniowe
dogodne położenie geograficzne oraz turystyczno-krajobrazowe	niski poziom funkcjonowania gospodarki wodno-ściekowej (braki w infrastrukturze)
duża ilość zabytków, miejsc dziedzictwa, lokalnych atrakcji	braki w funkcjonowaniu komunikacji zbiorowej
bliskość drogi krajowej, autostrady	niewyremontowane miejsca spotkań mieszkańców, jak świetlice, boiska (lub ich brak)
wytyczone szlaki rowerowe	braki w ścieżkach rowerowych
korzystne połączenie drogowe miejscowości obszaru	braki w podstawowej małej infrastrukturze jak oświetlenie, miejsca odpoczynku, kosze
	słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i braki w oznakowaniu ścieżek, tras, szlaków krajobrazowo-turystycznych

Źródło: opracowanie własne

Tabela 14 Szanse i zagrożenia obszaru LGD DIROW w poszczególnych obszarach analizy

SZANSE (O) OBSZARU LGD DIROW	ZAGROŻENIA (T) OBSZARU LGD DIROW
OBSZAR SPOŁECZNO- KULTURALNY	
możliwość wzmacniania lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych	zmniejszanie środków finansowych na działalność kulturalną
wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i historii regionu dla celów edukacyjnych	zmniejszanie środków finansowych na działalność społeczną i lokalną
możliwość pozyskiwania dofinansowania ze źródeł unijnych	zamykanie i ograniczanie miejsc spotkań dla mieszkańców, w tym świetlic wiejskich
możliwość realizacji działań związanych z działalnością międzynarodową	zmniejszenie chęci i samoorganizacji społeczności lokalnych do działania
wykorzystanie wiedzy i doświadczenia ludzi w zakresie zwiększania aktywności lokalnej	brak infrastruktury rodzinnej pozwalającej na podjęcie pracy/ działań
zwiększenie działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców	odpływ osób młodych i brak oferty kształcenia zawodowego
utworzenie nowych miejsc spotkań i aktywności dla mieszkańców	konkurencja i rywalizacja między podmiotami społecznymi oraz lokalnymi liderami
włączanie młodzieży w działania na rzecz społeczności lokalnych	nieprowadzenie działań dotyczących zwiększania świadomości ekologicznej
wzrost ilości turystów oraz wydarzeń do nich kierowanych	postępujące niekorzystne zmiany demograficzne na terenie lokalnym i po stronie niemieckiej
możliwość wytyczenia nowych miejsc, szlaków krajobrazowo- turystycznych	postrzeganie regionu jako mało atrakcyjnego wśród młodych osób
promocja dziedzictwa kulinarnego	niepoliczalne, długofalowe skutki pandemii
edukacja liderów aktywności społeczności lokalnych wzrost znaczenia KGW i OSP w regionach	

OBSZAR GOSPODARCZY	
środki finansowe UE dot. wspierania przedsiębiorczości, w tym małe granty na rozwój działalności	odpływ kapitału finansowego wzmacniającego lokalną gospodarkę
	odpływ mieszkańców z terenu obszaru, w tym szczególnie osób młodych
	odpływ lokalnych przedsiębiorstw za granicę
możliwość utworzenia infrastruktury opiekuńczej dla dzieci, umożliwiającej podjęcie działań zarobkowych przez opiekunów (w tym w świetlicach wiejskich)	zmniejszanie funkcjonowania lokalnych gospodarstw rodzinnych oraz lokalnych produktów
wspierania i inicjowanie działań dot. tworzenia zawodowych klas profilowanych w kształceniu ponadgimnazjalnym	postępujący brak lub słaby poziom funkcjonowania infrastruktury edukacyjnej, w tym zawodowej
wspólny region EWT i wspieranie współpracy polsko-niemieckiej, w tym rozwój współpracy gospodarczej	skomplikowane procedury wnioskowania o refundowane środki finansowe (w tym w ramach aplikacji dot. funduszy UE)
możliwość utworzenia wspólnej marki dla obszaru/regionu dot. działań przedsiębiorczych	niskie wykorzystanie środków finansowych UE
zwiększanie "patriotyzmu lokalnego" w zakresie wspierania lokalnego biznesu	nierealny plan wspierania przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej
możliwość utworzenia lokalnego klastra przedsiębiorczości	nieutworzenie otoczenia wspierania przedsiębiorczości i biznesu (w tym klastra)
tworzenie miejsc pracy poprzez budowę, rozbudowę i adaptację świetlic, małej infrastruktury dla społeczności (obsługa, animacja)	upadek przedsiębiorstw po zakończonych okresie finansowania ze środków UE
tworzenie "zielonych" miejsc pracy	brak wspierania osób powracających lub wchodzących na rynek pracy
rozwój usług na terenie regionu, w tym szczególnie usług turystycznych	postępujące zadłużenia gmin obszaru nie pozwalające na rozwój
rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej przy jednoczesnej intensyfikacji wydarzeń i imprez	postępujące utrudnienia związane z funkcjonowaniem obszaru Natura2000
zwiększanie atrakcyjności terenów turystycznych, krajobrazowych	
OBSZAR INFRASTRUKTURY	
dotacje na remonty budynków (zabudowa regionalna)	brak kapitału na realizację inwestycji
fundusz UE na rozwój infrastruktury kulturalno-społecznej	konieczność zabezpieczenia środków finansowych na realizację inwestycji (refinansowanie)
współpraca międzysektorowa i nawiązywanie partnerstw	skierowanie pomocy finansowej na najbardziej potrzebujące rejony
ustawa o OZE i środki UE na rozwijanie infrastruktury OZE	ograniczenie rozwoju regionów bogatszych
wykorzystanie i adaptacja świetlic, cennych zabytków	braki w finansowaniu i oszczędzanie na rozwój infrastruktury

budowa małej infrastruktury na terenach przyrodniczo- krajobrazowych	wycofanie środków finansowych na rozwój lokalnej infrastruktury społecznej (np. świetlice, boiska)
połączenie infrastruktury (drogowej, rowerowej, turystycznej) na terenie regionu i z terenami niemieckimi	rekultywacja wysypisk dla dużych ośrodków miejskich
wytyczenie nowych szlaków, ścieżek, miejsc małej turystyki	brak dostępu i rozwoju ekologicznych źródeł energii
budowa i modernizacja dróg, infrastruktury	nieprzemyślane remonty i adaptacje budynków zabytkowych
	brak środków finansowych na odnowę budynków tradycyjnych
	brak planów, remontów i poprawy modernizacyjnej lokalnej infrastruktury

Źródło: opracowanie własne

Wnioski z przeprowadzonej analizy SWOT dla obszaru LGD DIROW

Przedstawiona analiza dla obszaru DIROW wskazuje, że obszar ten jest bardzo rozmaity. Występuje na nim jeden z najtrudniejszych do opanowania problem dotyczący w zasadzie już nie tylko Polski, ale i całej Eurpy, którym jest **starzejące się społeczeństwo (PROBLEM 8)**. Posiada dużą ilość czynników społecznych, kulturalnych oraz jest zasobny w elementy krajobrazowo- turystyczne, historyczne i dziedzictwa lokalnego, gospodarcze i infrastrukturalne, pokazujące jego różnorodność oraz potencjał, który może być wykorzystywany w rozbudowie i wzmacnianiu jego potencjału. Obszar DIROW posiada wiele czynników, które odpowiednio spożytkowane przyniosą korzyści dla samego obszaru oraz jego mieszkańców. W obszarze społeczno- kulturalnym szczególną uwagę należy skierować na zdolność w zakresie prowadzonych imprez i wydarzeń skupiających społeczność lokalną, budujących silne poczucie tożsamości lokalnej, integrujące i animujące społeczność przez co wzmacniana jest chęć mieszkańców do współpracy i działania na rzecz swojego najbliższego otoczenia. Dlatego też, podejmując działania w tym obszarze należy oprzeć swoje działania na edukacji liderów lokalnych, którzy przyczynią się do wzmocnienia lokalnych społeczności i funkcjonowania III sektora oraz na intensyfikacji działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców, szczególnie jeśli chodzi o osoby młode. Obszar gospodarczy, natomiast, pokazuje, że jedną z ważniejszych stron funkcjonowania DIROW jest działanie małych gospodarstw rolnych, które kierują do odbiorcy zewnętrznego swoje własne oferty turystyczne i produkty regionalne oraz które wzmacniane są przez dobrze rozwinięte małe lokalne usługi. W tym zakresie powinno wzmacniać się rozwój usług turystycznych, będących podstawową szansą do wykorzystania w rozwoju obszaru oraz tworzyć nowe miejsca pracy przez wykorzystanie infrastruktury służącej spotkaniom społeczności lokalnej (tworzenie miejsc pracy związanych z obsługą i animacją społeczności i turystów; w tym „zielone” miejsca pracy). Obszar infrastrukturalny pokazuje, dodatkowo, że ilość parków i szlaków turystycznych, miejsc wypoczynkowych, zabytków historycznych, miejsc dziedzictwa i lokalnych atrakcji powinna być wspierana poprzez ich szersze wykorzystanie i promocję. W oparciu o rozbudowę małej infrastruktury na atrakcyjnych terenach przyrodniczo- krajobrazowych, adaptację oraz wykorzystanie cennych miejsc zabytkowych obszar zyska na znaczeniu.

Podsumowując, obszar DIROW cechuje silny czynnik ludzki i jego potencjał do wykorzystania na rzecz rozwoju. Nie bez znaczenia jest również obszar, na którym znajduje się LGD DIROW w kontekście walorów turystycznych, krajobrazowych, przyrodniczych czy jego położenie. W bliskości z terenami niemieckimi odpowiednie skierowanie działań pozwoli na niwelowanie słabych stron i zagrożeń, które zostały zdefiniowane przez uczestników spotkań lokalnych. Należą do nich odpowiednio, w obszarze społeczno- kulturalnym – niski poziom i ilość działań kierowanych do osób młodych przyczyniający się do dezorganizacji społeczności lokalnej i tym samym utrwalaniu świadomości o niskiej jakości regionu wśród osób młodych; w obszarze gospodarczym – sezonowość podejmowanych inicjatyw, które nie pozwalają na zacieśnianie współpracy lokalnych przedsiębiorców; w obszarze

infrastruktury – braki w funkcjonowaniu komunikacji zbiorowej niepozwalające na swobodne przemieszczanie się na terenie obszaru, miejsc spotkań dla społeczności lokalnej czy elementów wzmacniających walory turystyczno-rekreacyjne.

Wszystkie czynniki analizy pokazują kondycję obszaru DIROW oraz potencjalne możliwości i zagrożenia w rozwoju obszaru w nowej perspektywie czasowej. O ile określone mocne i słabe strony są elementami wytworzonymi na bazie przekonań i doświadczeń tak szanse i zagrożenia zawsze pozostają w sferze niepewności, biorąc pod uwagę ich zewnętrzny i niezależny charakter. Jednak, niezwykle ważne dla każdego procesu rozwoju jest nazwanie i wskazanie wszystkich stron analizy (jak i czynników wpływających na działania LGD DIROW w czasie tj. otoczenie społeczne, polityczne, prawne, ekonomiczne, technologiczne), co przygotowuje na określenie kierunków rozwoju względem posiadanych zasobów i występujących zależności. Dlatego też, w oparciu o analizę poszczególnych sfer życia DIROW, można przyjąć kierunek strategii agresywnej jako dominujący i konieczny do wykorzystania w nowej perspektywie rozwoju. W schemacie i strategii MAXI-MAXI na pierwszy plan wysuną się tym samym szanse, które należy wykorzystać i które będą wzmacniane mocnymi stronami obszaru DIROW. Dzięki temu, ograniczony zostanie wpływ słabych stron i zagrożeń. Przyjęcie podejścia MAXI-MAXI będzie stanowić najlepsze rozwiązanie dla realizacji założonej misji i wizji rozwoju oraz jej celów kierunkowych.

1. Zagospodarowanie przestrzenne/układ osadniczy z uwzględnieniem planów odnowy miejscowości (opisu ładu przestrzennego, opis warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczeń w ich użytkowaniu, dostęp do infrastruktury

Lokalna strategia rozwoju LGD DIROW obejmuje gminy miejsko-miejskie Gryfino, Chojna, Cedynia, Moryń, Mieszkowice oraz gminy wiejskie Widuchowa i Banie. Na terenie LGD przeważają regularne, zaplanowane formy osadnicze: planowa zabudowa miejska oraz wsie o dużym stopniu koncentracji. Niemal wszystkie miejscowości wiejskie oraz małe miasta charakteryzują się zwartą strukturą, ich rozciągłość nie przekracza zazwyczaj 2 km. Nieliczne miejscowości charakteryzują się znaczną rozciągłością typową dla wsi jednodrożnych. Granicę 2 km przekraczają nieznacznie miasto Mieszkowice oraz wsie Zielin (ulicówka), Widuchowa oraz Krzywín. Wsie typu ulicówki o średnicy opisanego okręgu do 3 km występują także na północ od miasta Gryfino: Daleszewo, Żabnica i Czepino. Większą rozciągłością charakteryzują się też największe miasta obszaru analizy tj. Chojna i Gryfino.

W ostatnich dziesięcioleciach nastąpiły i nadal następują żywiołowe procesy powstawania nowej zabudowy mieszkaniowej i letniskowej lokalizowanej w szczególności na terenach rolniczych wokół większych miejscowości. Następuje przemieszczanie zabudowy o różnym, potencjalnie konfliktowym charakterze. W analizowanym obszarze zjawisko to obejmuje m.in. otoczenie miasta Gryfina oraz miasta Moryń. W przypadku pozostałych miast i miejscowości zjawisko suburbanizacji jest ograniczone. Zdecydowaną większość stanowią mieszkańcy wsi (ok. 65%). Poza miastem Chojna (7,4 tys. mieszkańców) ośrodki miejskie to miasta bardzo małe liczące od 1,5 do 3,5 tys. mieszkańców. Większość terenów zabudowy stanowią obszary zwartej zabudowy, w obrębie których znalazło się aż 75% budynków. Mieszkańcy mają zapewniony w miarę dobry dostęp do obiektów usług publicznych i komercyjnych oraz do sieci infrastruktury technicznej. Około 43% ogółu mieszkańców, a co za tym idzie podobny odsetek dzieci, zamieszkuje w zasięgu 15-minutowego dojazdu pieszo do szkoły podstawowej. Kolejne 21% dzieci może dotrzeć do szkoły podstawowej w ciągu 15 minut podróżując rowerem.

Zagrożeniem dla ładu przestrzennego i standardu życia mogą być procesy niekontrolowanej suburbanizacji na terenach wiejskich. Rozpraszanie oraz mała intensywność zabudowy stawiają pod znakiem zapytania możliwość wprowadzenia współczesnych standardów zamieszkiwania w zakresie dostępu do usług oraz infrastruktury technicznej (w tym np. centralnego ogrzewania). Nową szansą rozwojową, ale też zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazu jest postępująca na coraz szerszą skalę budowa instalacji OZE, w tym farm fotowoltaicznych na terenach otwartych.

Szczególnym potencjałem obszaru są wartościowe krajobrazy kulturowe, w tym atrakcyjne, ale i wrażliwe przyrodniczo tereny otwarte. Dlatego przy ocenie lokalizacji planowanych farm fotowoltaicznych, w ocenach ich oddziaływania na środowisko, należy uwzględnić potencjalny negatywny wpływ inwestycji na krajobraz,

zapobiegając „zanieczyszczeniu” cennych krajobrazów. Szansą rozwojową obszaru LSR jest potencjał małych miast o wysokiej jakości życia oraz wysoko rozwiniętego rolnictwa. Ochrona terenów rolnych, dotychczasowej struktury zabudowy, a także wzmacnianie roli ośrodków miejskich winno być priorytetem polityki przestrzennej partnerstwa.

2. Stan infrastruktury

Na terenie LGD można wyróżnić kilka aspektów funkcjonowania infrastruktury technicznej. Przede wszystkim zaopatrzenie w energię elektryczną jest obsługiwane przez 2 linie elektroenergetyczne najwyższego napięcia oraz linie przesyłowe 110 KV. Linie te są wspomagane energią wiatrową (2 farmy istniejące oraz w budowie) i słoneczną (małe instalacje fotowoltaiczne oraz mikroinstalacje). Łączna ich moc wynosi 16,6 MW dla małej i mikro fotowoltaiki i 56 MW dla energii wiatrowej.

Na terenie LGD istnieje również jedna biogazownia o mocy ok. 0.3 MW oraz jedna elektrownia wodna (przedomowa). Bardzo ograniczony jest z kolei dostęp do gazu sieciowego. Wysokometanowy gaz dostarczany jest do stacji gazowych w Mieszkowicach i Bań. Budowany jest gazociąg prowadzący do elektrowni Dolna Odra (planowane zakończenie inwestycji koniec 2023 roku).

Dla poprawnego rozwoju podmiotów gospodarczych ważna jest dostępność transportowa, która umożliwia zarówno połączenia lokalne, regionalne, krajowe, jak również międzynarodowe.

Drogi w na terenie LGD wymagają inwestycji. Dotychczas, środki finansowe przeznaczane są w głównej mierze na ich remontowanie, co nie przekłada się na ich ilość, która jest niewystarczająca.

Główny punkt węzłowy drogowego układu transportowego stanowi miasto Chojna. Krzyżują się tu kierunki głównego ruchu wschód- zachód jak i ruch transportowy odbywający się w ramach drogi krajowej DK31 (kierunek północ-południe, droga łącząca Szczecin-Gryfino oraz Słubice), gdzie szczególnie dużym natężeniem ruchu charakteryzuje się odcinek Chojna-Gryfino. Ważną rolę odgrywa też droga krajowa DK26 przebiegająca na kierunku zachód-wschód od przejścia granicznego w Krajniku Dolnym (dojazd do Schwedt), przez Chojnę w kierunku drogi ekspresowej S3 oraz DW124 prowadzącej od przejścia granicznego w Osinowie Dolnym, przez Cedynię do Chojny. Droga leży na kierunku najkrótszej trasy do Berlina.

Układ infrastruktury kolejowej reprezentowany jest przez jedną linię kolejową (linia nr 273 - część magistrali kolejowej C-E 59) przebiegającą centralnie przez analizowany obszar z północy na południe (trasa Szczecin – Kostrzyn nad Odrą – Wrocław Główny). Centralny przebieg linii kolejowej oraz stosunkowo duża liczba równomiernie rozłożonych, czynnych przystanków zapewnia dobrą dostępność do nich dla znacznej liczby mieszkańców obszaru, stanowiąc ważne wsparcie dla mobilności mieszkańców (na odcinku linii 273 kursowało średnio 10 par pociągów).

Komunikacja publiczna organizowana przez gminy na obszarze ma charakter głównie związany z organizacją przewozów szkolnych i odbywa się na trasach podporządkowanych dowozom uczniów. W ostatnich latach część gmin podjęła inicjatywę na rzecz uruchomienia linii przewozowych. W systemie drogowych przewozów pasażerskich dominuje transport zbiorowy organizowany przez prywatnych przewoźników koncesjonowanych przez władze stosownego szczebla samorządowego.

Chociaż bezpośrednio na obszarze nie funkcjonują żadne porty lotnicze to należy wskazać na bardzo dobrą dostępność do lotnisk w Szczecinie (Port Lotniczy Szczecin - Goleniów) oraz Berlinie (Port Lotniczy Berlin Brandenburg im. Willy'ego Brandta).

3. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru)

Na przestrzeni ostatnich ośmiu lat liczba podmiotów gospodarczych systematycznie rośnie na terenie wszystkich gmin. Występują niewielkie spadki liczby podmiotów w poszczególnych gminach lecz nie wpływa to znacząco na tendencja wzrostową. Znaczny procentowy wzrost podmiotów w latach 2013-2020 nastąpił w gminach: Banie (19%) Najwięcej zarejestrowanych podmiotów funkcjonuje na obszarach gmin Chojna (1290), a także Gryfino (947).

Tabela 15 Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w latach 2013-2020

Nazwa	ogółem							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Banie	400	401	402	409	410	417	459	476
Cedynia	331	340	361	345	336	348	362	373
Chojna	1 177	1 143	1 126	1 113	1 117	1 173	1 225	1 290
Gryfino - obszar wiejski	845	833	851	849	865	894	958	947
Mieszkowice	534	525	529	523	538	547	567	592
Moryń	276	268	260	262	273	291	303	305
Widuchowa	395	387	396	376	390	406	427	442

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

We wszystkich analizowanych gminach **przeważają mikroprzedsiębiorstwa** (zatrudniające od 0-9 pracowników). Z badań przeprowadzonych przez LGD wynika, iż **środki finansowe Unii Europejskiej dotyczące wspierania przedsiębiorczości, w tym granty na rozwój przedsiębiorczości** są doskonałym narzędziem do pobudzenia powstawania nowych przedsiębiorstw. Spora część badanych informuje, iż to **właśnie brak środków finansowych jest dla nich barierą przed utworzeniem lub rozwojem przedsiębiorstwa (PROBLEM NR 1 I 2)**. Warto zauważyć, że przedsiębiorstwa zatrudniające 1000 i więcej osób, są położone jedynie na terenie gminy Gryfino. Na obszarze LGD DIROW łącznie funkcjonuje 5881 podmiotów gospodarczych. 92,5% (tj. 5442 j.g.) to przedsiębiorstwa zatrudniające od 0 do 9 pracowników. W ramach działania Podejmowanie Działalności Gospodarczej LGD DIROW wsparło 34 podmioty, które postanowiło prowadzić przedsiębiorstwa na własny rachunek oraz zatrudnić pracowników. Dzięki działaniu rozwój działalności gospodarczej LGD DIROW wsparło 5 podmiotów, które rozwinęło swoje działalności oraz zatrudniło pracowników.

W perspektywie badanych lat najwięcej nowych podmiotów wpisano do rejestru REGON w roku 2019 roku.

Analiza przedsiębiorczości obszaru ukierunkowana jest na **rozwój usług**. Na terenie czterech gmin dominuje zatrudnienie w **handlu hurtowym i detalicznym, naprawie pojazdów**. Odpowiednio w tej sekcji zatrudnienie kształtowało się następująco: w gminie Cedynia (33,8%), Chojna (31,4%), Mieszkowice (32,4%), Moryń (27,8%). Również we wszystkich wyżej wymienionych gminach duży odsetek zatrudnionych występuje w budownictwie (ponad 16% w każdej jednostce terytorialnej), natomiast na obszarach gmin: Banie (26,3%), Gryfino (22%) oraz Widuchowa (25%) przeważającą rolę odgrywa **budownictwo**. Z danym przeprowadzonych podczas indywidualnych wywiadów wynika, iż branże które w przyszłości będą cieszyć się popularnością to: branża turystyczna, branża logistyczna, branża informatyczna + IT, branża elektryczna (w tym elektrycy działający pod kątem OZE), branża gazownicza. Obszar LGD DIROW jest jednak bardzo zróżnicowany i ukierunkowanie na konkretne branże wydaje się niezasadne. Zasadniejszą próbą wsparcia przedsiębiorczości wydaje się nakierowanie pomocy dla osób w niekorzystnej sytuacji oraz osób młodych i seniorów, i takie przedsięwzięcia wydają się najbardziej zasadne do realizacji.

Podział działalności według PKD 2007

Każda z gmin cechuje się swoim indywidualnym podziałem podmiotów gospodarczych. Jednak sekcje F (Budownictwo) oraz G (Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów) stanowią dominującą rolę na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich i stanowi ponad 40%.

PODSUMOWANIE

Podsumowując na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia DIROW **funkcjonują głównie mikroprzedsiębiorstwa**. Jednakże w regionie funkcjonują również większe przedsiębiorstwa, najlepszymi przykładami są firmy Zespół Elektrowni Dolna Odra czy Firmy funkcjonujące w Gryfińskim Parku Przemysłowym. Optymistyczny jest jednak fakt, iż rokrocznie wzrasta liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Biorąc pod uwagę wszystkie gminy współpracujące z LGD DIROW najwięcej firm pracuje, według Polskiej Klasyfikacji Działalności z 2007 roku, w sektorze handlu hurtowego i detalicznego, a także w sekcji budownictwo. Gdy przyjrzymy się poszczególnym gminom istotną rolę odgrywa sekcja A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Taka sytuacja w głównej mierze dotyczy gmin: Banie, Moryń i Mieszkowice. Znaczący odsetek przedsiębiorstw działających w sektorze A wynika z charakteru badanych obszarów. Analiza potencjału przedsiębiorczego nie pozwala na wystawienie ocen jednoznacznie negatywnych czy pozytywnych.

4. Rynek pracy

Cechy charakteryzujące rynek pracy na obszarach wiejskich różnią się od tych w większych jednostkach osadniczych, ponieważ bezrobocie przybiera inny charakter. Cechami charakterystycznymi dla tego rynku jest mała elastyczność oraz niewielkie zmiany.

Liczba osób bezrobotnych na przestrzeni 2013-2020 przedstawia się stabilnie. Liczba ta sukcesywnie maleje. W porównaniu do roku 2013 zmalała o ponad połowę. Największy odsetek osób bezrobotnych w stosunku do całego obszaru stanowią mieszkańcy gminy Chojna.

Sytuacja mężczyzn na rynku pracy w badanych latach znacznie się polepszyła. Od roku 2013 liczba ta sukcesywnie spadała, aż do roku 2019. Można zauważyć gwałtowny wzrost osób bezrobotnych obu płci w roku 2020. Kluczowym czynnikiem tego wzrostu są skutki pandemii oraz kryzys gospodarczy który w znacznym stopniu wstrzymał wiele inwestycji budowlanych. W dalszym ciągu istnieć przewaga liczby kobiet bezrobotnych.

Tabela 16 Bezrobotni zarejestrowani wg gmin

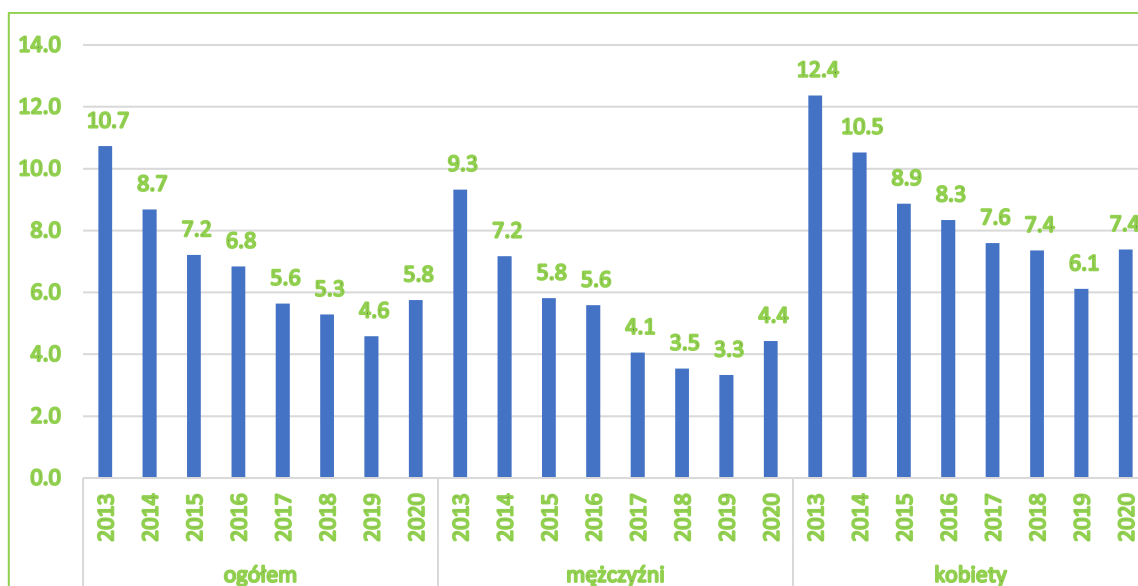
	Dane z LSR 2013-2020	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG GMIN (DANE PÓŁROCZNE) 2020 R. STAN W KOŃCU GRUDNIA - OGÓŁEM
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2013	2020
BANIE	460	146
CEDYNIA	424	197
CHOJNA	1254	585
GRYFINO	536	166
MIESZKOWICE	573	281
MORYŃ	388	172
WIDUCHOWA	393	156
SUMA	4028	1703

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl)), Wojewódzki Urząd Pracy

Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia DIROW pokrywają się z osobami pracującymi i liczbą osób bezrobotnych. W tym wskaźniku największa negatywna zmiana nastąpiła w 2019 roku (wzrost z 4.6 do poziomu 5.8). Niewątpliwie są to skutki występowania pandemii wywołanej koronawirusem SARS-COV 2.

Sytuacja mężczyzn w przeciwieństwie do kobiet (**grupa w niekorzystnej sytuacji 2**) na rynku pracy na obszarze jest zdecydowanie lepsza. Wskaźniki udziału bezrobotnych kobiet w przeciwieństwie do liczby osób w wieku produkcyjnym w ostatnich pięciu latach jest znacznie wyższa niż mężczyzn. Jednakże taka tendencja jest charakterystyczna dla wszystkich obszarów wiejskich w Polsce.

Rysunek 3 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci dla obszaru LGD DIROW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL ([www. http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Do podstawowych grup osób najczęściej pozostających poza rynkiem pracy należy zaliczyć:

- ☐ osoby do 25 roku życia,
- ☐ osoby długotrwale bezrobotne,
- ☐ kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka,
- ☐ osoby po 50 roku życia,
- ☐ osoby bez kwalifikacji zawodowych,
- ☐ osoby bez doświadczenia zawodowego,
- ☐ osoby bez wykształcenia średniego,
- ☐ osoby samotnie wychowujące dziecko do 18 roku życia,
- ☐ osoby, które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia
- ☐ migranci
- ☐ mieszkańcy osiedli po PGR.

Powyższe grupy w największym stopniu narażone są na trudności w znalezieniu pracy. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla samych bezrobotnych, jak i całego społeczeństwa. Przedłużający się okres poszukiwania pracy często prowadzi do bezradności oraz bierności, co gorsze taka sytuacja może doprowadzić do całkowitego wycofania się opisanych wyżej osób z rynku pracy.

Biorąc pod uwagę powiat gryfiński największą grupę osób pozostających poza rynkiem pracy stanowią osoby bez wykształcenia średniego. Osoby z wykształceniem gimnazjalnym stanowiły w roku 2020 34,9%, a osoby z wykształceniem zawodowym 27,9% wszystkich bezrobotnych. Łącznie osoby z niskimi kwalifikacjami zawodowymi stanowią aż 62,8%.

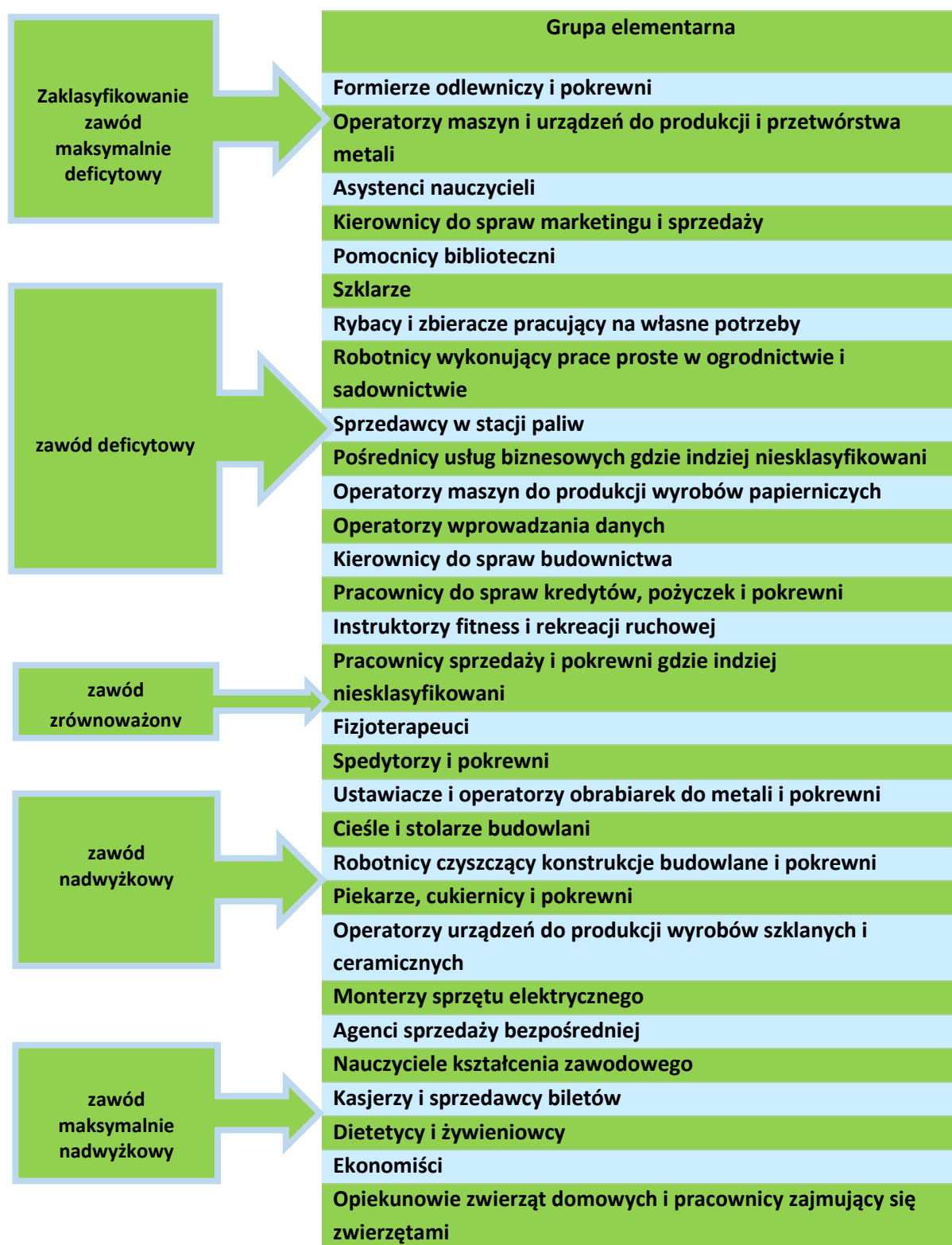
Kolejną grupą bezrobotnych są osoby długotrwale bezrobotne (osoby, które w ostatnich dwóch latach były zarejestrowane w urzędzie pracy przez co najmniej 12 miesięcy). Według danych opublikowanych na koniec 2020 roku 1137 osób zarejestrowanych w urzędzie stanowią osoby długotrwale bezrobotne. Przyczyną takiego stanu, poza złą sytuacją gospodarczą, może być również struktura kształcenia. W związku z czym należy przeanalizować zapotrzebowanie na poszczególne zawody oraz podjąć działania zmierzające do dopasowania kształcenia do potrzeb rynku.

Monitoring Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych opracowany przez PUP w Gryfinie wskazuje, iż 13% osób bezrobotnych **nie posiada żadnych kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia**. Dane te pokrywają się z danymi

opublikowanymi przez Wojewódzki Urząd Pracy. Powiat gryfiński cechuje się również wysokim odsetkiem osób bezrobotnych w dwóch kategoriach wiekowych: do 25 roku życia oraz powyżej 50 roku życia, których poziom w głównej mierze zależy od starzejącego się społeczeństwa. Mimo dużego doświadczenia, jakim charakteryzują się osoby z tych grup, liczba ofert skierowanych do nich jest niewielka.

W tabeli przedstawione zostały wszystkie zawody, które napotykają największe trudności ze znalezieniem pracy w powiecie gryfińskim w okresie dostępności danych (2018 rok)

Rysunek 4 Klasyfikacja zawodowa

*Monitoring zawodów deficytowych 2018

Z uwagi na szeroki wachlarz możliwości zdefiniowania osób znajdujących się poza rynkiem pracy zasadnym wydaje się określenie **grup w niekorzystnej sytuacji** jako kobiety, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie osoby poszukujące zatrudnienia, w tym mieszkańcy osiedli po PGR i migranci. **(osoby w niekorzystnej sytuacji 1,2,3,4,5)**

PODSUMOWANIE

Sytuacja na rynku pracy na obszarze funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania DIROW cechuje się typowymi problemami charakterystycznymi dla obszarów wiejskich w całym kraju. Wynika to zarówno z danych dotyczących liczby bezrobotnych, jak również z danych dotyczących liczby osób pracujących na tym obszarze. Największym problemem w ramach rynku pracy jest **zbyt małe wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji (PROBLEM 7)**. Wyjściem z tej sytuacji jest dostosowanie oferty w szkołach do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz zaplanowanie działań wpływających na zaniechanie problemu w postaci przeznaczenia odpowiednich środków w LSR na konkretne przedsięwzięcie wspierające włączenie społeczne.

5. Działalność sektora społecznego

Ekonomią społeczną nazywamy przedsiębiorstwa społeczne, które łączą w swojej działalności cele społeczne i ekonomiczne. Organizacje tego typu w dużym stopniu angażują się w rozwój i integrację regionu. W gminach współpracujących ze Stowarzyszeniem Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich istnieje wiele organizacji działających w sektorze ekonomii społecznej. Najlepszymi przykładami są fundacje, w tym np. Fundacja Wspierania i Rozwoju Rzemiosła oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości Gospodarczej "Gryfita", Fundacja Nowa Nadzieja, Fundacja Kościół Mariacki w Chojnie, Fundacja Hospicyjna Świętej Rity w Chojnie, Fundacja Dom Rodzinny w Łysogórkach dla Upośledzonych Umysłowo Sierot pod wezwaniem Dzieciątka Jezus.

Na obszarze LGD znajdują się również spółdzielnie socjalne, które są specyficzną formą przedsiębiorstwa społecznego. Tworzą ją w większości osoby zagrożone marginalizacją ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność czy chorobę psychiczną, które mają trudności w znalezieniu pracy. Spółdzielnie socjalne można znaleźć m. in. w gminie Banie (Spółdzielnia Socjalna „RAZEM”) oraz w gminie Mieszkowice (Spółdzielnia Socjalna „Promyk”), Pełnosprawni, ZAZ Gryfino. Warto pomyśleć nad włączeniem przedsiębiorstw społecznych do działań LGD.

6. Problemy społeczne

Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w 2020 roku na obszarze Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich wynosiła 2601. (Główny Urząd Statystyczny w ramach liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej nie wyodrębnia obszaru wiejskiego Gryfino) Największa liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej występuje w gminach: Chojna – 691 osób i Widuchowa 497 osób. **Największa liczba osób korzystających z pomocy społecznej są to mieszkańcy terenów po byłych PGR.(osoby w niekorzystnej sytuacji 5)** Warto przy planowaniu kryteriów wyboru zastanowić się nad podjęciem działań premiujących to środowisko. Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 roku wynosi 4,6. Statystyki odwołujące się do danych zastanych z 31 grudnia 2020 roku nie odzwierciedlają problemu migracji. **Na terenie LGD DIROW ulokowana została spora liczba uchodźców z Ukrainy.** Osoby te mają problemy ze znajomością języka polskiego oraz znalezieniem pracy.**(osoby w niekorzystnej sytuacji 3)**

Tabela 17 Osoby korzystające z pomocy społecznej

	OSOBY KORZYSTAJĄCE ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ WG KRYTERIUM DOCHODOWEGO I EKONOMICZNYCH GRUP OGÓŁEM
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2020
BANIE	321
CEDYNIA	406
CHOJNA	691
GRYFINO	0
MIESZKOWICE	343
MORYŃ	343
WIDUCHOWA	497
SUMA	2 601

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Dostęp do kultury w tym imprezy cykliczne

Imprezy odgrywają bardzo dużą rolę w życiu społeczności lokalnych. Szczególnie ważne wydarzenia to imprezy cykliczne o charakterze historycznym, kulturalnym. Społeczność lokalna przywiązana jest do święta plonów. Rolnictwo jest traktowane na obszarze LGD w sposób szczególny, a dożynki są uwieńczeniem pracy ludzkiej.

Łącznie na obszarze LGD DIROW istnieje 21 bibliotek. Liczba domów kultury w gminach wynosi 5 placówek. Bardzo ważną rolę na obszarach wiejskich odgrywa aktywizacja osób. Ważnym aspektem prac ze społecznością lokalną jest **zwiększenie działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych i seniorów**. Warto zaplanować takie działania, które pobudzą chęci **ludzi młodych i seniorów do aktywnego włączania się w społeczności lokalne**. **Dobrym rozwiązaniem jest poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań do pracy z tymi osobami**. W ramach takich organizacji na obszarach LGD DIROW funkcjonują m. in. Koła Gospodyń Wiejskich, świetlice wiejskie, kluby sportowe.

Na terenie gmin znajdują się **świetlice wiejskie**, w których organizowane są np. zajęcia rozwijające zainteresowania, warsztaty, wydarzenia kulturalne. Kwestią problematyczną jest jednakże **wykorzystanie i adaptacja świetlic**. W istniejących świetlicach wiejskich brak jest odpowiedniego wyposażenia lub stan techniczny wymaga gruntowych remontów. W wielu miejscowościach **brak jest miejsc spotkań i aktywności mieszkańców**.

7. Podejście LGD do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasad równości kobiet i mężczyzn, a także sposobu, w jaki zagadnienie to zostanie w praktyce uwzględnione

Zasada równości szans i niedyskryminacji ma prowadzić do podejmowania działań na rzecz osiągnięcia stanu – osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym: przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki oraz gdy mają oni równy dostęp do zasobów (środki finansowe, szanse rozwoju), z których mogą korzystać. Zasada ta ma gwarantować możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających ze stereotypów. W związku z horyzontalnym charakterem zasad niedyskryminacji i równości szans należy zaplanować mechanizmy pozwalające na przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji, w tym dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i płeć.

Przykładowy katalog racjonalnych usprawnień w projektach, które LGD DIROW planuje rozpromowywać:

- koszt specjalistycznego transportu na miejsce realizacji wsparcia;

- dostosowanie architektoniczne budynków niedostępnych (np. zmiana miejsca realizacji projektu; budowa tymczasowych podjazdów; montaż platform, wind, podnośników; wprowadzanie elementów kontrastowych i wypukłych pod kątem osób niewidomych i słabowidzących itp.);
- dostosowanie infrastruktury komputerowej (np. zakup i instalacja lub wypożyczenie programów powiększających, mówiących, kamer do kontaktu z osobą posługującą się językiem migowym, drukarek materiałów w alfabecie Braille'a);
- dostosowanie akustyczne (zakup lub wypożyczenie i montaż systemów wspomagających słyszenie, np. pętli indukcyjnych, systemów FM);
- asystent tłumaczący na język łatwy;
- tłumacz języka migowego;
- przewodnik osoby mającej trudności w widzeniu;
- alternatywne formy przygotowania materiałów projektowych (szkoleniowych, informacyjnych, itp.);
- wydłużony czas wsparcia (wynikający np. z konieczności wolniejszego tłumaczenia na język migowy, wolnego mówienia, odczytywania komunikatów z ust, stosowania języka łatwego itp.);
- dostosowanie wyżywienia, uwzględnianie specyficznych potrzeb żywieniowych.
- nagrywanie wykładów
- stosowanie druku powiększonego
- dodatkowe konsultacje
- asystent dla osoby z niepełnosprawnością

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn w praktyce oznacza zapewnienie kobietom i mężczyznom możliwości korzystania na równych zasadach z usług publicznych, równego dostępu do rynku pracy, czy też możliwości pełnego angażowania się w aktywność polityczną lub społeczną. Możliwa jest jednak realizacja działań równościowych, które ewidentnie preferują tylko jedną płeć. Mowa tutaj o działaniach wyrównawczych. Działania wyrównawcze polegają na preferencyjnym traktowaniu osób z tej grupy, która napotyka na szczególne bariery i ograniczenia utrudniające równy dostęp do zasobów i dóbr społecznych. Tym samym grupa objęta działaniami wyrównawczymi będzie mogła skorzystać z dodatkowych form wsparcia czy nawet działań wyłącznie do niej skierowanych. Realizacja zasady równości szans kobiet i mężczyzn na obszarze LGD DIROW ma prowadzić do podejmowania działań na rzecz osiągnięcia takiego stanu, w którym kobietom i mężczyznom przyznaje się równe prawa, równe obowiązki i równy dostęp do zasobów. Równość szans nie kwestionuje biologicznych różnic występujących pomiędzy kobietami i mężczyznami. Obszar zmian dotyczy tych aspektów, które w znaczący sposób mogą ograniczać pełne uczestnictwo kobiet i mężczyzn w poszczególnych obszarach życia społecznego, uniemożliwiając im osiągnięcie samorealizacji i wyboru takiej ścieżki życia, która wynika z osobistych potrzeb, a nie jest wynikiem narzuconych norm społecznych. Instytucja pośrednicząca jak jest niewątpliwie LGD DIROW mają znaczący wpływ na to, w jakim zakresie i w jaki sposób realizowana jest zasada równości szans kobiet i mężczyzn, w ramach wydatkowania środków unijnych.

Naszą odpowiedzialnością w zakresie realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn obejmuje przede wszystkim:

- informowanie i/lub szkolenie beneficjentów w zakresie praktycznej realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w projektach (np. poprzez strony internetowe, broszury, ulotki, seminaria, konferencje, spotkania informacyjne, przewodniki dla beneficjentów i inne);
- zapewnienie, że zasada równości szans kobiet i mężczyzn jest znana i rozumiana przez wszystkie osoby zaangażowane w prace komisji oceny projektów;
- monitoring zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach sprawozdawczości (m.in. monitoring osiąganych wskaźników w podziale na płeć, analiza wdrażania równości szans kobiet i mężczyzn w ramach sprawozdań rocznych);
- przygotowywanie Planów Działań, dokumentacji konkursowej, materiałów informacyjnopromocyjnych i innych dokumentów.

8. Dziedzictwo kulturowe/zabytki

Na obszarze funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania DIROW znaleźć można liczne zabytki pochodzące między innymi z okresu późnoromańskiego, a także średniowieczne układy przestrzenne miast. Typowe zabudowy nadal można oglądać w południowej części gminy Moryń i w Mieszkowicach. Wśród najważniejszych zabytków znajdują się m. in.: Baszta Prochowa z XIX wieku (Mieszkowice), Baszta Prochowa z XIV wieku (Banie), XIV-wieczny Zamek Zakonu joannitów w Swobnicy (Banie), Obwarowania miejskie, w tym: bramy, baszty czatownie i fragmenty murów miejskich (Chojna), ratusz w Chojnie, którego budowa rozpoczęła się w końcu XIII wieku a zakończyła się w wieku XV oraz ratusz w miejscowości Cedynia wybudowany w 1840 roku. Lista zabytków całego obszaru LGD DIROW jest bardzo obszerna. Można stwierdzić, iż w niemalże każdej miejscowości należącej do gmin współpracujących z LGD DIROW znajdują się obiekty warte odwiedzenia. Zabytki znajdujące się na terenie LGD **wymagają jednak licznych renowacji i odrestaurowań(PROBLEM 5)**

Należą do nich między innymi: [*Miejskie mury obronne w Moryniu , Mury obronne w Mieszkowicach, Baszta Prochowa w Baniach ,Ratusz w Chojnie i Obwarowania miejskie w Chojnie .*](#)

Na obszarze gmin współpracujących z LGD DIROW znaleźć można także zabytkową infrastrukturę sakralną. W każdej z gmin można odnaleźć zabytkowe kościoły np. Gotycka Kaplica św. Jerzego w Baniach (wzniesiona w 1417 r), Kościół pw. MB Częstochowskiej (Cedynia), Kaplicę św. Gertrudy (Chojna), Kościół pw. Przemienienia Pańskiego (Mieszkowice), Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Marwicach z przełomu XVIII/XIX wieku (Widuchowa).

9. Obszary atrakcyjne turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki

Do obszarów atrakcyjnych turystycznie należą zarówno walory przyrodnicze (naturalne) jak i walory antropologiczne. Rozwój turystyki powinien być jednym z ważniejszych punktów rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich. Położenie tego obszaru przy dużym ośrodku miejskim, jakim jest Szczecin oraz bliska odległość od granicy pozwala wnioskować, iż przy dobrze rozbudowanej bazie noclegowej możliwy jest wzrost liczby turystów przyjeżdżających do gmin współpracujących z LGD DIROW.

Osoby lubiące aktywnie spędzać czas mogą korzystać z dużej ilości szlaków rowerowych w każdej z gmin należących do Lokalnej Grupy Działania. Na obszarze powiatu gryfińskiego istnieje kilka oznakowanych szlaków rowerowych m. in. szlak Odrzańsko-Bukowy, szlak Wełtyńsko-Tywiąński, szlak "Zielona Odra, szlak Leśny. Wiele szlaków powinno jednak zostać wytyczonych oraz powinna na nich powstać **infrastruktura turystyczna, rekreacyjna lub sportowa(PROBLEM 6)**. Alternatywą dla ścieżek są szlaki turystyczne. Obszar cechuje się ciekawą zabudową i ukształtowaniem terenu oraz **dużą ilością zabytków, miejsc dziedzictwa i lokalnych atrakcji**. Najdłuższym szlakiem jest mierzący 144,1 km szlak Nadodrzański. Podczas pieszej wycieczki na tym szlaku możliwe jest jednocześnie zwiedzanie ciekawych zabytków oraz pomników przyrody.

Poniżej zaprezentowane zostały najważniejsze walory przyrodnicze gminy należące do LGD w skali kraju, a także atrakcje turystyczne i zabytki.

Najważniejsze walory przyrodnicze obszaru LGD DIROW

Cedyński Park Krajobrazowy ,

Rezerwat przyrody Jeziora Siegniewskie

Rezerwat przyrody Bielinek

Rezerwat przyrody Dąbrowa Krzymowska

Rezerwat przyrody Olszyna Źródłiskowa

Rezerwat przyrody Olszyny Ostrowskie

Rezerwat przyrody Wrzosowiska Cedyńskie

Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry

Droga Batowa

Krzywy las

Szczeciński Park Krajobrazowy „Puszcza Bukowa”

Na obszarze gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia DIROW występują obszary objęte ochroną przyrody Natura 2000. Do programu Natura 2000 należy: Dolina Dolnej Odry, Dolina Odra (powiat: gorzowski, myśliborski, policki, gryfiński, Szczecin), Dzikie Las (powiat: myśliborski, pyrzycki, gryfiński) Las Baniewicki (powiat: gryfiński), Mieszkowicka Dąbrowa (powiat: gryfiński), Ostoja Cedyńska (powiat: gryfiński), Ostoja Witnicko-Dębniańska (powiat: Gorzów Wielkopolski, gorzowski, myśliborski, gryfiński), Wzgórza Krzymowskie (powiat: gryfiński), Wzgórza Moryńskie (powiat: gryfiński), Jezioro Wełtyńskie (powiat: gryfiński), Ostoja Wełtyńska (powiat: gryfiński), Wzgórza Bukowe (powiat: stargardzki, gryfiński, Szczecin). **Na co najmniej 80% gmin objętych LSR znajdują się formy ochrony przyrody.**

Atrakcje turystyczne obszaru LGD DIROW

Jezioro Morzycko - położone jest na obszarze Cedyńskiego Parku Krajobrazowego. Swoją powierzchnią obejmuje 342,7 ha. Powierzchnia ta pozwala na rozwijanie się atrakcji wodnych. Na jeziorze Morzycko możliwe jest uprawianie żeglarstwa, kajakarstwa oraz nurkowania. Jest to również obszar licznych imprez w sezonie letnim.

Jezioro Wełtyńskie – położone w odległości 6 km od Gryfina. Jest to obszar szczególnie dla osób, które lubią aktywnie wypoczywać. W okresie letnim ze względu na II klasę czystości możliwa jest w nim kąpiel. Przy jeziorze znajduje się kąpielisko „Rusałka” oraz wypożyczalnia sprzętu pływackiego. Istnieje również baza noclegowa – domki campingowe, pole namiotowe.

Prom „Bez Granic” w Gozdowicach – kurs promem dotyczy trasy Gozdowice – Güstebieser Loose i trwa około 10 minut. Korzystanie z promu możliwe jest w sezonie od kwietnia do października.

„Dolina Miłości” w Zatonii Dolnej

Muzeum Etnograficzne – muzeum jest własnością prywatną. Największą liczbę eksponatów stanowią rzeczy codziennego użytku m. in. maszyny do szycia.

Geopark „Kraina polodowcowa nad Odrą” – położony jest na terenach przygranicznych po obu stronach rzeki, powiązanych wspólnym dziedzictwem kulturowym i historią – nie tylko geologiczną. Po stronie polskiej Centrum Geoparku znajduje się w miasteczku Moryń w południowej części powiatu gryfińskiego, a po stronie niemieckiej w miejscowości Gross-Ziethen koło Joachimstahl. W ramach parku można zobaczyć ekspozycję poświęconą epoce lodowcowej bądź też skorzystać z atrakcji na świeżym powietrzu np. ścieżka dydaktyczna „Aleja Gwiazd Plejstocenu”, Kamienny Ogród

Kaplica Templariuszy – powstała w 1248 roku znajduje się w Rurce. Jest to jeden z najstarszych zabytków na terenie Powiatu Gryfińskiego. Świątynia zbudowana jest na planie prostokąta z ciosanych kostek granitowych. Posiada orientalne, wyższe prezbiterium. Całość nakryta jest dwuspadowym dachem.

Kościół Mariacki w Chojnie – jeden z największych kościołów gotyckich w Polsce, trzynawowy, halowy. Wzniesiony w latach 1389 – 1407 z ciosów granitowych, rozbudowany w XV wieku przez Henryka Brunsberga z najwyższą w Powiecie i drugą co do wielkości w województwie zachodniopomorskim wieżą widokową.

Rejon Pamięci Narodowej – położony na obszarze Cedyńskiego Parku Krajobrazowego w trzech miejscowościach Cedynia-Gozdowice-Siekierki. Upamiętnia zwycięstwo wojsk polskich w bitwie pod Cedynią, wbicie pierwszego słupa granicznego nad Odrą oraz forsowanie tej rzeki wiosną 1945 roku. Monumenty oraz tablice pamiątkowe znajdują się również w Osinowie Dolnym, Starych Łysogórkach i Czelinie. W Rejonie Pamięci Narodowej znajdują się pomniki m. in: pomnik upamiętniający saperów (Siekierki), pomnik Matki Polki (Osinów Dolny), pomnik Saperów (Gozdowice) oraz Cmentarz Żołnierzy I Armii Wojska Polskiego (Stare Łysogórki).

Nadodrzańskie muzea – znajdują się w trzech miejscowościach w Cedyni, Starych Łysogórkach i Gozdowicach są nieodłącznie związane z Rejonem Pamięci Narodowej.

W samym centrum Cedyni znajduje się utworzone w 1966 roku **Muzeum Regionalne**. Można w nim obejrzeć ekspozycję związaną z problematyką bitwy pod Cedynią, a także zbiory z zakresu paleontologii, archeologii, etnografii, historii wojskowości i sztuki.

W Starych Łysogórkach działa **Muzeum Pamiątek I Armii Wojska Polskiego**. Zgromadzono w nim przede wszystkim eksponaty związane ze szlakiem bojowym I Armii Wojska Polskiego, ale jest też ekspozycja ceramiki i broni z

wykopalisk nad Solną Odrą. Trzecią placówką muzealną jest Muzeum Wojsk Inżynieryjnych I Armii Wojska Polskiego w Gozdowicach. Mieści się ono w budynku, który podczas forsowania Odry w 1945 roku był siedzibą dowodzenia wojsk inżynieryjnych I Armii Wojska Polskiego oraz dowódcy 6. Batalionu Pontonowo-Mostowego. Można tam obejrzeć m.in. oryginalne łodzie, amfibie i pontony służące do przeprowiania wojsk przez Odrę w 1945 roku

[Wieża widokowa](#) – obiekt znajduje się w Cedyni, mierzy 14 metrów. Wieża jest jedną z ważniejszych atrakcji turystycznych przyciągającą licznych turystów. Widok z punktu widokowego pozwala zobaczyć w pełnej okazałości okoliczne tereny.

[Góra Czciwora](#) – powstała w 1972 roku w tysięczną rocznicę bitwy pod Cedynią. Monument wyobraża podnoszącego się do lotu orła. Ma 18 m wysokości i 10 m szerokości. Na wzgórzu prowadzi 230 kamiennych schodów. Na murze oporowym u podnóża góry znajduje się mozaika z wyobrażeniem bitwy.

Baza noclegowa na obszarze funkcjonowania LGD DIROW w roku 2020 roku to 11 obiektów, do których zalicza się m. in. hotele (4 obiekty), szkolne schronisko młodzieżowe (1 obiekt), ośrodki wczasowe (2 obiekty). Tak mała liczba obiektów noclegowych na obszarze LGD determinowana jest znacznie większym zapleczem pod tym względem w mieście Szczecin. Warto jednak **zwiększyć liczbę miejsc noclegowych** zarówno o niższym, jak i o podwyższonym standardzie. **Liczba miejsc noclegowych na terenie LGD jest bardzo mała (PROBLEM 3)** Władze lokalne powinny w większym stopniu angażować się w promowanie terenów atrakcyjnych dla turystów. Należy zwrócić szczególną uwagę, iż w miejscowościach Banie i Widuchowa obiektów noclegowych nie ma wcale. **Kluczowym aspektem staje się zaplanowanie środków na powstanie obiektów noclegowych.** Szansą w tym temacie wydaje się powstawanie gospodarstw agroturystycznych, o których mowa poniżej.

Tabela 18 Turystyczne obiekty noclegowe

Nazwa	ogółem							
	obiekty ogółem lipiec							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Banie	2	1	0	0	0	0	0	0
Cedynia	3	3	3	3	3	2	2	2
Chojna	4	4	3	3	4	2	1	2
Gryfino - obszar wiejski	2	2	2	4	4	4	4	3
Mieszkowice	1	0	0	1	1	1	1	1
Moryń	2	3	3	3	3	3	3	3
Widuchowa	1	1	0	1	1	1	0	0
suma	15	14	11	15	16	13	11	11

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Analizując liczbę turystów na obszarze LGD DIROW korzystających z noclegów najczęściej byli to turyści z Niemiec i Danii. Bardzo duża liczba turystów z Niemiec spowodowana jest niewielką odległością od granicy oraz atrakcyjnymi terenami turystycznymi dostępnymi w powiecie gryfińskim. Należy zauważyć, iż liczba turystów odwiedzających teren LGD systematycznie rosła do roku 2017. Wybuch pandemii oraz kryzys gospodarczy spowodowały, że liczba turystów odwiedzających teren LSR spada. Nie należy zaprzestawać jednak działań zmierzających do pobudzenia ruchu turystycznego, ponieważ dane przedstawiane na dzień 31 grudnia 2020 roku są danymi nieadekwatnymi do sytuacji bieżącej. Już w roku 2021 wartość ta wzrosła do 3829.

Tabela 19 Zagraniczni turyści korzystający najczęściej z noclegów

Nazwa	ogółem							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cedynia	2 365	3 491	2 170	2 593	2 944	1 897	976	512
Chojna	223	143	58	357	472	453	80	1 430
Gryfino – obszar wiejski	29	0	3	0	0	0	31	0
Mieszkowice	6	0	0	244	0	0	0	0
Moryń	480	584	558	661	425	493	911	141
Widuchowa	5	0	0	20	0	0	0	0
Suma	3 108	4 218	2 789	3 875	3 841	2 843	1 998	2 083

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl)), informacje pozyskane z Urzędów Gmin

Ważną rolę na obszarach wiejskich odgrywają **gospodarstwa agroturystyczne**. Agroturystyka może być sposobem na poprawę sytuacji materialnej rolników. Rozpoczęcie takiej działalności nie jest łatwe, ponieważ trzeba dostosować budynki do potrzeb gości i standardów wyznaczonych przez władze. Jest to jednak głównie alternatywa dla mniejszych gospodarstw rolnych. Ten rodzaj turystyki od kilku lat zyskuje na popularności. Głównym determinantem wzrostu atrakcyjności tego typu obiektów jest interesujące położenie w okolicach jezior.

Wskaźnik Schneidera, inaczej nazywany wskaźnikiem intensywności ruchu turystycznego wyraża liczbę turystów korzystających z noclegów przypadających na 1 000 mieszkańców. Analizując wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, należy stwierdzić, wskaźnik ten dla województwa zachodniopomorskiego jest czterokrotnie wyższy.

Tabela 20 Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego – Schneidera

Nazwa	turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności							
	ogółem							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat gryfiński	273.09	345.48	276.13	329.50	316.30	260.99	267.20	291.94

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Podsumowując, na obszarze gmin współpracujących z Stowarzyszeniem DIROW istnieje znaczny potencjał turystyczny, jednakże w stosunku do bezpośredniej konkurencji gmin położonych nad morzem, pozycja obszaru LGD DIROW nie jest korzystna. Ważne jest, aby zarówno władze samorządowe, jak i sami przedsiębiorcy funkcjonujący w branży turystycznej promowali kluczowe dla rozwoju turystyki obszary w tym walory przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne. **Poszerzanie bazy noclegowej**, a także bazy gastronomicznej również pozwoli przyciągnąć nowych turystów.

Rozwój agroturystyki powinien być drugim filarem rozwoju turystyki na terenie Stowarzyszenia DIROW. Obszary wiejskie, jakimi charakteryzują się gminy należące do Stowarzyszenia są idealnym miejscem do rozwoju tego typu turystyki. Unikalne walory przyrodnicze oraz krajobrazowe, a także zaplecze infrastrukturalne pozwala określić badany obszar jako obszar o dużym potencjale rozwoju agroturystyki. Bardzo ważnym elementem rozwoju agroturystyki jest równoczesny rozrost usług towarzyszących. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć usługi:

transportowe, czy też przewodników turystycznych. Ważne jest, aby zaproponować gościom niecodzienną rozrywkę, której nie mogą uzyskać w dużych ośrodkach turystycznych, taką jak np.: nauka rzemiosła ludowego czy kontakt ze zwierzętami gospodarczymi.

Badane tereny cechują się **bardzo dużym potencjałem dla rozwoju aktywnej turystyki, aczkolwiek atrakcyjność regionu pod kontem aktywnego wypoczynku jest raczej niska (PROBLEM 4)**. Zarówno piesze, jak i rowerowe szlaki umożliwiają spędzanie czasu z rodziną i przyjaciółmi. Jeziora Wełtyńskie oraz Morzycko oferują bogatą propozycję sportów wodnych: żeglarstwo, kajakarstwo, rowerki wodne. To właśnie w tej sferze turystyki powinien rozwijać się obszar LGD DIROW. Obecna infrastruktura winna być fundamentem do zwiększania się atrakcyjności turystycznej tego obszaru.

10. Obszary wiejskie ,ze szczególnym uwzględnieniem rolników, domowników oraz mieszkańców obszarów wiejskich z obszarów po PGR

4 gminy należące do LGD DIROW zostały wskazane jako obszary problemowe w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030. Są to gminy Cedynia, Banie i Moryń (społeczne obszary problemowe), Widuchowa (obszar problemowy zarówno w obszarze społecznym jak i ekonomicznym). Wszystkie te samorządy zostały uznane za gminy zagrożone trwałą marginalizacją. Implikacją takiej delimitacji obszarów problemowych było wyznaczenie w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego obszaru strategicznej interwencji (OSI)2 – Strefy Specjalnego Włączenia. Wszystkie 6 gmin (bez obszaru wiejskiego Gryfina – dla którego nie ma danych) zostały zakwalifikowane do Strefy Specjalnego Włączenia. Oznacza to, że ich sytuacja odpowiada najważniejszym problemom SSW, którymi są:

- kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych,
- depopulacja,
- niewykorzystywany potencjał w rozwoju turystyki,
- słaba dostępność komunikacyjna,
- słaba dostępność do usług publicznych,
- duży odsetek małych miast w przeszłości obsługujących obszary wiejskie (PGR-y), obecnie zdegradowanych czy znaczne oddalenie od ośrodka wojewódzkiego.

11. Rolnictwo i rynek rolny

Powierzchnia użytków rolnych wynosi 59,88 % ogólnej powierzchni obszaru z czego niemal 48,5 % stanowią grunty orne.(dane dotyczą całego powiatu gryfińskiego)

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w 2020 roku udział zatrudnionych w rolnictwie na terenie powiatu gryfińskiego wynosił 18,3% ogólnej liczby pracujących mężczyzn i kobiet (wg Polskiej Klasyfikacji Działalności, dział A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo). W oparciu o dane pozyskane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dane za lata 2020-2021). łącznie w na terenie LGD DIROW w roku 2020 znajdowało się 1599 gospodarstw rolnych.

Spośród gmin największa liczba gospodarstw rolnych znajdowała się w gminie Chojna - 323, w gminie Gryfino znajdowało się 296 gospodarstw rolnych, w gminie Mieszkowice - 265, w gminie Widuchowa - 200, w gminie Banie - 193, w gminie Cedynia - 169, a w gminie Moryń - 116.

Z przeprowadzonych konsultacji społecznych wynika, iż największe problemy związane ze źródłem dochodu mają rolnicy niskotowarowi(**osoby w niekorzystnej sytuacji 4**). Ich sytuacja społeczno – ekonomiczna znacznie odbiega od poziomu pozostałych gospodarstw. Rolnicy niskotowarowi podczas indywidualnych rozmów chętniej wyrażali swoje obawy przed nadchodzącą przyszłością , niż np. podczas konsultacji grupowych. Podczas indywidualnych konsultacji wyrażali również swoje zainteresowanie próbą poszukiwania nowych rozwiązań dla prowadzonej działalności.

12. Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające satysfakcję danego obszaru

Na obszarze Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich istnieje kilka produktów lokalnych. Promocja dziedzictwa kulinarnego stanowi ważny aspekt dla regionu. Produkt lokalny stanowi ważny aspekt imprez organizowanych na terenie LGD. Znane są tu wyroby z niepasteryzowanego mleka koziego np. twarogi czy też sery podpuszczkowe (miękkie, pleśniowe i dojrzewające) – gmina Widuchowa. W regionie wytwarzany jest także napój Bałabas – jest to napój ziołowy wspomagający trawienie. Miody Jana Akacjowy Miód Cedyński – produkt regionalny w roku 2012 otrzymał pierwszą nagrodę w konkursie Nasze Kulinarne Dziedzictwo. Wśród produktów lokalnych oprócz żywności mamy do czynienia z rękodzielnictwem, gdzie ważne miejsce odgrywa wyplatanie koszy wiklinowych – gmina Moryń. W gminach współpracujących z LGD DIROW istnieją różnego typu tereny zielone. Największa powierzchnia parków znajduje się w gminie Chojna. Natomiast największa powierzchnia lasów w gminie Widuchowa, Gryfino oraz Chojna. Duża powierzchnia zróżnicowanych terenów zielonych umożliwia zarówno mieszkańcom, jak i turystom stwarza możliwość wypoczynku na świeżym powietrzu.

13. Obszar edukacji formalnej

Edukacja rozumiana jako wychowanie, wykształcenie, nauka oraz zdobywanie wiedzy, umiejętności i kształcenie, pełni zasadniczą rolę w rozwoju człowieka. Jako proces trwający od młodości jest sposobem na podniesienie jakości zasobów ludzkich, a tym samym poziomu konkurencyjności gospodarki i przyspieszenia tempa rozwoju gospodarczego. Głównym problemem edukacji jest nierówny dostęp do niej a co za tym idzie zróżnicowane są szanse życiowe poszczególnych grup ludności np. młodzież miejska i wiejska, dorosłych bez wykształcenia i z wykształceniem itp.

Na terenie LGD DIROW uczniowie mogą pobierać naukę w szkołach podstawowych (25 sztuk) ponadpodstawowych zorganizowanych w dwóch zespołach szkół: w Gryfinie i w Chojnie, szkół specjalnych zorganizowanych w Zespole Szkół Specjalnych w Nowym Czarnowie oraz Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Chojnie, jednej placówki oświatowej – Poradni Psychologiczno Pedagogicznej w Gryfinie z filią w Chojnie, a także dla I Liceum Ogólnokształcącego w Gryfinie. Na terenie LGD działa jedna placówka niepubliczna otrzymująca dotację z budżetu powiatu – Niepubliczny Dom Wczasów Dziecięcych w Moryniu.

Ludzie młodzi po skończeniu szkoły średniej, a czasem już w jej trakcie wyjeżdżają z naszego obszaru i bardzo duży odsetek społeczności już na tereny LGD DIROW nie wraca. **Odływ ludzi młodych (PROBLEM 9) powoduje, iż problem starzejącego się społeczeństwa (PROBLEM 8) staje się jeszcze większy.**

14. Zasada zrównoważenia środowiskowego, do przestrzegania których LGD będzie zobowiązana

Wspólna polityka rolna stawia dobre praktyki środowiskowe na pierwszym miejscu w rolnictwie i leśnictwie w UE. Dzięki temu ochrona planety i produkcja żywności to procesy, które idą ze sobą w parze.

Wspólna polityka rolna (WPR) ma trzy jasne cele środowiskowe, z których każdy znajduje odzwierciedlenie w strategii Europejskiego Zielonego Ładu i strategii „od pola do stołu” :

- przeciwdziałanie zmianie klimatu;
- ochrona zasobów naturalnych;
- zwiększanie różnorodności biologicznej.

Każdy z tych celów jest wspierany przez promowanie rolnictwa ekologicznego w ramach WPR i odpowiedzialne zarządzanie środkami produkcji, takimi jak pestycydy i nawozy.

Celem WPR jest osiągnięcie celów środowiskowych w sposób społecznie i ekonomicznie zrównoważony dla rolników, społeczności wiejskich i całej UE.

Działania środowiskowe w WPR

Środki zachęcające do ekologicznego rolnictwa i egzekwowania przepisów środowiskowych stanowią centralną część WPR:

- **normy wzajemnej zgodności** łączą wsparcie finansowe z unijnymi przepisami dotyczącymi środowiska oraz zdrowia ludzi, roślin i zwierząt;
- **płatności bezpośrednie za zazielenianie** wprowadziły obowiązkowe działania (utrzymanie trwałych użytków zielonych, różnorodność upraw i obszary proekologiczne), z których każde ma na celu ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianie klimatu;
- **polityka rozwoju obszarów wiejskich** wspiera inwestycje i działalność rolniczą, które przyczyniają się do działań na rzecz klimatu i zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi

Lokalna Strategia Rozwoju DIROW została skonstruowana w taki sposób, aby wspierać cele środowiskowe WPR między innymi poprzez zastosowanie polityki rozwoju obszarów wiejskich wspierających inwestycje i działalność rolniczą, które przyczyniają się do działań na rzecz klimatu i zróżnicowanego zarządzania zasobami naturalnymi poprzez między innymi realizację wskaźnika rezultatu: Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.

PODSUMOWUJĄC

Dostępność w LSR DIROW odnosi się do zapewnienia równego dostępu do zasobów, usług i możliwości rozwojowych na obszarze objętym strategią. Oto kilka aspektów dostępności, które podkreślają dostępność w LSR DIROW:

- Dostępność finansowa: LSR DIROW zapewni możliwość uzyskania wsparcia finansowego dla różnych beneficjentów, takich jak rolnicy, małe i średnie przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe czy mieszkańcy obszaru w tym osoby w niekorzystnej sytuacji.
- Dostępność informacji: Ważne jest, aby informacje dotyczące LSR DIROW, dostępnych źródeł wsparcia, kryteriów aplikacji i procedur były łatwo dostępne i zrozumiałe dla społeczności lokalnej. Należy zapewnić komunikację i edukację w zakresie LSR, aby wszyscy zainteresowani mogli być świadomi możliwości i korzyści wynikających z strategii rozwoju co wynika z Planu Komunikacji
- Dostępność edukacyjna: LSR DIROW powinna uwzględniać potrzeby edukacyjne społeczności lokalnej, w tym programy szkoleniowe, warsztaty i seminaria, które pomogą mieszkańcom zdobyć niezbędną wiedzę i umiejętności do udziału w inicjatywach rozwojowych. Należy również zadbać o edukację dotyczącą zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska i innych istotnych tematów.
- Dostępność infrastruktury: LGD DIROW bierze pod uwagę potrzeby infrastrukturalne obszaru, takie jak drogi, sieć wodociągowa, kanalizacyjna, infrastruktura telekomunikacyjna czy dostęp do energii. Należy dążyć do zapewnienia równego dostępu do niezbędnej infrastruktury, aby mieszkańcy mogli korzystać z pełnego potencjału rozwojowego obszaru.
- Dostępność partycypacyjna: Ważne jest, aby LSR DIROW uwzględniała partycypacyjny charakter, który daje wszystkim mieszkańcom możliwość uczestnictwa w procesie planowania, podejmowania decyzji i realizacji inicjatyw. W procesie budowy LSR wzięliśmy pod uwagę formy partycypacji, takie jak konsultacje społeczne, spotkania, grupy robocze czy platformy online, aby każdy mógł wnieść swój głos i mieć wpływ na kształtowanie przyszłości obszaru.

Dostępność w LSR DIROW jest kluczowym elementem, który pomaga w budowaniu społeczności zrównoważonej, sprawiedliwej i dynamicznej. Poprzez eliminację barier i zapewnienie równego dostępu, LSR DIROW stwarza warunki sprzyjające rozwojowi obszaru i podnoszeniu jakości życia mieszkańców.

Lokalna Grupa Działania DIROW może odegrać istotną rolę w wspieraniu zarówno lokalnych, jak i ponadlokalnych inicjatyw na danym obszarze, szczególnie uwzględniając wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych. Oto kilka sposobów, w jakie LGD może wesprzeć te inicjatywy:

- Mobilizacja lokalnej społeczności: LGD może działać jako koordynator i mobilizator lokalnej społeczności w celu identyfikacji potrzeb, wyzwań i celów rozwojowych obszaru. Poprzez organizację spotkań, konsultacji

i warsztatów, LGD może angażować mieszkańców i interesariuszy w proces podejmowania decyzji oraz planowania działań rozwojowych.

- Wsparcie inicjatyw lokalnych: LGD może oferować wsparcie finansowe w formie dotacji lub innych instrumentów finansowych dla lokalnych inicjatyw. Mogą to być projekty związane z rolnictwem, turystyką, działalnością gospodarczą, ochroną środowiska, infrastrukturą czy kulturą. LGD może pomagać w identyfikacji możliwości finansowania, przygotowaniu wniosków i monitorowaniu realizacji projektów.
- Partnerstwo i współpraca: LGD może działać jako platforma współpracy między różnymi podmiotami na obszarze DIROW. Poprzez nawiązywanie partnerstw z lokalnymi władzami, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami, instytucjami badawczymi i innymi interesariuszami, LGD może promować wspólne działania, wymianę wiedzy i doświadczeń oraz wzajemne wsparcie.
- Koordynacja instrumentów terytorialnych: LGD może pełnić rolę koordynatora wdrażania różnych instrumentów terytorialnych na danym obszarze DIROW. Może integrować działania związane z PS WPR, Strategią Rozwoju Regionalnego czy innymi programami i inicjatywami. Dzięki temu możliwe jest skoncentrowanie zasobów, unikanie dublowania działań i osiąganie większych efektów synergii.
- Promowanie transferu wiedzy i najlepszych praktyk: LGD może pełnić rolę platformy wymiany wiedzy, doświadczeń i najlepszych praktyk między różnymi obszarami DIROW. Poprzez organizację warsztatów, konferencji, studiów wizytowych i publikację materiałów informacyjnych, LGD może wspierać transfer wiedzy i inspirować innowacyjne podejścia do rozwoju obszarów wiejskich.

Poprzez te działania, LGD może skutecznie wesprzeć zarówno lokalne inicjatywy, jak i integrować je z ponadlokalnymi instrumentami terytorialnymi, tworząc synergiczne i zrównoważone podejście do rozwoju obszaru DIROW.

W kontekście lokalnym, w ramach **analizy potrzeb i potencjałów LSR DIROW, można uwzględnić innowacyjne elementy**, które wyróżniają obszar LGD DIROW i mają potencjał przyczynić się do jego rozwoju. Oto kilka przykładów innowacyjnych elementów, które można brać pod uwagę:

- Agroturystyka i rozwój wiejskiego ekoturystyki: Obszar LGD DIROW posiada unikalne walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz dziedzictwo kulturowe, które mogą być wykorzystane do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki. Innowacyjne podejścia do projektów turystycznych, takie jak integracja nowoczesnych technologii, ekologiczne budownictwo, edukacja ekologiczna czy wykorzystanie energii odnawialnej, mogą przyczynić się do stworzenia atrakcyjnej oferty turystycznej w obszarze LGD DIROW.
- Rozwój lokalnej społeczności poprzez edukację: Innowacyjne podejście do edukacji może wpływać na rozwój lokalnej społeczności. Inicjatywy z zakresu edukacji dla dzieci, młodzieży i dorosłych, które integrują nowoczesne metody nauczania, kształcenie zawodowe dostosowane do potrzeb lokalnego rynku pracy, szkolenia z zakresu przedsiębiorczości czy digitalizacji, mogą stymulować rozwój i podnosić umiejętności mieszkańców obszaru LGD DIROW. Zaplanowano działania innowacyjne, szerzej opisane w Planie Komunikacji.

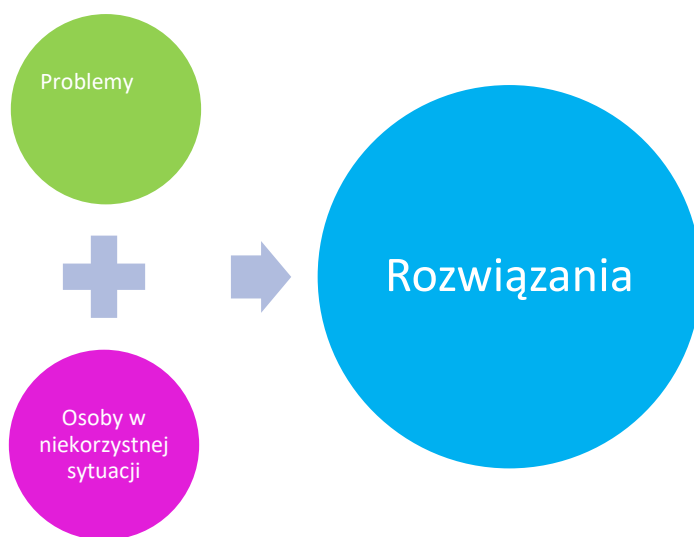
Analiza obszaru pozwala na określenie 9 problemów, na które może mieć wpływ realizacja LSR:

1. **Brak środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej.**
2. **Brak środków na rozwój działalności gospodarczej.**
3. **Mała liczba miejsc noclegowych.**
4. **Niska atrakcyjność regionu pod kontem aktywnego wypoczynku.**
5. **Niszczące zabytki.**
6. **Niewystarczająca ilość atrakcyjnej infrastruktury**

7. Zbyt małe wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji.
8. Starzenie się społeczeństwa.
9. Odływ ludzi młodych z terenu.

Analiza obszaru pozwala na określenie 5 grup w niekorzystnej sytuacji w ramach PS WPR:

1. osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów
2. kobiet
3. migrantów
4. rolników niskotowarowych z małych gospodarstw
5. osób poszukujących zatrudnienia np. mieszkańców osiedli po-PGR

Analiza obszaru pozwala na zaproponowanie rozwiązań wynikających z analizy problemów i osób w niekorzystnej sytuacji:

- ustalenie dodatkowej punktacji w kryteriach wyboru operacji dla osób w niekorzystnej sytuacji
- zaplanowanie wskaźnika produktu dla osób pragnących podjąć lub rozwinąć działalność z wyróżnieniem osób w niekorzystnej sytuacji
- zaplanowanie innowacyjnych działań animacyjnych pozwalających na większą aktywność osób w niekorzystnej sytuacji z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb.

Rozdział 5 Spójność, komplementarność i synergia

Lokalna Strategia Rozwoju to spójny zestaw operacji mających na celu osiągnięcie lokalnych celów i potrzeb, który przyczynia się do osiągnięcia celów UE odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju.

Na obszarze działania LGD DIROW realizowane będą działania finansowane z dwóch funduszy. RLKS w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego na lata 2023-2027 - EFS+ służyć będzie realizacji celu szczegółowego (h) w zakresie aktywnej integracji społecznej, zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i kulturalnej. Natomiast podejście LEADER będące instrumentem RLKS w ramach EFRROW będzie realizować cele szczegółowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa. Niezależnie od możliwości wsparcia w ramach RLKS ze środków dostępnych w LSR beneficjenci działań LSR będą mogli aplikować również o inne środki wsparcia zewnętrznego. W LSR wprowadzono zatem mechanizmy zapewniające spójność i komplementarność wsparcia.

Komplementarność, spójność i synergia LSR będzie realizowana w dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Na etapie programowania komplementarność, spójność i synergia zostały zapewnione przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego. Przeprowadzone konsultacje i współudział szerokiego grona partnerów w procesie powstawania LSR pozwolił na zintegrowanie lokalnych środowisk, które dostrzegają w realizacji strategii szanse na rozwiązanie kluczowych dla siebie i całego regionu problemów. Dotyczy to zarówno sektora publicznego, społecznego - reprezentowanego przez szereg lokalnych stowarzyszeń, jak i przedsiębiorców reprezentujących różne kierunki rozwoju.

Skuteczne zarządzanie rozwojem lokalnym wymaga koordynacji podejmowanych działań na szczeblu lokalnym z warunkami tworzonymi przez dokumenty strategiczne wyznaczające kierunki rozwoju regionów, a nawet kraju. W przypadku Lokalnej Strategii Rozwoju DIROW w poszczególnych celach zintegrowano działania podejmowane przez Jednostki Samorządu Terytorialnego, przedsiębiorców(w tym rolników) i organizacje pozarządowe. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gmin członkowskich i powiatu, województwa zachodniopomorskiego oraz innych dokumentów strategicznych dotyczących rozwiązywania problemów społecznych, ochrony środowiska i ochrony zabytków.

Tabela 21 Zgodność i komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi.

DOKUMENT	WYBRANE PRIORYTETY/CELE/DZIAŁANIA		CELE/ PRZEDSIĘWZIĘCIA LSR LGD DIROW
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa		Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności
Europejski Fundusz Społeczny Plus na lata 2023-2027/ Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego	Działanie FEPZ.06.14 Aktywna integracja na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju/	Cel Szczegółowy H Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel 1: Poprawa i wzmocnienie dochodów mieszkańców obszaru wykorzystując ich kreatywność i innowacyjność.	Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej

		2.2 – Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym	2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
	Cel 2: Zasoby regionu podstawą do zrównoważonego rozwoju.	Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
	Cel 3: Kreatywna otwarta społeczność źródłem rozwoju obszaru LGD i jej partnerów.	Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030	2. Dynamiczna Gospodarka	Cele kierunkowe: 2.2 Wzmocnienie gospodarki wykorzystującej naturalne potencjały regionu	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	3. Sprawny Samorząd	Cele kierunkowe: 3.2 Rozwój obszarów pozaaglomeracyjnych 3.3 Zapewnienie zintegrowanej i wydolnej infrastruktury	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej

	4. Partnerski region	Cele kierunkowe: 4.3 Wykorzystanie potencjału makroregionu Polski Zachodniej	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej
Strategia Rozwoju Gminy Banie na lata 2014-2020	Cele strategiczne: 2. Intensywny rozwój przedsiębiorczości	4.2 Rozwój działalności agroturystycznej	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	5. Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej		Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów
Strategia Rozwoju Gminy Moryń na lata 2016-2022	Cel operacyjny 1. Tożsamość i rozwój społeczny Cel szczegółowy 1.1. Podejmowanie działań w zakresie podnoszenia świadomości wśród mieszkańców nt. troski o dziedzictwo architektoniczne i potencjał turystyczny gminy Cel szczegółowy 1.5. Edukacja. Cel szczegółowy 1.6. Poprawa jakości usług publicznych dla mieszkańców Cel szczegółowy 1.7. Budowanie lokalnej więzi społecznej. Cel szczegółowy 1.8. Wzmacnianie potencjału lokalnych organizacji		Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów

	Cel operacyjny 3. Infrastruktura Cel szczegółowy 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości		Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	Cel szczegółowy 3.3. Zrównoważony rozwój jeziora Morzycko. Cel szczegółowy 3.4. Budowa, przebudowa, modernizacja i remont dróg i ciągów pieszo-rowerowych. Cel szczegółowy 3.5. Infrastruktura okołoturystyczna.		Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	Cel operacyjny 4. Rozwój gospodarczy Cel szczegółowy 4.1. Budowa zintegrowanej sieci produktów regionalnych. Cel szczegółowy 4.2. Budowa zintegrowanej sieci szlaków rowerowych. Cel szczegółowy 4.3. Budowa zintegrowanej sieci szlaków wodnych. Cel szczegółowy 4.4. Budowa zintegrowanego szlaku epoki polodowcowej. Cel szczegółowy 4.5. Budowa produktu „Średniowieczny Moryń na szlakach”. Cel szczegółowy 4.7. Rozwój agroturystyki i turystyki na obszarach wiejskich.		Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Cedynia na lata 2015-2020	Cel 1. Atrakcyjne miejsce do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Wyzwanie 1. Wzmocnienie potencjału dla rozwoju konkurencyjności gospodarki oraz atrakcyjności zamieszkania na terenie gminy.		Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
Strategia - Program Rozwoju Gminy Chojna na lata 2019-2027	Cel strategiczny 1 Podniesienie poziomu lokalnej przedsiębiorczości oraz atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Chojna	Cel operacyjny 1.1 Rozwój infrastruktury gospodarczej Cel operacyjny 1.2 Rozwój przedsiębiorczości lokalnej Cel operacyjny 1.3 System edukacji wspierający rozwój kapitału intelektualnego Cel operacyjny 1.5	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej

		Promocja walorów gospodarczych gminy	2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów
	Cel strategiczny 2 Zachowanie lokalnych tradycji rolniczych i włączenie ich w obieg gospodarczy	Cel operacyjny 2.1 Zwiększenie konkurencyjności gospodarstw rolnych i dywersyfikacja działalności rolniczej Cel operacyjny 2.2 Kształtowanie atrakcyjnej przestrzeni dla spędzania czasu wolnego na obszarach wiejskich	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
Strategia Rozwoju Gminy Gryfino do 2030 roku	Cel strategiczny 1 Podniesienie jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej gminy	Cel operacyjny 1.1. Rozwój infrastruktury oraz oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportoworekreacyjnej Cel operacyjny 1.2. Rozwój gospodarczy w powiązaniu z rozwojem infrastruktury komunalnej Cel operacyjny 1.3. Ukierunkowanie pomocy społecznej pod potrzeby mieszkańców Cel operacyjny 1.4. Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów

Strategia Rozwoju Społeczno- Gospodarczego Gminy Mieszkowice na lata 2014-2020	Cele szczegółowe 1.7. Działania na rzecz stworzenia zintegrowanego systemu wsparcia i aktywizacji osób niepełnosprawnych	1.7.1. Integracja osób niepełnosprawnych ze środowiskiem.	Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów
	2.1. Podejmowanie działań w kierunku polepszenia standardu i jakości komunikacyjnej na terenie gminy Mieszkowice.	2.1.2. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury okołodrogowej	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	4.2. Unowocześnianie rolnictwa i rozwój przemysłu rolno-spożywczego.	4.2.3. Inicjowanie działań na rzecz tworzenia gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	5.1. Podjęcie działań w celu wzbogacenia oferty rekreacyjnej i sportowej na terenie gminy 5.2. Podjąć działania w kierunku rozwoju atrakcyjności turystycznej gminy	5.1.1. Remont, budowa i przebudowa istniejącej w gminie infrastruktury sportowej. 5.1.2. Upowszechnianie i rozwijanie rekreacji fizycznej i sportu oraz innych form aktywnego wypoczynku na terenie gminy. 5.2.1. Rozwój sieci szlaków turystycznych na terenie gminy. 5.2.2. Rozwój infrastruktury noclegowej oraz gastronomicznej. 5.2.3. Wspieranie rozwoju usług rekreacyjnych i turystyki weekendowej w gminie.	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej

Strategia Rozwoju Gminy Widuchowa na lata 2020 - 2030	Cel strategiczny 1 Infrastruktura gminna przyjazna mieszkańcom	Cel operacyjny 1.1. Wysoka jakość i dostępność infrastruktury społecznej Cel operacyjny 1.2. Rozwój infrastruktury drogowej Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa infrastruktury komunalnej z poszanowaniem środowiska	Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów
	Cel strategiczny 2 Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o potencjały lokalne	Cel operacyjny 2.1. Dobre warunki dla działania małej i średniej przedsiębiorczości Cel operacyjny 2.2. Wsparcie dla sektora rolniczego Cel operacyjny 2.3. Rozwój infrastruktury turystycznej	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	Cel strategiczny 3 Zintegrowana społeczność lokalna	Cel operacyjny 3.1. Sprzyjanie integracji mieszkańców Cel operacyjny 3.2. Pielęgnowanie tożsamości lokalnej Cel operacyjny 3.3. Poprawa komunikacji między pracownikami samorządowymi a mieszkańcami	Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów
Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu Gryfińskiego do roku 2020	Oś priorytetowa 2 „PRZESTRZEŃ”. Cel strategiczny – Integracja środowisk w procesie tworzenia zintegrowanej sieci markowych produktów turystycznych powiatu gryfińskiego	Cel operacyjny 1 - Produkty Budowa i rozwój zintegrowanych kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki Cel operacyjny 2 – Infrastruktura Zintegrowany rozwój infrastruktury turystycznej w oparciu o potencjał endogeniczny powiatu	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej

		Cel operacyjny 3 – Gospodarka Wzmocnienie potencjału turystycznego jako istotnej gałęzi gospodarki powiatu	
Strategii Rozwoju Partnerstwa Powiatu Gryfińskiego – wersja robocza z dnia 2 maja 2023 r.	Cel szczegółowy 1 Partnerstwo spójne społecznie	Działanie 1.3 Aktywni mieszkańcy 1.3.1 Aktywizacja zawodowa mieszkańców; 1.3.2 Aktywizacja społeczna mieszkańców, rozwój idei społeczeństwa obywatelskiego Działanie 1.4 Skuteczny proces włączenia społecznego 1.4.1 Praca z grupami defaworyzowanymi na rzecz przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu; 1.4.2 Wsparcie imigrantów, w szczególności dzieci, w procesie włączania w struktury lokalnej społeczności	Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów
	Cel szczegółowy 2 Partnerstwo dobrze zagospodarowane	Działanie 2.3 Funkcjonalna przestrzeń 2.3.1 Zwiększenie estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych, w szczególności zabytkowych układów miejskich 2.3.2 Rozwój terenów zielonych	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
	Cel szczegółowy 3 Partnerstwo konkurencyjne	Działanie 3.1 Konkurencyjna turystyka 3.1.1 Infrastruktura turystyczna 3.1.2 Produkty turystyczne i kulturalne	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
		Działanie 3.2 Wsparcie lokalnej gospodarki 3.2.1 Wspólna promocja gospodarcza i inwestycyjna obszaru 3.2.2 Wspieranie idei przedsiębiorczości i samozatrudnienia na obszarze Partnerstwa	Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji

		Działanie 3.3 Kształcenie dopasowane do potrzeb rynku pracy 3.3.1 Szkolnictwo (zawodowe) odpowiadające na lokalne zapotrzebowanie 3.3.2 Kursy i szkolenia doskonalące dla osób dorosłych	Cel 2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów, w tym ludzi młodych i seniorów
--	--	--	--

Rzetelna analiza dokumentów strategicznych pozwoliła na lepsze wpasowanie przyjętych priorytetów rozwoju określonych w LSR w kierunku rozwoju przyjęte przez samorządy lokalne i regionalne. Dzięki poznaniu założeń niniejszych dokumentów, członkowie LGD posiadli lepszą orientację, jakie konkretne problemy są najbardziej istotne dla społeczności lokalnej i środowiska, w którym żyją, a także – jak je rozwiązać. Wiedza ta pomogła w wyborze kwestii kluczowych dla regionu – po to, aby przygotowana LSR miała charakter spójny i komplementarny w stosunku do działań już podjętych przez inne podmioty. Dzięki takiemu postępowaniu, LGD nie powtórzy działań podjętych już przez inne podmioty, a jednocześnie możliwe będzie uzyskanie synergicznych efektów działań komplementarnych w stosunku do projektów realizowanych przez inne podmioty.

Cele i przedsięwzięcia określone w LSR wynikają z diagnozy obszaru działania DIROW i wniosków płynących z prac nad przygotowaniem analizy SWOT. Są one ze sobą ściśle powiązane, a rola LGD, jako lidera wdrażania LSR zapewnia realizację podejścia w sposób spójny, komplementarny i synergiczny.

Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy przede wszystkim działań prowadzonych w ramach określonych grup problemów/działań zwanych przedsięwzięciami.

W ramach niniejszej strategii planuje się realizację przedsięwzięć, które w efekcie mają się przyczynić do realizacji celów i osiągnięcia określonej wizji obszaru. Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy również związków między różnymi partnerami społecznymi, gospodarczymi i publicznymi zaangażowanymi w rozwój lokalny obszaru.

We wszystkich przedsięwzięciach zakłada się udział przedstawicieli różnych sektorów w podejmowaniu działań, inwestycji ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów rozwoju obszaru. Działania wdrażane w ramach LSR będą monitorowane przez LGD zarówno na etapie podejmowania decyzji o wyborze operacji zgodnych z LSR, jak i prowadzenia ewaluacji pod kątem osiąganych wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania na rozwój obszaru.

W celach strategicznych oraz przedsięwzięciach ważne jest osiągnięcie jak najlepszych efektów poprzez połączenie wysiłków partnerów z różnych sektorów.

Opracowana strategia zakłada realizację kolejnych celów poprzez konsekwentne wdrażanie wybranych przedsięwzięć. Istotą podejmowanych działań jest realizacja kolejnych przedsięwzięć w sposób spójny i komplementarny, z użyciem różnych metod i zaangażowanych różnych sektorów i partnerów. Przedsięwzięcia zmierzające do realizacji poszczególnych celów są odpowiedzią na zidentyfikowane wspólnie ze społecznością lokalną szanse i zagrożenia, mocne i słabe strony, co w rezultacie pozwala na ich adresowanie w kluczowe dla rozwoju regionu problemy.

W rzeczywistości w celu stworzenia skutecznej strategii konieczne jest ułatwienie wzajemnego oddziaływania pomiędzy oddolną wiedzą lokalną, a odgórną wiedzą operacyjną i analityczną wiedzą fachową.

Oznacza to, że tradycyjny dychotomiczny podział na miasto i wieś przestał obowiązywać, a współzależności i wzajemne powiązania między obszarami miejskimi i wiejskimi jeszcze bardziej zyskały na znaczeniu.

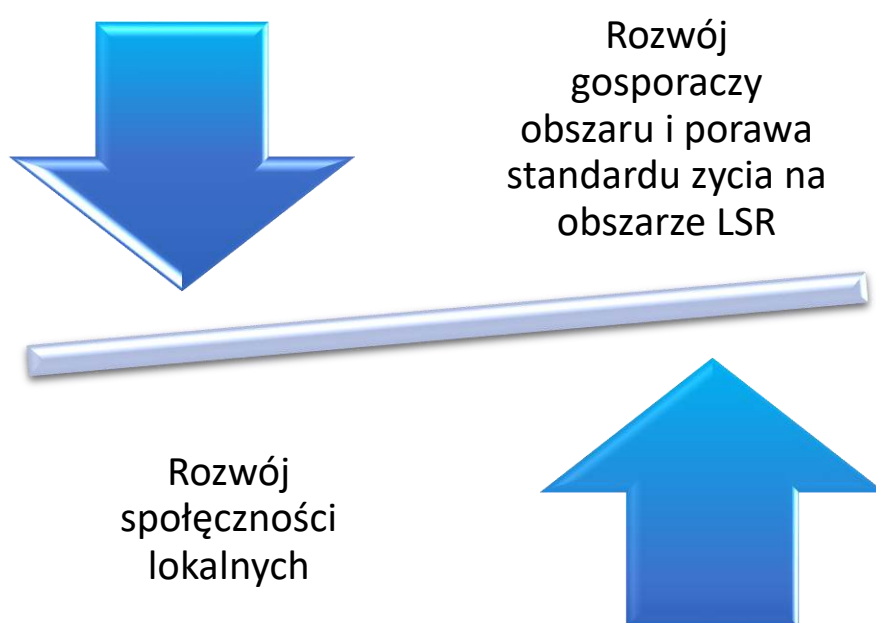
Powiązania między obszarami miejskimi i wiejskimi to złożona sieć powiązań dwustronnych (np. przepływy demograficzne, przepływy na rynku pracy, świadczenie usług publicznych, mobilność, usługi środowiskowe i kulturowe, zasoby służące rekreacji itp.) łączących różne miejsca (w przestrzeni, w której wymiary miejski i wiejski są ze sobą zintegrowane pod względem fizycznym lub funkcjonalnym), co prowadzi do rozmycia rozróżnienia między obszarami miejskimi i wiejskimi i zatarcia tradycyjnych granic administracyjnych.

Inną możliwością byłoby rozwinięcie komplementarności w ramach współpracy z innymi organami odpowiedzialnymi za strategię rozwoju obszarów wiejskich i miejskich, takie jak LGD LEADER/RLKS i Partnerstwo powiatu Gryfińskiego realizujące Strategię IIT z modelem struktury funkcjonalno – przestrzennej czy Szczeciński Obszar Metropolitalny.. Rozwiązanie to opiera się na synergii z RLKS na obszarach wiejskich bazujących na innowacyjnych rozwiązaniach dla przedsiębiorstw wiejskich lub promocji wiedzy i gospodarki kreatywnej, turystyki i rekreacji oraz dziedzictwa kulturowego (lub podobnych). Sprzyja to lepszemu integracji między polityką regionalną a polityką rozwoju obszarów wiejskich i powiązanymi funduszami. Z praktycznego punktu widzenia wzajemne zarządzanie instrumentami miejskimi i wiejskimi może stymulować synergii, zachęcając podmioty miejskie i

wiejskie do udziału w tych samych organach sterujących. Zapewnia to wymianę informacji i lepszą koordynację polityki miejskiej i wiejskiej. Np. przedstawiciele komitetu programowego LEADER mogliby uczestniczyć w pracach organu zarządzającego pozostałymi strategiami i vice versa, zwłaszcza przy takich zadaniach jak wybór operacji lub ocena programów. Pracownicy i przedstawiciele LGD brali np. czynny udział w powstaniu strategii ITT. Ośrodki miejskie (zwłaszcza miejscowości średniej wielkości) mogłyby być zaangażowane w opracowywanie i wdrażanie strategii i inicjatyw terytorialnych wspieranych ze środków WPR.

Cała Lokalna Strategia Rozwoju skupia się wokół najważniejszych problemów, które zostały zidentyfikowane na obszarze LGD. Wszystkie cele i przedsięwzięcia zostały bardzo dokładnie przemyślane w taki sposób, aby działania podejmowane przez przyszłych grantobiorców/wnioskodawców w ramach wszystkich zaproponowanych obszarów wywołały tzw. efekt synergii.

Cel 1 i Cel 2 są spójne i komplementarne wobec siebie. Tylko dzięki Rozwojowi społeczności lokalnych można mówić o rozwoju gospodarczym obszaru i poprawie standardu życia mieszkańców i na odwrót. Żadne społeczeństwo nie jest w stanie rozwijać się bez rozwoju gospodarczego, a żaden rozwój gospodarczy nie może mieć miejsca bez silnej, wysoko rozwiniętej i otwartej społeczności lokalnej.

W ramach Celu 1 zaplanowano 2 przedsięwzięcia:

1.1 Tworzenie i rozwój miejsc pracy, w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji oraz 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej. Działania te są ze sobą spójne i komplementarne, gdyż wspierają przedsiębiorczość.

Cel 2 będzie realizowany poprzez dwa przedsięwzięcia 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno -zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Przedsięwzięcie będzie realizowane w formule grantowej poprzez beneficjentów będących przedstawicielami wszystkich sektorów. Cel 3 jest spójny tematycznie z przedsięwzięciem 1.1 (Cel 1). Oba obejmują swoim zakresem włączenie społeczne. W ramach celu 3 będą realizowane działania miękkie polegające na aktywizacji/integracji mieszkańców (przedsięwzięcie 2.2)(ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych i seniorów), natomiast w ramach przedsięwzięcia 1.1 będą powstawały i rozwijały się działalności gospodarcze. Planuje się działania zmierzające do premiowania osób, które uczestniczyły w działaniach z programu EFS+, decydujących się na aplikacje w ramach działania PS WPR. Natomiast w ramach przedsięwzięcia 1.2 będą powstawały przestrzenie (działania inwestycyjne) sprzyjające aktywizacji i integracji. Działanie 2.2 może odbywać się na przestrzeniach wspartych w ramach przedsięwzięcia 1.2.

Wszystkie przedsięwzięcia wykazują synergie lub komplementarność w osiągnięciu celów LSR, a zależności są opisane i uzasadnione zakresem i specyfikacją przedsięwzięć oraz celami LSR szerzej opisanymi w rozdziale VI.

Synergia w Strategii Rozwoju Lokalnego (LSR) DIROW odnosi się do dążenia do efektywnego wykorzystania zasobów, współpracy i współdziałania różnych podmiotów w celu osiągnięcia większych efektów rozwojowych. Oto kilka aspektów, które mogą wpływać na synergiczne podejście w LSR DIROW:

1. Partnerstwo i współpraca: LSR DIROW promuje współpracę między różnymi interesariuszami, takimi jak lokalne władze samorządowe, organizacje społeczne, przedsiębiorcy, instytucje badawcze i mieszkańcy. Partnerstwo umożliwia dzielenie się wiedzą, doświadczeniem i zasobami, co prowadzi do lepszych rezultatów rozwojowych.
2. Wielosektorowy charakter: LSR DIROW obejmuje różne sektory społeczne i gospodarcze, takie jak rolnictwo, turystyka, rzemiosło, usługi, edukacja czy ochrona środowiska. Współpraca między tymi sektorami może prowadzić do powstania synergii, gdzie wzajemne relacje i działań między nimi wzmacniają się nawzajem.
3. Wykorzystanie lokalnych zasobów: LSR DIROW koncentruje się na identyfikacji i wykorzystaniu lokalnych zasobów, takich jak zasoby naturalne, kulturowe, społeczne i ludzkie. Synergia wynika z maksymalnego wykorzystania tych zasobów w celu tworzenia wartości i generowania rozwoju.
4. Wymiana wiedzy i doświadczeń: Współpraca między różnymi podmiotami w ramach LSR DIROW sprzyja wymianie wiedzy, doświadczeń i najlepszych praktyk. Dzięki temu możliwe jest uczenie się od siebie, unikanie powielania błędów i podejmowanie skutecznych działań na podstawie zdobytej wiedzy.
5. Skoordynowane działania: Synergia w LSR DIROW osiągana jest poprzez skoordynowane działania różnych podmiotów na obszarze objętym strategią. Działania te są wzajemnie powiązane i uzupełniają się, co przyczynia się do osiągnięcia większej skali wpływu i efektywności.
6. Zaangażowanie społeczności lokalnej: Synergia w LSR DIROW jest również związana z zaangażowaniem i aktywnym uczestnictwem lokalnej społeczności w procesie podejmowania decyzji i wdrażania działań. Zaangażowanie społeczności prowadzi do większego zaangażowania, identyfikacji się z celami strategii i wspólnej odpowiedzialności za sukces rozwojowy.

Dążenie do synergii w LSR DIROW ma na celu maksymalizowanie efektów rozwojowych poprzez skuteczną współpracę i wykorzystanie dostępnych zasobów. Tworzy to korzystne warunki dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru objętego strategią.

Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR.

Podejście LEADER to metoda, która skupia się na rozwijaniu społeczności, zwiększaniu zdolności ludności i wzmocnieniu lokalnych inicjatyw. W kontekście realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju (LSR), podejście LEADER może mieć wiele wartości dodanych dla regionu i lokalnej społeczności.

Po pierwsze, podejście LEADER angażuje i mobilizuje społeczność lokalną do podejmowania działań na rzecz rozwoju swojej okolicy. Daje to możliwość rozwijania lokalnych przedsięwzięć i innowacyjnych pomysłów, co z kolei może przyczynić się do wzrostu zatrudnienia i poprawy jakości życia mieszkańców. Podejście LEADER stawia na rozwój zrównoważony, co oznacza, że inicjatywy podejmowane w ramach LSR będą służyły nie tylko zyskowi ekonomicznemu, ale również uwzględniają kwestie środowiskowe i społeczne.

Po drugie, podejście LEADER promuje partnerstwa i współpracę między różnymi instytucjami i społecznościami. Takie partnerstwa mogą prowadzić do wymiany wiedzy, umiejętności i dobrych praktyk, co przyczyni się do lepszego wykorzystania dostępnych zasobów i skuteczniejszego prowadzenia działań.

Po trzecie, podobnie jak w przypadku ogólnej metody LEADER, podejście to umożliwia uwzględnienie unikalnych cech i potrzeb lokalnych społeczności oraz dostosowanie działań do konkretnych potrzeb i indywidualnych okoliczności. Wszystkie powyższe aspekty podejścia LEADER stanowią wartość dodaną dla realizacji

LSR, ponieważ pomagają w skutecznym wdrażaniu strategii rozwoju, które odzwierciedlają potrzeby i cele całej społeczności.

Zastosowanie pojęcia 'Leader' ma zasadniczy wpływ na rozwój społeczny. System Leader to podejście oparte na zasadzie partnerstwa, w którym liderzy społeczności lokalnej łączą swoje siły w celu rozwijania obszarów wiejskich. W ramach tego podejścia podejmują wspólne działania, wdrażają projekty innowacyjne, dzielą się wiedzą i doświadczeniem oraz generują zamierzone korzyści i efekty w sferze ekonomicznej, ekologicznej i społecznej. Dlatego też dobór zakresu wsparcia jest kluczowy w tym procesie. Leader powinien koncentrować się na inicjatywach, które mają na celu rozwój społeczny i gospodarczy. Niezbędne jest określenie priorytetów, wybór projektów zgodnych z celami Leader i lokalnymi potrzebami społeczności, a także weryfikacja ich wdrażania i monitorowanie wyników. Ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój społeczny jest wybór dostępnych źródeł finansowania. Leader realizowany jest głównie za pomocą funduszy unijnych (program Leader), ale może być również wspierany przez lokalne sponsorów, inwestorów i partnerów biznesowych. Warto zwrócić uwagę na dobór źródeł finansowania, które są zgodne z celami Leader oraz potrzebami lokalnej społeczności. Etap wdrażania Leader oraz dobór dostępnych metod ma znaczący wpływ na rozwój społeczny. Wymaga to wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań i nowoczesnych technologii, które pozytywnie wpływają na lokalną gospodarkę i rozwój społeczności wiejskich. Warto zwrócić uwagę na dostępne źródła informacji, które umożliwiają poznanie najlepszych praktyk i metod wdrażania operacji. Wzmocnienie planowanych do osiągnięcia wskaźników jest kluczowe dla skutecznego wdrożenia Leader. Świadomość celów, ich pozytywny wpływ na rozwój lokalnych społeczności, zapewnienie motywacji i wsparcia na każdym etapie procesu wdrażania to bardzo ważne elementy. Dlatego warto zadbać o skuteczny system motywacyjny, który zachęca do aktywności i przyczynia się do osiągnięcia zamierzonych celów. Podsumowując, rozwój społeczny zależy w dużym stopniu od efektywnego wykorzystania pojęcia Leader oraz zasad partnerstwa. Istotne jest zwrócenie uwagi na dobór zakresu wsparcia, wybór dostępnych źródeł finansowania, sposób wdrażania LSR, dobór metod, a także wzmocnienie planowanych do osiągnięcia wskaźników. Wdrożenie tych działań pozwala na osiągnięcie pozytywnych efektów w sferze ekonomicznej, ekologicznej i społecznej.

Rozdział 6 Cele i wskaźniki

Cele rozwoju obszaru LGD DIROW w nowej perspektywie czasowej

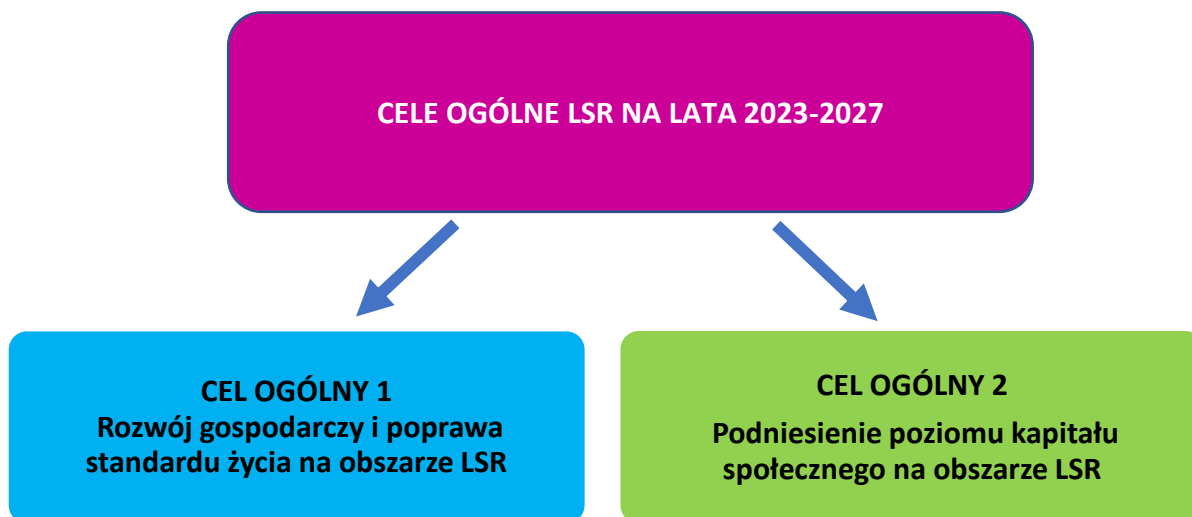
Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania DIROW, swoje kierunki działania opiera zarówno na doświadczeniu jak i możliwym do wykorzystania potencjale, który posiada. Określony cel strategiczny oraz cele kierunkowe tj. cele ogólne i szczegółowe, których realizacja przewidziana jest na lata 2021 – 2027, mają zostać strategicznie osiągnięte do 2030 roku.

Przedstawione w strategii rozwoju cele są silnie związane z funkcjonowaniem organizacji LGD DIROW, terenem na którym działa, zasobami którymi dysponuje oraz misją, którą się kieruje w codziennej działalności. Formułowanie misji stowarzyszenia LGD DIROW zostało przeprowadzone podczas opracowywania lokalnej strategii rozwoju na lata 2009-2015 i w wyniku analizy przyjęto następującą misję organizacji:

„DIROW jako region wykorzystywania inicjatyw społecznych oraz walorów przyrodniczo- historycznych w celu wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru, intensyfikacji rozwoju gospodarczego oraz podniesienie poziomu życia społeczności lokalnej”

Formułowane w nowej perspektywie czasowej cele i działania, są więc spójne z określoną misją organizacji i kierunkami jej rozwoju oraz wpływu na środowisko lokalne i oddziaływania na poszczególne elementy sektorowe w celu budowania między nimi synergii i partnerstwa.

Rysunek 5 Cele LSR na lata 2023-2027

Lokalna Strategia Rozwoju zostanie zrealizowana poprzez realizację dwóch celów ogólnych, które wzmacniają ten kierunek działania, tj:

cel ogólny 1 – *rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR* – będzie realizowany w oparciu o inicjatywy i działania edukacyjne, promocję działań i postaw przedsiębiorczych, dzięki którym nastąpi wzrost konkurencyjności silnej lokalnej gospodarki w oparciu o już funkcjonujące i nowe podmioty usług oraz wskazaniu możliwości obszaru, który odpowiednio wykorzystuje swoje lokalne walory turystyczne, krajobrazowe, przyrodnicze i historyczne, kulturowe. **źródłem finansowania będzie WPR 2021-2027**

cel ogólny 2 – *rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej* – zostanie osiągnięty poprzez wykorzystanie potencjału mieszkańców w zakresie aktywizacji, animacji i integracji lokalnej na terenie obszaru jak również poprzez zwiększanie działań na ich rzecz, co będzie prowadzić do ich wzmacniania i silnego przywiązania; **źródłem finansowania będzie WPR 2021-2027 oraz EFS+**

Przedsięwzięcia LSR na lata 2023 – 2027

W ramach realizacji lokalnej strategii rozwoju na lata 2023 – 2027 i realizacji celów ogólnych przyjęto do realizacji 4 przedsięwzięć, przyczyniających się do osiągnięcia strategicznego założenia w nowej perspektywie czasowej.

Przedsięwzięcia dla celu operacyjnego 1 tj. **rozwój gospodarczy dla obszaru LSR i poprawa standardu życia na obszarze LSR** obejmują:

1.1. tworzenie i rozwój miejsc pracy, w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji – cel zostanie zrealizowany poprzez wzrost kwalifikacji i wiedzy lokalnych przedsiębiorców jak i podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej w kluczowych dla obszaru dziedzinach, w tym wspieranie finansowe i sprzętowe, rozwój i tworzenie miejsc pracy oraz wspieranie inicjatyw na rzecz budowy, rozbudowy i adaptacji bazy noclegowej, gastronomicznej, sportowo-rekreacyjnej, wypoczynkowej i agroturystycznej służącej rozwojowi gospodarczemu, tworzenie sieci współpracy w zakresie usług ze szczególnym uwzględnieniem grup w niekorzystnej sytuacji określonych w rozdziale 4.. **Źródłem finansowania będzie WPR**

1.2. poprawa i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej - cel zostanie zrealizowany poprzez budowę nowych, rozbudowę i adaptację już istniejących miejsc o dużym potencjale przyrodniczo- turystycznym i podniesienie jakości tego potencjału oraz rewitalizację infrastruktury o szczególnym znaczeniu dla obszaru jak również poprzez rozwój gospodarki wiejskiej w dziedzinach np. zagród edukacyjnych, gospodarstw agroturystycznych i opiekuńczych ze szczególnym uwzględnieniem rolników małych gospodarstw **Źródłem finansowania będzie WPR**

Przedsięwzięcia dla celu ogólnego 2 tj. **Podniesienie poziomu kapitału społecznego na obszarze LSR**, obejmują:

tj. rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej, obejmują:

2.1 zwiększenie aktywności społeczno – zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym LSR - cel ten będzie realizowany poprzez kreowanie przestrzeni dla rozwoju osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz ich otoczenia, w tym inicjatyw edukacyjnych, poradnictwa i doradztwa, finansowanie przedsięwzięć i wyposażenia oraz działania, których celem jest budowanie poczucia przynależności do najbliższego otoczenia, wspierające uzyskiwanie pozytywnych wzorców i cech dot. funkcjonowania w życiu społecznym powodujących powrót na rynek pracy **Źródłem finansowania będzie EFS +**

2.2. aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów – cel ten będzie realizowany poprzez kreowanie przestrzeni dla rozwoju integracji mieszkańców, organizację wydarzeń, spotkań, imprez przyczyniających się do zwiększania współpracy na rzecz społeczności lokalnej, stwarzanie okazji do rozwoju merytorycznego i infrastrukturalnego organizacji pozarządowych i inicjatyw społecznych – w tym inicjatyw edukacyjnych, poradnictwa i doradztwa, finansowanie przedsięwzięć i wyposażenia oraz działania, których celem jest budowanie poczucia przynależności do najbliższego otoczenia, wspierające uzyskiwanie pozytywnych wzorców i cech dot. funkcjonowania w życiu społecznym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb ludzi młodych i seniorów **Źródłem finansowania będzie WPR**

Spójność analizy SWOT i diagnozy z celami lokalnej strategii działania

Wszystkie przedstawione cele ogólne i przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w nowej perspektywie czasowej, mają swoje odzwierciedlenie i uzasadnienie w przeprowadzonej analizie potrzeb i potencjału obszaru LSR, która obejmuje nie tylko czynniki społeczne, gospodarcze i infrastrukturalne ale również elementy położenia geograficznego, uwarunkowań historycznych i przyrodniczych, potencjału turystycznego i krajobrazowego, funkcjonowania gospodarki i otoczenia biznesu, spójność działań lokalnych z inicjatywami społecznymi czy też walorów lokalnych w zakresie produktów i dziedzictwa. Cele są ściśle ze sobą powiązane, wynikają z przeprowadzonych spotkań i konsultacji lokalnych zapewniając tym samym ich spójność ze specyfiką obszaru DIROW, a ich osiągnięcie jest zależne od wzajemnego przenikania się, uzupełniania i oddziaływania na siebie. Prezentowane cele są zgodne z obszarami tematycznymi i wskaźnikami dla WPR 2023-2027 oraz EFS+. Uzasadnienie celów szczegółowych względem przeprowadzonej diagnozy i analizy oraz przyjętej strategii działania w schemacie MAXI- MAXI (wykorzystanie silnych stron i szans) przedstawia się następująco:

Cel ogólny 1 – rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR

Tabela 22 Odniesienie przedsięwzięć do diagnozy obszaru

2.1. Tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji
MOCNE STRONY
1. bliskość do dużych ośrodków gospodarczych - Berlina i Szczecina
2. funkcjonowanie małych gospodarstw rolnych (w tym oferty turystyczne, regionalne produkty)
3. funkcjonowanie małych gospodarstw agroturystycznych
4. duża ilość miejsc pracy w usługach (sklepy, małe przedsiębiorstwa)
5. atrakcyjne tereny dla rozwoju przedsiębiorstw i dogodny dojazd
SZANSE
1. środki finansowe UE dot. wspierania przedsiębiorczości, w tym małe granty
2. prowadzenie działań wzmacniających kompetencje prowadzących działalność gospodarczą (w tym m.in. szkolenia, warsztaty, know - how)
1.2. powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej , kulturalnej, turystycznej i zabytkowej
MOCNE STRONY
1. wpływy finansowe związane z turystyką (atrakcyjny teren turystyczny i zakupowy)
2. bliskość i dostępność Odry oraz funkcjonowanie obszaru przygranicznego
3. duża ilość parków i szlaków turystycznych (miejsc wypoczynkowych)
4. dogodne położenie geograficzne oraz turystyczno- krajobrazowe
5. ciekawa zabudowa i ukształtowanie terenu zwiększająca atrakcyjność
6. duża ilość zabytków historycznych, miejsc dziedzictwa, lokalnych atrakcji
SZANSE
1. rozwój usług na terenie regionu, w tym szczególnie usług turystycznych
2. zwiększenie atrakcyjności terenów turystycznych, krajobrazowych
3. wykorzystanie i adaptacja świetlic, cennych zabytków
4. wytyczenie nowych szlaków, ścieżek, miejsc małej turystyki
5. dotacje na remonty budynków (zabudowa regionalna)
6. fundusze UE na rozwój infrastruktury kulturalno- społecznej
7. połączenie infrastruktury (drogowej, rowerowej, turystycznej) na terenie regionu i z terenami niemieckimi

Cel ogólny 2 – rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej

2.1 zwiększenie aktywności społeczno – zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
MOCNE STRONY
1. dogodne położenie/ bliskość granicy/ do działań międzynarodowych 2. funkcjonowanie świetlic wiejskich 3. silne poczucie tożsamości lokalnej, integracji społeczności i chęci współpracy na jej rzecz
SZANSE
1. możliwość wzmacniania lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych 2. zwiększanie działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców 3. włączanie młodzieży w działania na rzecz społeczności lokalnych 4. możliwość wzmacniania lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych 5. możliwość pozyskiwania dofinansowania ze źródeł unijnych
2.2. aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów
MOCNE STRONY
1. prowadzenie imprez, spotkań wzmacniających społeczności lokalne 2. silne poczucie tożsamości lokalnej, integracji społeczności i chęci współpracy na jej rzecz 3. spora ilość funkcjonujących organizacji pozarządowych na terenie 4. bogata przeszłość historyczna regionu
SZANSE
1. wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i historii regionu dla celów edukacyjnych 2. promocja dziedzictwa kulinarnego 3. utworzenie nowych miejsc spotkań i aktywności dla mieszkańców

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno – ekonomiczne	Cel ogólny	Przedsięwzięcia	Rezultat	Jednostka miary	Produkt	Jednostka miary	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Brak środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej	1. rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR	1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji	Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	Liczba utworzonych miejsc pracy	Liczba operacji polegających na podjęciu lub rozwoju przedsiębiorstwa	sztuka	Środki WPR dedykowane jedynie na obszary wiejskie Atrakcyjny teren dla rozwoju przedsiębiorczości i dogodny dojazd
Brak środków na rozwój działalności gospodarczej							
Mała liczba miejsc noclegowych		1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej	Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	Liczba przedsiębiorstw	Liczba operacji powodujących rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych	sztuka	Atrakcyjny turystycznie teren Strategia rozwoju turystyki powiatu Duża liczba parków i szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych
Niska atrakcyjność regionu pod kontem aktywnego wypoczynku			Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności	Liczba osób	Ilość operacji poprawiających dostęp do małej	sztuka	
Niszczące zabytki							

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno – ekonomiczne	Cel ogólny	Przedsięwzięcia	Rezultat	Jednostka miary	Produkt	Jednostka miary	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niewystarczająca ilość atrakcyjnej infrastruktury			wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR		infrastruktury publicznej lub usług dla lokalnej społeczności (w tym ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi)		Duża liczba zabytków historycznych, miejsc dziedzictwa
Zbyt małe wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	2. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej	2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Liczba osób , które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu(WLWK-EECO02 + WLWK-EECO04) Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu (WLWK-EECO02 + WLWK-EECO04)	Liczba osób Liczba osób	Liczba osób bezrobotnych , w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie(WLWK-EECO02)	osoba	Sytuacja społeczno - gospodarcza regionu

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno – ekonomiczne	Cel ogólny	Przedsięwzięcia	Rezultat	Jednostka miary	Produkt	Jednostka miary	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
			Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu (WLWK-EECO04)	Liczba osób	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie(WLWK-EECO04)	osoba	
Starzenie się społeczeństwa Odptyw ludzi młodych z terenu		2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów	Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	Liczba osób	Liczba inicjatyw na rzecz aktywizacji i animacji	sztuka	Duża liczba organizacji pozarządowych na terenie

Źródło: opracowanie własne

Zaplanowane wskaźniki powinny zostać osiągnięte do końca realizacji LSR. Monitoring realizacji LSR będzie prowadzony na bieżąco. Co najmniej raz w roku przewidziane jest przygotowanie sprawozdania z realizacji wskaźników. Wskaźniki będą przedstawiane narastająco. Źródłem informacji do wskaźników produktu będą sprawozdania końcowe z realizacji operacji. LGD zastrzeże sobie prawo otrzymywania kopii sprawozdania. Źródłem informacji do wskaźników rezultatu będą listy obecności oraz ankiety monitorujące realizację operacji oraz sprawozdania z realizacji operacji. Źródłem informacji dla wskaźników oddziaływania będą dane GUS oraz sprawozdanie z realizacji .

ROZDZIAŁ 7 SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WEWNĘTRZNEJ ORGANIZACJI PRACY LGD

Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje zadania określone w rozporządzeniu 2021/1060 tj. w szczególności:

- a. opracowuje i wdraża LSR, w tym animuje społeczność lokalną,
- b. opracowuje kryteria wyboru i procedurę wyboru operacji (oraz grantobiorców),
- c. przygotowuje i prowadzi nabory wniosków,
- d. wybiera operacje do finansowania (spośród operacji zgodnych z LSR) oraz ustala maksymalną kwotę wsparcia, a następnie przedkłada wnioski o przyznanie pomocy do ostatecznej kwalifikowalności do podmiotu wdrażającego,
- e. monitoruje realizację LSR,
- f. prowadzi ewaluację LSR

ROZWIĄZANIA FORMALNO-INSTITUCJONALNE

Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich do wdrażania LSR powołuje biuro i zatrudnia pracowników zgodnie z Regulaminem Biura. Biuro ściśle współpracuje z Zarządem i Radą- organem decyzyjnym powołaną zgodnie z art. 4 ust. 3 pkt. 4) ustawy o RLKS do wyboru i oceny operacji zgodnych z LSR zgodnie z opracowanymi procedurami wyboru i oceny operacji. Sposób funkcjonowania Rady opisuje Regulamin Rady-organu decyzyjnego.

Beneficjenci zamierzający złożyć wniosek o przyznanie pomocy, mogą przy jego przygotowaniu skorzystać z pomocy pracowników biura LGD. LGD podaje do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej ogłoszenie o naborze wniosków o wsparcie zgodnie z zaplanowanym i zatwierdzonym przez ZW Harmonogramem naborów wniosków. Złożone wnioski są przekazywane do Rady celem dokonania wyboru operacji spełniających warunki udzielania wsparcia i dokonuje ustalenia kwoty wsparcia.

LGD przekazuje wnioskodawcy informację o wyniku oceny spełnienia warunków udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR lub wyniku wyboru wniosków o wsparcie wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację oraz wskazaniem ustalonej przez LGD kwoty wsparcia oraz zamieszcza na swojej stronie internetowej listę operacji spełniających warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR oraz listę operacji wybranych. LGD przekazuje Zarządowi Województwa dokumenty potwierdzające dokonanie wyboru operacji w terminie określonym przepisami.

FORMY WSPARCIA OPERACJI W RAMACH LSR

W ramach wdrażania LSR beneficjenci będą mogli ubiegać się o wsparcie swoich pomysłów poprzez następujące typy projektów:

- **Operacje klasyczne** (realizowane przez podmioty inne niż LGD) – nabór wniosków w trybie konkursowym zamkniętym, operacje będą oceniane przez Radę LGD, a następnie przedkładane do ZW w celu ich weryfikacji.
- **Projekty Grantowe** – w otwartym naborze wniosków o powierzenie projektu grantowego, operacje będą oceniane przez Radę LGD, realizowane i rozliczane przez grantobiorcę, kontrolowane i rozliczane przez LGD (operacje realizowane przez EFS+)
- **Operacje Własne LGD**– operacje niezbędne do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR dla osiągnięcia celów LSR, realizowane przez LGD, pod warunkiem, że operacje te nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców

CEL I ZAŁOŻENIA TWORZENIA PROCEDUR

Celem tworzenia procedur jest opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru o udzielenie wsparcia w ramach realizacji LSR, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała decyzji w sprawie wyboru.

Zapewnione zostaną niedyskryminujące warunki do aplikowania przez wnioskodawców o środki na operacje wpisujące się w cele strategii, w tym określenie zasad oceny poszczególnych operacji w taki sposób, aby w jak największym stopniu odpowiadały na problemy obszaru.

W tym celu zostanie opracowany **Regulamin naborów wniosków o wsparcie** opracowany zgodnie z art. 19a ust 3 ustawy RLKS. przez powołaną Grupę Partycypacyjną, która na potrzeby dalszych prac będzie przekształcona i nazywana Grupą Roboczą ds. Budowy Strategii szczegółowo opisaną w rozdziale III LSR.

2. FORMUŁOWANIE I ZMIANA KRYTERIÓW WYBORU

Sposób ustanawiania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru zostaną opracowane przez Grupę Roboczą ds. Budowy Strategii- zapewniając partycypacyjny sposób kształtowania wyboru operacji na każdym kluczowym etapie jej tworzenia.

Kryteria oceny operacji zostaną szczegółowo opisane w *Regulaminie naborów wniosków o wsparcie*.

Kryteria wyboru operacji powstaną podczas spotkań grupy Roboczej ds. Budowy Strategii (zgodnie z wzorem Umowy Ramowej – zostaną przedłożone do ZW po podpisaniu tej umowy) zapewniając partycypacyjny sposób ich kształtowania i będą powiązane z diagnozą obszaru i Analizą SWOT, które najlepiej przyczynią się do osiągnięcia celów i wskaźników wskazanych w LSR z uwzględnieniem premiowania operacji realizowanych bądź kierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji, ludzi młodych i seniorów oraz małych gospodarstw rolnych.

Wszelkich zmian kryteriów wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów wyboru dokonuje się w oparciu o diagnozę obszaru, w tym zdefiniowane problemy oraz wskaźniki zaplanowane do osiągnięcia w ramach realizacji strategii. Opisane zasady ustalania i zmiany kryteriów wyboru będą konsultowane z Grupą Roboczą ds. Budowy Strategii, kolejno zamieszczane na stronie internetowej LGD i poddane konsultacjom społecznym.

3. OKREŚLENIE INNOWACYJNOŚCI W SPOSOBIE OCENY OPERACJI

Innowacyjność zgodnie z zasadą obowiązującą w podejściu LEADER to poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, także poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru. Popularne rozumienie innowacyjności odnosi się do wprowadzenia czegoś zupełnie nowego lub udoskonalenia, choć częściej kojarzone jest z pełnym nowatorstwem. Innowacyjne jest jednak zarówno ulepszenie maszyn lub poprawa organizacji, jak i wytwarzanie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk bądź wartości.

W ramach oceny innowacyjności operacji organ decyzyjny będzie kierował się następującymi wytycznymi opracowanymi przez grupę roboczą.

W kryterium innowacyjności, ocenia się innowacyjność operacji w skali lokalnej dla wszystkich przedsięwzięć. Za operacje innowacyjne rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Rada dokonując oceny operacji będzie się kierować przy ocenie innowacyjności jej stopniem oryginalności:

- **Kreatywne**- powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji
- **Imitujące**- wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych
- **Pozorne**- w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości

W celu wdrożenia na obszarze objętym LSR operacji innowacyjnych, LGD będzie animować lokalną społeczność w zakresie stosowania innowacji w realizowanych przedsięwzięciach.

Opis planowanych metod animowania do wdrożenia innowacji :

- Każde Szkolenia dla beneficjentów będą obejmowały zagadnienie dotyczące wdrożenia innowacyjności- Plan komunikacyjny
- W ramach Planu komunikacji zostanie przeprowadzony cykl warsztatów z wykorzystaniem metody **Design Thinking** , skierowane do wszystkich zainteresowanych; Warsztaty Od animacji do innowacji- Jak aktywizować wiejskie społeczności?

Kryteria wyboru operacji są zgodne z kryteriami wyboru projektów dla Regionalnego Programu dla Pomorza Zachodniego na lata 2023-2027 w zakresie EFS +

Projekty realizowane w ramach LSR współfinansowane z EFS+ będą wybierane zgodnie z politykami horyzontalnymi, o których mowa w art. 9 rozporządzenia 2021/1057, w szczególności z zasadą równości kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji. Warunki procedury wdrażania wskazanych polityk horyzontalnych zostały określone w wytycznych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027. Projekty współfinansowane w ramach EFRR dla interwencji I.13.1 LEADER- wybierane są zgodnie z przepisami ustawy RLKS z uwzględnieniem zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060.

Rozdział 8 Plan działania

Plan działania powstał z uwzględnieniem rekomendacji, uwag oraz opinii mieszkańców. LGD DIROW realizując partnerskie podejście do podmiotów z obszaru objętego LSR przewiduje możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów przez LGD lub podmioty inne niż LGD w ramach LSR (także w partnerstwie) lub zgłaszania pomysłów/ inicjatyw realizacji projektów wykraczających poza LSR (co czasem może wymagać zmiany LSR).

Lokalna grupa działania DIROW planuje szczególne wsparcie dla następujących grup poprzez:

- Aktywizację ludzi młodych
- Aktywizację seniorów
- Wsparcie grup w niekorzystnej sytuacji w tym: niepełnosprawnych i ich otoczenia, kobiet, migrantów, rolników małych gospodarstw oraz osób poszukujących pracy
- Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

Działania zaplanowane wynikają z diagnozy obszaru i zostały szerzej opisane w LSR w rozdziałach II, III, VI, VII i XI w taki sposób by w racjonalny i adekwatny sposób animować, komunikować i informować lokalną społeczność o możliwości udziału w działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji lub o możliwości korzystania z efektów tych działań

Plan działania w ramach PS WPR zakłada realizację LSR w trzech etapach zawierających dwa kamienie milowe :

Etap I - I kamień milowy - zgodny z § 9 wzoru UMOWA O WARUNKACH I SPOSOBIE REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ – do 30.06.2026 r. wesprzeć wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 40 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Umowy Ramowej,

Etap II (II kamień milowy) – do 31.12.2027r. - wesprzeć wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 80 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Umowy Ramowej,

Etap III – do 31.12.2029 r. pozostała część.

Plan działania w ramach EFS +zakłada realizację LSR w trzech etapach zawierających dwa kamienie milowe :

Etap I - I kamień milowy - zgodny z § 9 wzoru UMOWA O WARUNKACH I SPOSOBIE REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ – do 30.12.2026 r. wesprzeć wdrażanie LSR w ramach EFS + w wysokości odpowiadającej 40 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 2 Umowy Ramowej,

Etap II (II kamień milowy) – do 31.12.2028r. - wesprzeć wdrażanie LSR w ramach EFS + w wysokości odpowiadającej 80 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 2 Umowy Ramowej,

Etap III – do 31.12.2029 r. pozostała część.

Poszczególne etapy wynikają z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata 2023-2027. Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w **formularzu nr 2 tabela Plan działania**, stanowiącym załącznik do LSR. Harmonogram osiągania wskaźników został sporządzony w sposób umożliwiający wywiązanie się LGD z obowiązków wynikających z § 6 projektu umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR. Etapy wdrażania LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania wniosków. Zakłada się, że I etap wdrażania LSR w zakresie środków, będzie się charakteryzował zwiększoną intensywnością. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. W zakresie środków W ramach PS WPR i EFS +, planuje się osiągnięcie poziomu wykonania, zgodnie z opisanymi etapami realizacji LSR, w tym z dwoma określonymi kamieniami milowymi. Efektem końcowym będzie realizacja przewidzianych wskaźników, jak również celów i przedsięwzięć LSR.

Rozdział 9 Plan finansowy LSR

1. Opis źródeł finansowania działalności LGD.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 rozporządzenia UE nr 1303/2013 rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest wspierany ze środków EFRROW, w ramach inicjatywy LEADER. RLKS może być wspierany ze środków EFRR, EFS lub EFMR, zwanych łącznie właściwymi EFSI. W myśl art. 32 ust. 2 lit. a i c rozporządzenia UE nr 1303/2013 RLKS jest kierowany przez LGD i prowadzony na podstawie LSR

Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje Lokalną Strategię Rozwoju w oparciu o dwa fundusze w ramach EFSI, tj EFRROW i EFS+. Maksymalne kwoty środków działania LEADER w ramach PROW 2023-2027 przewidzianych w poszczególnych LSR na wsparcie operacji realizowanych w ramach LSR są uzależnione od liczby ludności wiejskiej zamieszkałej na obszarze objętym LSR, a w przypadku DIROW jest to kwota **3 029 565.60** euro. Środki z tych funduszy zostaną wykorzystane w ramach dwóch komponentów - wdrażanie LSR oraz zarządzanie LSR.

W ramach komponentu „wdrażanie LSR” wsparcie udzielane będzie w zakresie operacji realizowanych indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD, operacji własnych oraz konkursów grantowych(EFS+) W ramach komponentu „zarządzanie LSR” wsparcie będzie udzielane w zakresie zarządzania i animacji.

2. Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR

Budżet LSR stanowi główne źródło finansowania działań zaplanowanych do realizacji w LSR, jest on ściśle powiązany z jej celami i przedsięwzięciami wynikającymi z analizy i diagnozy potrzeb obszaru działania LGD DIROW opracowanych w rozdziale IV niniejszej strategii. Cel 1 będzie finansowany w ramach PS WPR również w ramach wszystkich przedsięwzięć. Cel 2 będzie finansowany w ramach przedsięwzięcia 2.1 poprzez PS WPR, a w ramach przedsięwzięcia 2.2 poprzez EFS+

Tabela 23 Powiązania źródeł finansowania z celami LSR

Cele	Przedsięwzięcia	Produkt	FUNDUSZ
1. Rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR	1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji	Liczba operacji polegających na podjęciu lub rozwoju przedsiębiorstwa	PS WPR
	1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej	Liczba operacji powodujących rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych	PS WPR
		Ilość operacji poprawiających dostęp do małej infrastruktury publicznej lub usług dla lokalnej społeczności (w tym ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi)	PS WPR
2. Rozwój społeczności lokalnych i ludności	2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Liczba osób bezrobotnych , w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie(WLWK-EECO02)	EFS +
		Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie(WLWK-EECO04)	EFS+

	2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów	Liczba inicjatyw na rzecz aktywizacji i animacji	PS WPR
--	--	--	--------

Oprócz Europejskiego Funduszu Społecznego i Inwestycyjnego (EFSI), istnieje wiele innych potencjalnych źródeł finansowania przedsięwzięć wynikających z LSR DIROW. LGD DIROW jest otwarte na nowe możliwości współpracy. Tak ja wyjaśniono we wcześniejszych rozdziałach LGD nawiązało nawet współpracę w postaci listu intencyjnego z 4 LGD z Niemiec i 5 LGD z Pomorza Zachodniego w celu pozyskiwania środków zewnętrznych np. z Interreg. Są to działania planowane. Inny przykładem działań jakie może podjąć LGD DIROW są Narodowe fundusze rozwoju regionalnego. Wiele krajów posiada własne narodowe fundusze rozwoju regionalnego, które mogą wspierać projekty lokalne. Te fundusze często oferują dotacje, pożyczki lub inne formy wsparcia finansowego dla inicjatyw rozwojowych na obszarze LGD DIROW. LGD DIROW może korzystać również programów rządowych. Rządy krajowe często tworzą programy wsparcia dla rozwoju obszarów wiejskich i lokalnych. Mogą to być programy dotacyjne, programy rozwoju infrastruktury, programy szkoleniowe dla przedsiębiorców czy programy promocji turystyki lokalnej. Ważne jest śledzenie dostępnych programów rządowych i aplikowanie o wsparcie.

Wiele organizacji, zarówno publicznych, jak i prywatnych, oferuje programy grantowe, które mogą wspierać projekty rozwojowe na obszarze LGD DIROW. Te granty mogą mieć różne tematyki, takie jak ochrona środowiska, edukacja, przedsiębiorczość, kultura, turystyka, które są zgodne z priorytetami LSR DIROW.

Ważne jest, aby śledzić dostępne źródła finansowania, zarówno na poziomie krajowym, regionalnym, jak i międzynarodowym. Dobre zrozumienie wymagań i procedur aplikacyjnych tych źródeł finansowania oraz skonsultowanie się z odpowiednimi instytucjami i organizacjami może znacznie zwiększyć szanse na pozyskanie środków finansowych dla projektów wynikających z LSR DIROW.

ROZDZIAŁ 10 MONITORING I EWALUACJA

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Monitoring - kontrola (ocena) dynamiczna, ocena postępów i efektów dokonywana stale w czasie.

Proces monitoringu obejmować będzie:

a) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR:

- analiza stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
- monitorowanie operacyjne na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- wykorzystywanie partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowanie społeczności lokalnej w proces ewaluacji),

b) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania (eksperymentu) bądź obiektu (programu komputerowego, programu nauczania, rozwiązania technicznego) z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia.

Ewaluacja - kontrola statyczna, ocena realizacji i efektów (rezultatów) dokonywana w określonych momentach czasu.

Rozróżnia się dwa rodzaje ewaluacji:

a) **ewaluacja wewnętrzna** to ocena stopnia realizacji Strategii i osiągniętych oraz osiągniętych efektów dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu, wsparta dodatkowymi narzędziami oceny,

b) **ewaluacja zewnętrzna** - realizowana jest w postaci pracy zleconej wykonawcy profesjonalnie zajmującemu się badaniami ewaluacyjnymi.

Ze względu na moment przeprowadzania badania ewaluacyjnego, ewaluacje dzielimy na:

- a) **ex-ante** (przed rozpoczęciem realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem badania jest poprawa jakości planowanej do realizacji operacji, działania, inwestycji,
- b) **on-going** (w trakcie wdrażania operacji, działania, inwestycji) – celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej,
- c) **ex-post** (po zakończeniu realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowania środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Kryteria ewaluacji:

1. **Trafność** – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
2. **Efektywność** – ocena poziomu "ekonomiczności" projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów, przy czym przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.
3. **Skuteczność** – ocena stopnia, na ile cele, przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte.
4. **Użyteczność** – stopień zaspokajania potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji.
5. **Trwałość** – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

PLANOWANIE MONITORINGU I EWALUACJI

W celu prawidłowej realizacji LSR, LGD będzie na bieżąco monitorowana i poddawana badaniom ewaluacyjnym. Zostaną zastosowane dwa rodzaje ewaluacji – ewaluacja wewnętrzna i ewaluacja zewnętrzna.

Ewaluacja wewnętrzna będzie przeprowadzana w I kwartale roku następującego po roku ocenianym i będzie miała za zadanie określić poziom zrealizowania założonych celów i wskaźników, poziom wykonania budżetu, prawidłowość dokonywania wyboru operacji oraz ich zgodności z kryteriami.

Ewaluacja zewnętrzna będzie przeprowadzana 1 raz w ciągu całego okresu programowania i będzie miała za zadanie ocenić całokształt pracy Stowarzyszenia, w tym jego organów, pracowników, stosowanych procedur, promocji, przepływu informacji, współpracy, aktywizacji, przedsięwzięć i projektów.

Raporty ewaluacyjne będą podawane do publicznej wiadomości np. poprzez umieszczenie na stronie www.

Monitoring realizacji LSR będzie przeprowadzany przez pracowników Biura na bieżąco, a zwłaszcza przed każdorazowym ogłoszeniem konkursu.

Powyższe działania pozwolą na stałe podnoszenie jakości usług i stosowanych procedur oraz dokonania oceny prawidłowości realizacji LSR.

Kluczowe kwestie odnośnie planowania ewaluacji

1. Elementy funkcjonowania podlegające ewaluacji:

- a) pracownicy Biura LGD – badaniu podlegać będzie rzetelność i terminowość wypełniania obowiązków wskazanych w umowie oraz zleconych,
- b) Biuro LGD – badaniu podlegać będzie funkcjonowanie i efektywność pracy Biura oraz czy realizacja LSR odbywa się zgodnie z harmonogramem,
- c) Stowarzyszenie – badaniu podlegać będzie jakość partnerstwa, sprawność funkcjonowania LGD, przedsięwzięcia zrealizowane w danym roku kalendarzowym wraz z oceną wpływu operacji na realizację celów LSR,
- d) Zarząd, Rada – badaniu podlegać będzie efektywność pracy organów LGD, sprawność podejmowania decyzji,
- e) procedury – badaniu podlegać będzie przestrzeganie procedur oraz regulaminów, efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów,
- f) przepływ informacji/plan komunikacji – badaniu podlegać będzie sposób, skuteczność i użyteczność przepływu informacji oraz sprawność w podejmowaniu decyzji,
- g) promocja – badaniu podlegać będzie skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji,
- h) aktywizacja – badaniu podlegać będzie efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności,
- i) współpraca – badaniu podlegać będzie efektywność i trwałość, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,
- j) przedsięwzięcia, projekty – badaniu podlegać będzie jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR.

2. Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:

- a) cele i wskaźniki określone w LSR – badaniu podlegać będzie powszechność dokumentu na obszarze LGD, stopień realizacji celów i wskaźników,
- b) realizowane operacje – stopień realizacji wybranych do dofinansowania operacji, opis efektów, wpływ zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów,
- c) budżet– trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje i działania własne LGD,
- d) kryteria i procedury wyboru operacji – jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji.

3. Kryteria, według których będzie sporządzana ocena:

- a) trafność,
- b) efektywność,

- c) skuteczność,
- d) użyteczność,
- e) trwałość,

4. Czas, w jakim zostanie przeprowadzona ewaluacja

- a) Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym.

5. Sposób pomiaru

- a) opinia Dyrektora nt. podległego personelu,
- b) wywiady z wnioskodawcami, członkami LGD,
- c) dokumentacja własna, opinie Zarządu,
- d) Desk Research,
- e) statystyki,
- f) analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie CAPI, CATI, CAWI lub IDI z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami,
- g) wizje lokalne w miejscu realizacji operacji,
- h) rejestr danych,
- i) karta udzielonego doradztwa,
- j) rejestr złożonych wniosków,
- k) lista obecności.

6. Okres objęty pomiarem:

- a) cały rok kalendarzowy.

7. Wnioski i opinie sformułowane podczas realizacji planu komunikacji będą wykorzystywane podczas ewaluacji

Kluczowe kwestie odnośnie planowania monitoringu

1. Elementy podlegające monitorowaniu

- a) harmonogram ogłaszania konkursów,
- b) stopień wykorzystania budżetu,
- c) wskaźniki realizacji LSR,
- d) działania promocyjne,
- e) nabory wniosków,
- f) szkolenia,
- g) jakość partnerstwa,

2. Sposób pozyskiwania danych

- a) rejestr danych,
- b) Desk Research,
- c) statystyki,
- d) karta udzielonego doradztwa,
- e) lista obecności,
- f) dokumentacja własna,

3. Czas i okres zbierania danych – dane zbierane na bieżąco.

4. Sposób przekazania danych przez beneficjentów

- a) sprawozdania z realizacji operacji (druki LGD),
- b) listy obecności,
- c) zdjęcia z realizacji operacji, inwestycji.

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Pozyskane dane z ewaluacji oraz monitoringu przeprowadzanego w LGD będą wykorzystywane do aktualizacji LSR, procedur lub zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD oraz Biura.

W przypadku wykrycia problemów na etapie wdrażaniem LSR lub kosztów bieżących i aktywizacji LGD zamierza opracować i zrealizować program naprawczy. Program ten zostanie stworzony przy udziale pracowników Biura, członków organów oraz pozostałych członków Stowarzyszenia.

Wyniki działań oraz przeprowadzanych badań będą publikowane na stronie www.

Monitoring pozwoli na uniknięcie sytuacji, w której zaplanowane do realizacji działania nie zostaną przeprowadzone lub zostaną przeprowadzone w niedostarczany sposób.

Tabela 24 Ewaluacja LSR

CO SIĘ BADA	KTO WYKONUJE?	JAK SIĘ WYKONUJE?	KIEDY?	OCENA	
Pytania badawcze; elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające ocenie	Najczęściej zewnętrzni i niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna), ale także osoby zaangażowane we wdrażanie (w przypadku ewaluacji wewnętrznej i monitoringu)	Źródła danych i metody ich zbierania; kryteria według których będzie przeprowadzana ocena realizacji LSR i funkcjonowania LGD, a także sposób dokonywania pomiaru	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych, wskaźniki.	
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji					
Pracownicy Biura LGD	LGD (ocena własna)	Opinia Dyrektora nt. podległego personelu	Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy	Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie	
Biuro LGD		Wywiad z wnioskodawcami, członkami LGD		Funkcjonowanie i efektywność pracy biura LGD. Realizacja LSR zgodnie z harmonogramem	
Stowarzyszenie		Dokumentacja własna, opinia Zarządu		Jakość partnerstwa, sprawność funkcjonowania LGD, wszystkie zrealizowane w danym roku kalendarzowym przedsięwzięcia wraz z oceną wpływu na realizację celów LSR	
Zarząd, Rada		Dokumentacja własna		Efektywność pracy organów LGD oraz sprawność podejmowania decyzji.	
Procedury		DeskResearch, statystyki, opinia Zarządu			Przestrzeganie procedur oraz Regulaminu Efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów
Przepływ informacji					Sposoby i efektywność przepływu informacji i sprawność w podejmowaniu decyzji.
Promocja					Skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji
Aktywizacja					Efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności

Współpraca				Efektywność i trwałość, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej
Przedsięwzięcia, projekty		Rejestry, statystyki, dokumentacja własna		Jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR
Elementy wdrażania LGD podlegające ewaluacji				
Cele i wskaźniki określone w LSR	Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna)	Analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie CAPI, CATI, CAWI lub IDI z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami oraz wizji lokalnych w miejscu realizacji operacji	Czas pomiaru: 1 raz w trakcie okresu realizacji operacji Okres objęty pomiarem: okres realizacji PROW 2023-2027	Powszechność dokumentu na obszarze LGD, stopień realizacji celów i wskaźników
Realizowane operacje	Ocena własna			Stopień realizacji wybranych operacji, opis efektów, wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów
Budżet	Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej			Trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje i działania własne LGD
Kryteria i procedury wyboru operacji				Jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji
Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu				
Harmonogram ogłaszania konkursów	Pracownicy Biura LGD (ocena własna)	Rejestr danych	Na bieżąco	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem
Stopień wykorzystania budżetu				Stopień wykorzystania funduszy, wysokość zakontraktowanych środków
Wskaźniki realizacji LSR		Rejestr danych		Stopień realizacji wskaźników
Działania promocyjne		Desk Research, statystyki		Efektywność prowadzonych działań, skuteczność stosowanych narzędzi
Nabory wniosków		Karta udzielonego doradztwa, rejestr złożonych wniosków		Stopień zainteresowania konkursami, liczba udzielonych porad lub konsultacji i ich skuteczność, liczba zgłoszonych projektów o dofinansowanie i ich jakość
Szkolenia		Lista obecności		Stopień zainteresowania szkoleniami

Jakość partnerstwa		Dokumentacja własna		Ilość przedstawicieli poszczególnych sektorów
--------------------	--	---------------------	--	---

Wykaz wykorzystanej literatury

1. PS WPR Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.
3. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
4. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady(UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.
5. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalny z udziałem lokalnej społeczności
6. Ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
7. Wytyczne MRiRW
8. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
9. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030
10. Strategia Rozwoju Gminy Banie na lata 2014-2020
11. Strategia Rozwoju Gminy Moryń na lata 2016–2022
12. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Cedynia na lata 2015-2020
13. Strategia - Program Rozwoju Gminy Chojna na lata 2019-2027
14. Strategia Rozwoju Gminy Gryfino do 2030 roku
15. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Mieszkowice na lata 2014-2020
16. Strategia Rozwoju Gminy Widuchowa na lata 2020 – 2030
17. Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu Gryfińskiego
18. Strategii Rozwoju Partnerstwa Powiatu Gryfińskiego – wersja robocza z dnia 2 maja 2023 r.
19. Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Stowarzyszenie
Dolnoodrzańska Inicjatywa
Rozwoju Obszarów Wiejskich
Tel. 516 196 740
www.dirow.pl

Załączniki do LSR

FORMULARZ 1: CELE I WSKAŹNIKI

Budżet (w euro)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkursy, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
650 000	1.1. tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji	-osoby fizyczne, w tym wykonujące działalność gospodarczą, - mikro- i małe przedsiębiorstwa, osoby w niekorzystnej sytuacji	konkursy
800 000	1.2. powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej , kulturalnej, turystycznej i zabytkowej	-osoby fizyczne, w tym wykonujące działalność gospodarczą, -osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, mikro- i małe przedsiębiorstwa, -jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. -małe gospodarstwa	konkursy
Budżet (w euro)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkursy, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
1389360.29	2.1 zwiększenie aktywności społeczno – zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	-osoby fizyczne -osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, mikro- i małe przedsiębiorstwa, -jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. -przedsiębiorcy	projekt grantowy
50 000	2.2. aktywizacja i animacja lokalnej społeczności, w tym ludzi młodych i seniorów	Osoby fizyczne (w tym znajdujące się w niekorzystnej sytuacji) lub LGD (w ramach operacji własnych)	Operacja własna/konkursy

		-osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, mikro- i małe przedsiębiorstwa, -jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną.	
--	--	--	--

FORMULARZ 2 PLAN DZIAŁNIA

	lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		PROGRAM	Razem
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco		
CEL 1: rozwój gospodarczy obszaru i poprawa standardu życia na obszarze LSR															
Przedsięwzięcie 1.1 tworzenie i rozwój miejsc pracy w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji	Liczba operacji polegających na podjęciu lub rozwoju przedsiębiorstwa	0	0	2	20	3	50	2	70	1	80	2	100	PS WPR	10
Przedsięwzięcie 1.2 Powstanie i rozwój atrakcyjnej bazy rekreacyjnej, kulturalnej, turystycznej i zabytkowej	Liczba operacji powodujących rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	PS WPR	1
	Ilość operacji poprawiających dostęp do małej infrastruktury publicznej lub usług dla lokalnej społeczności (w tym ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi)	0	0	2	25	2	50	2	75	2	100	0	100	PS WPR	8

Wskaźnik rezultatu: Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	Liczba utworzonych miejsc pracy	0		2		3		2		1		2		PS WPR	10
Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	Liczba przedsiębiorstw	0		0		1		0		0		0		PS WPR	1
Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	Liczba osób	0		100		100		100		100		0		PS WPR	400
CEL 2 Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej															
Przedsięwzięcie 2.1 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie(WLWK-EECO02)	0	0	0	0	65	50	0	50	64	100	0	100	EFS+	129
	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie(WLWK-EECO04)	0	0	0	0	38	51	0	51	37	100	0	100	EFS+	75

Przedsięwzięcie 2.2 Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności	Liczba inicjatyw na rzecz aktywizacji i animacji, w tym ludzi młodych i seniorów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	100	PS WPR	2
Wskaźnik rezultatu: Liczba osób , które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	25 % sumy wskaźnika WKWK- EEC002 i WLWK-EEC004	0		0		26		0		25		0		EFS+	51
Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	15% sumy wskaźnika WKWK- EEC002 i WLWK-EEC004	0		0		16		0		15		0			31
Wskaźnik rezultatu: Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	35% sumy wskaźnika WLWK- EEC004	0		0		36		0		36		0			72
Wskaźnik rezultatu: Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	Liczba osób	0		0		0		0		0		200		PS WPR	200

FORMULARZ 3 BUDŻET LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/ Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 500 000.00	0.00	951 080.18	2 451 080.18
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	362 500.00	0.00	229 876.07	592 376.07
RAZEM	1 862 500.00	0.00	1 180 956.25	3 043 456.25
Wszystkie kwoty w budżecie LSR powinny zostać określone w EUR.				

FORMULARZ 4 : PLAN WYKORZYSTANIA BUDŻETU LSR

fundusz	Środki zakontraktowane (w euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		31.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajow e)	% wykorzysta nia budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajow e)	% wykorzysta nia budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajow e)	% wykorzysta nia budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajow e)	% wykorzysta nia budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajow e)	% wykorzysta nia budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajow e)	% wykorzysta nia budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajow e)	% wykorzysta nia budżetu LSR
EFROW	0	0%	0	0%	600000	40%	0	40%	600000	80%	0	80%	1500000	100%
EFS+	0	0	0	0			527956.91	40%	0	40%	1055913.82	80%	1319892.28	100%
EFRR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM	0	-	0	-	600000	-	527956.91	-	600000	-	1055913.82	-	2819892.28	-